

Sirota v ječi.

Ukradel je ... tu zdaj so ga zaprli
ne da bi solzo z lica mu otrli,
ne da bi rekli mu: ne tod, ne tod, —

tod bôde trn in peče vroča cesta,
ki ji je le bridkost in kazen zvesta —
za nami pojdi, tod je lepša pot!

Zaprli so ga v sobo, polno mraka,
ki v nji bodočnost kakor strah koraka
nasproti duši, ki za solnično luč

navdušena vžgè se in zaneti,
da kakor zvezda v črno noč zasveti
noseča v sebi od spoznanja ključ.

Sedi sirota in skoz solze gleda,
kako nad društvom gre od ust beseda,
kako ne najde ceste do srca,

kako je tuja, mrzla in ledena
še bolj ko črna ta odvratna stena,
ki za svobodo, svet in luč ne zna ...

Sedi in misli, kaj se je zgodilo,
da so privedli sèm ga s trdo silo,
da so iztrgali ga rokam cest,

ki so mu kruha dajale kot mati,
ki ni ga nihče je učil poznati,
ker bil je otrok cest širokih mest.

In zdaj je tu in vè, da je dejanje
njegovo nekaj kot zlokobne sanje
v katerih angelj dušo zapusti

in izkušnjavec duši se približa
in jo do zemlje črnih tal poniža
da v strašnem vetru bolno zaječi ...

Kaj je storil? Ukradel! ... Dnò prepada
pred njim stoji, li v njem ne raste nada,
a nihče mu ne reče: Nastežaj

odprla vrata roka je vratarja —
dvigni se, pojdi! Náte čaka zarja
in pot in solnce in Bogà smehljaj! ...

Stano Kosovel.

Drug moj ...

Drug moj, brat moj izmučen, v trpljenju moj
brat,

bodi kdorkoli že — trpi moškó!
Pusti, da zlo in krivica carujeta nad
s krvjo, s solzami prežeto zemljó;

pusti jim, naj zasmehujejo tvoj ideal;
v curkih nedolžno naj lijejo kri:
véruj v bodočnosti dni — da razsul se ho
Baal:

znova tedaj nam ljubezen vzkipi! —

Z vencem ne trnjevim, ne pod verigo težkó,
ne s križem na hrbtu, kloneča do tal —
v svet ona prišla bo s slavo ... z močjó,
v roki z blestečo se srečo v pozdrav ...

In ne sovraštva ne bo ne solzâ,
sužnjev ne, niti brezkriznih grobov
in ne bo sile, ki vbija človečnost srcâ,
in ne bo meča in ne sramotnih stebrov. —

On, moj drug! Ta prihod ni le sanja srca,
tudi kot upanje prazno ne tli:
zdaj se ozri: — vsečezmerno zlo že divja,
noč že okrog vsečezmerno teži!

Svet se izmučil bo v mukah, utonil od zlôb,
samega sebe neumno mori —
mi pa k ljubezni — vesoljni in prosti tesnob —
polne molitve povzdignemo svoje oči! —

(Iz ruščine.)

S. J. Nádson - Debeljak Tine.

GLORIOSA. POVEST. IVAN PREGELJ.

IV.

OZNIK je pridržal konju vajeti. Slavica ga je bila poklicala. Župnik in učitelj sta se približala vozu.

»Srečne oči«, je rekel župnik vedno uljudno; »katero naključje mi je vrnilo nepričakovano moje

najlepše ovčice?«

»Koze, garjeve koze, bi rekli«, se je zasmejala Slavica in skočila z voza pred Sivca, ki se ji je dvorljivo klanjal.

»Ovčice, sem rekel«, je dejal župnik, »in tako naj bo. Kaj pa sicer? Vse v redu? Vse zdravo?«

Iskal je v Heleninem trudnosrečnem licu in pogledal nato po geometru. Helena se je zagotnetno nasmehnila. Slavici je igrala hudomušna beseda na ustnicah, ki so bile zrele ko črešnja in breskev. Tolika slast je vela od nje, da je Sivec občutil živeje od kdaj prej, kako se mu srce taji v njeni bližini, in je tiho sam vase pel pesem svoje sanje, svoje duše, ki je skromna skrivala, kar je smešno odkrivala njegova prebahata dvorljivost in nerodna kretnja:

»Gloriosa, edina, sveta! Gloriosa, kraljica mojih sanj, roža skrivnostna v mojem vsakdanjem, malem življenju. Kje so besede, da te vanje odenem, kje je zvok, da te ž njimi zapojem. Solnce visoko, visoko siješ in greš svojo pot visoko nad to mizerijo mene in mojega trudnega stanu. Glej, lepša si se vrnila, oči so bolj sinje, obraz je zrelejši, beseda ti je zvočnejša. Ali se boš še menila zame, ali bom vsaj še predmet tvoji šali, ali pa me ne vidiš več in greš mimo za svojim velikim, ki te bo vreden?«

»Vse lepo«, je žgolela Slavica župniku; Prešeren, Peričnik, Bled, Vrba srečna draga vas domača, kranjska klobasa in dober zrak, ampak solnce in breskve in vino, naše solnce, naše breskve, to gospod župnik, to je vse stokrat lepše in je naše in z Bledom, hvala Bogu, sem obračunila, zdaj veste, in pojutrnjem je naše Helene god in ga bomo lepo skupaj popraznovali, in tukaj gospod Sivec bo zložil pozdravni govor. Saj ga boste, gospod Benjamin?«

Obrnila se je šegavo k učitelju, ki je poslušno prikimal. »Seveda mora biti beseda izbrana«, ji je šlo na smeh, »veliko cvetja natrosite, saj ste v cvetju strokovnjak, dasi ga prav barbarško herbarizirate in se v resnici bojim, da nam boste polagoma na papir osušili vse lepo stvarstvo, celo metulje, ptiče, breskve in fige. Tepke ste že poskušali, kaj ne?«

»Tepke sem žgal«, je dejal učitelj, »postrežem prav rad z lastnim pridelkom. Prav okusen sadjevec je.«

»Ne«, je zamahnila Slavica, »za enkrat se povabimo k gospodu župniku na kozarec vipavca! Seveda, če ga daste, gospod župnik.«

»Vsa klet vam je odprta«, je rekel župnik.

»Prav res«, je rekla Slavica Pozniku, »zapelji domov, Francé in pripravi domače name in Heleno in se nato vrni po naju. Helena, saj me ne boš pustila same?«

Helena se je ozrla trudno po možu, in rekla nato:

»No, pa zapelji domov, France in se vrni.«

Vstala je z voza, Poznik je pozdravil in odpeljal. Župnik, Sivec, Helena in Slavica so krenili na župnikov vrt.

Somrak se je bil zgostil, nejasno so sijali vrtni cvetovi iz mraku; vonjalo je iz gredic, ki so se odevale v sladko roso. Šum večera je objemal mali solnčni svet, ki je rodil jasmin in mirto, jagodo in južni sad. Glas večernega zvozna, ki je padel z višine v pokoj, je za hip prepil šum murnov in brenčanje otavskih hroščev, zamolkli šum vasi in voda, ki so tekla pod vasjo v strašnih strugah in dolble v skale in gnale peno, kakor bele cvetove.

Vedra luč je sinila na mizi in obžarila obličja. Župnik je nalil z mirno dostojanstvenostjo drobne čaše. Razlilo se je vonjivo okrog.

»Pikolit«, je zarajala Slavica, »saj sem vedela, Helena; zdaj veš, čemu sem hotela biti župnikov gost.«

»Bog blagoslovi«, je dvignil župnik čašo; »za take goste nimam slabšega vina. A če gospodična želi, za Kranjce hranim tudi sodček cvička.«

»Fej«, se je namrdnila Slavica. »Ne maram ga, naj ga pijejo Kranjci sami.«

Nato se je obrnila k učitelju in rekla:

»Poglejte me, ali ne kremžim ustnic? To mi je ostalo po kranjskih vinih.«

»Bomo koj popravili, kolikor se da,« se je smejal župnik in ji zopet nalil. Izpila je duško-ma, se nato ozrla po Heleni in Sivcu in rekla:

»Tudi te norčavosti, kako se pije zduško-ma, sem se naučila od Kranjcev. Kranjski fantje so me skvarili.«

»Oho«, je vzkliknil župnik, »to pa mi že ni prav. Kakšni fantje pa so bili to, da je gospodična popivala ž njimi?«

»Fantje so čedni«, se je silila Slavica na resno. »Kako bi rekla, Heleninemu Francétu so podobni, tistemu seveda,« je mežikala hudomušno Heleni, »ki je bil, preden ga je v svoje mreže ujela.«

»Norica«, se je nasmehnila Helena.

»No, ali se morda ni spremenil?« se je odzvala Slavica. »Prav tako se je kot gospod Benjamin. Kdo pa se ne bi postaral v petih letih?«

»Da, pet let je že,« je vzdihnila Helena. Rahla rdečica ji je pokrila lice. Slavica, ki je bila segla po njeni roci, je čutila, da se ji tresse.

»Helenček«, je zaprosila mehko odpuščanja. Nato pa je začela pripovedovati o letovini. Le mimogrede je švrknila zdaj pa zdaj po učitelju, kako je kaj s kroki in Veronikinimi pridigami, ali že zna po francosko: kravarpmakontra voje, ali je že našopal veverico, katero je ustrelil pred petimi leti in kako se go di njegovi najmlajši hčerki.

»Prvi zob je dobila«, je odvrnil in je menil, da je začetek dober. Župnik se je menil s Heleno. Poslušnila je čudno resna njiju pogovoru in se zopet razvezala v naglo, skoro rezko veselje. Potem je postala nestrpna in povesila oči pred župnikovim pogledom. Helena je rekla mirno:

»Saj si nervozna, Slavica.«

»Morda je tu že prehladno?« je vprašal župnik.

»Nič ni,« je vzkliknila Slavica in planila kvišku. Po vrtu so se oglasile stopinje. Poznik je prihajal. Planila mu je naproti in se mu obesila za roko in potožila:

»Da si le že tu .Strašno so dolgočasni.«

»Seveda, Rosandića ni med njimi,« je šepetnil šaljivo.

»Molči«, je vzkliknila.

Sedla je znova in molčala. Skoro nevoljno je motrila Helenino tiho srečo, ko je slonela nagnjena na moževo rame in mu gledala v obraz, ki je na njem ležala mirna svetloba luči. Pogovor je bil mimo mode do novih življenjskih razmer. Bil je moder pogovor dveh mož, ki sta bila vzrastla vsak svojo rast do popolnosti in trezne sodbe. Poznik je mirno določeval, župnik je z nekako bolestjo kazal, kako bi moralo biti.

»Svet tone v materializmu,« je govoril župnik. »Propadamo. Kakšna pa je še etika naših dni? Sila in moč sta gospodarja. Poglejte države, narodno gospodarstvo. Poglejte bedo vstajajočega četrtega stanu. Svet je znorel. Plete si bič, da ga božje roke hujšega ne bi mogle splesti. Poglejte v žalost našega rodbinskega življenja. Ne, tega napredka ne želim svojim ljudem. Je že boljše zanje, da ostanejo ubogi a čisti, hribovci in kozarji.«

»Ali menite, da moremo uteči duhu časa?« je vprašal Poznik. »Ustavljati se mu moramo,« je dejal župnik, »pobijati ga moramo, pa najsi prihaja v nas v obliki najslajše pesmi. Moje geslo je, da tujinstvu boj.«

Povzel je še slovesneje in rekel:

»V svojih bogoslovnih letih sem se nekaj dečal z razmerami na Ruskem. Bog varuj veliko matjuško; a meni se zdi, da so njeni največji sinovi zanesli iz nemške filozofije toliko strupa, da bi otroval sto in ne samo ene slovanske Rusije, če je še tako velika. Mi jo poznamo pač le površno. Iz naših malih razmer in po svojih idejah. Doživeli boste.«

»Ruske razmere,« je odvrnil Poznik, »poznamo pač le površno. Iz naših malih razmer se vanje sploh živjeti ne moremo.«

»Deloma vendar«, je odvrnil župnik. Iskal je z očmi predse in vprašal nato določno:

»Ali poznate Mahničev Katolik?«

»Ne,« je odvrnil Poznik. »Berem samo strokovne nemške liste.«

»Posodil Vam bom zvezke, ki so doslej izšli,« je dejal župnik. »Berite .Jaz stavim, da bo iz teh rdečkastih sešitkov odjeknilo po vsej Sloveniji.«

»Bral bom,« je rekel Poznik. Slovesen molk je legel med goste. Župnik se je dvignil in napolnil še enkrat drobne čaše. Nato je dvignil svojo in rekel:

»Tako torej. Še enkrat našima milima farankama pristrčen pozdrav. In domovini na čast, lepi, eni, srečni v eni veri in eni ljubezni. Bog in domovina.«

»Bog in domovina!« je jeknil navdušeno učitelj.

Izpili so in še stali. Tedaj se je Slavica kakor predramila, pomerila nekam rezko župnika in rekla:

»Gospod župnik, ali mislite kandidirati?«

Župnik je osupnil in rekel kratko:

»Ne!«

Slavica se je zmedla, zbledela in se zgrudila na stol. Šepetala je:

»Odpustite mi, gospod župnik!«

»Slavica,« je vzkliknila Helena, »kaj pa je to s teboj nocoj?« Šla ji je z roko čez čelo in je začutila solze, ki so bile privrele deklici na oči. »Kaj pa je to s teboj?«

»Nič mi ni, domov pojdemo,« je rekla hlastno Slavica. Helena pa je vzkliknila:

»Moj Bog, saj ti čelo gori. Mrzlična si.«

»Trudna sem!« je jeknila odporno Slavica. Poslovili so se hitro, skoro nevljudno. Pozniku sta se obesili sestri na levo in desno roko. Učitelj Sivec je šel v spodobni oddaljenosti za njimi. Ko so oni trije utonili v Koširjevi veži, se je zavedel in se obrnil domov. Iz župnikovega vina in sladkega pikolita je rastla pesem, na njegov jezik:

»Gloriosa, edina, sveta! Gloriosa, kraljica mojih sanj, roža skrivnostna v mojem vsakdanjem malem življenju. Kje so besede, da te vanje odenem, kje je zvok, da te ž njim zapojem? Gloriosa, kaj je tvoja skrivnost, kaj je žalost tvoje svetle duše? Ali si res samo trudna ali pa trpiš iz duše, iz želje po neznanem? Saj si bila zares bolna nocoj. Saj si kakor dete tavalala iz sence v luč, silila se biti vedra in nisi mogla biti. Kaj skrivaš, kam sanjaš? Ko si odšla, še nisi trpela. Ko si se nenadno vrnila, te nisem spoznal. Gloriosa, ali si za vedno umrla? Gloriosa, dete! Ali se prebujas?«

Sivec je vstopil v svoj dom. Žena je pogledala topo po njem. Sedel je za mizo, kjer ga je čakala mrzla večerja.

»Koširjevi sta se vrnila«, je rekel, »zasedi smo se pri župniku.«

Pogledal je po ženi in je videl, da ni dobre volje.

»Ali si zato huda?« je vprašal.

»Ne«, je rekla kratko.

»Ali so otroci bolni?« je vprašal.

Zmajala je z glavo.

»Ali tebi sami ni kaj prav?«

Žena je molčala.

»Hudirja, jezik vendar imaš«, je menil nevoljno. »Kaj pa je?« Obrnila se je v spalno sobo. Na vratih je postala in se ozrla s solzami v očeh po njem. Tedaj je razumel, skočil k njej in dejal:

»Božja volja, Veronika. Štiri rediva, bova tudi še peto. Le pogum.« In utonil je za ženo v sobi, mrmraje besede svoje uspavanke »Malbrough«.

Helena in Poznik sta slonela tesno drug ob drugem ob odprtem oknu in poslušala v tihem pokoi noči. Mehek veter je poigraval z okenjskim zastorom za njima. Voda je šumela v korito sredi trga, od daleč čez streho je bobnela reka globoko v strugi. Govorila sta besede najtišje sreče; zdaj sta bila umolknila in poslušata mislim drug drugega, srčnemu utripu njiju src, drhtenju njiju živcev, sili njiju teles, ki sta že v peto leto klicala po izpolnjenju hrepenenja, po novi rasti in pomladi, po utelešenemu sadu njiju zakonske zveze. Tiho so plale zvezde nad dolino, eno samo veliko življenje, utrip enega duha, ki je vse in vsem in je modro ustvaril svetove in ženo in moža, da iz njiju cveto telesa in rastejo duše, zemlji, bratom, domovini dobremu in sreči, večni nad zvezdami.....

»Pa kako je to, da veruješ, da si uslišana,« je šepetnil mož. Nagnila se je tesneje k njemu, da je sladko občutil vso slast njene polnosti.

»Čutim,« je odvrnila, »saj ne vem povedati kako.«

»Seveda, za trdno ne veš še,« je vprašal.

»Ne vem,« je odvrnila. »To je, da sem drugačna.«

»Kakšna si?«

»Molči, ne izprašuj,« je rekla. Začutil je, kako mu je vzela roko in se zagrizla vanjo. Spreletel ga je mraz po vsem telesu. Tesneje jo je privil k sebi in rekel:

»Glej, če je res, vero bom zopet našel v zdravnike.«

»V Boga je ne izgubi,« je rekla mirno.

»Zares,« je dejal, »župnik utegne trditi pravo. Strašno tonemo v materializmu.«

»Saj ne toneš,« je rekla žena, »ne dolži se; tvoj stan je tak.«

»Da moj stan,« je odvrnil. »A vesel sem ga. Nič lepšega nisem mogel izbrati izven tebe, ki si tudi moje najlepše.«

Mehko se je pritisnila k njemu.

»Ali zares nikoli ne misliš na druge?«

»Nimam povoda ne časa,« je rekel.

Smehljala se je srečna predse in začela govoriti tiho, kakor sama zase:

»Lej, včasih sem po sili ljubosumna. Pa veš na koga? Smejal se boš. Na našo Slavico. Ne smej se. Ali se smeješ?«

»Ne!«

»Zakaj si rekel tako kratko? Ali je kaj resnega v moji norčavi misli?«

Mož ni odgovoril takoj. Še tesneje se je privila k njemu:

»Zdi se ti nevedno odgovarjati na moje čenče, kaj ne?«

»Niso čenče,« je odvrnil ljubeznivo. »A ženska si in misliš po žensko in v moža misliti do dna ti ni dano.«

Tiho je drhtela ob njem in potem se je kakor tajalo iz nje:

»Ljubim te. In odkar je ta sreča v meni in se je veselim in bojim, te ljubim še bolj. O, Francé, zakaj in kako je to v meni? Ali veruješ, da se bojim?«

»Česa se bojiš? Poroda? Ne muči se vendar s takimi strahovi.«

»Ne,« je odvrnila skoro trdo. »Kako trde besede imaš in vsakdanje. Lej, jokala bom. A povedati, kdo more? Ne huduj se, saj ni nič. Pusti, naj jočem. A samo lepo govori. Porod! Kakšna grda beseda je to.«

Šel ji je z roko čez vlažne oči in jo tolažil:

»Morda je trda, Helenček, kaj morem jaz zato. Zakon narave je tak. A ti se ne boj in ne joči. Lej, saj zdaj sem že sam uverjen, da si uslišana. Zelo, zelo si se spremenila. Tvoja duša že občuti, česar telo še ne. Zibala boš, hej, zibala.«

Nemo mu je visela na vratu in potem se je začela srečno smehljati in je šepetala:

»Tepček! Kako neumnost si rekel. Kaj naj občuti duša, če telo še ne? Prava nevednost si mi.« In sredi teh misli je vprašala:

»Ali imaš še moje zadnje pismo?«

»Shranil sem ga kakor svetinjo.«

»Ne,« je rekla resno, »strgaj ga. To bo sicer zate in zame velika sreča, če dobiva dete. A vsakdanje je vendar. Kaj naj napravim, če pride pismo Slavici v roke.«

»Zares da se je bojiš,« je rekel mož.

Ona pa je dahnila:

»Da, ljubosumna sem nanjo. Zakaj se ne možiš?«

»Tudi njen čas bo prišel,« je odvrnil mirno mož.

Sladki šumi noči so ju zapredli v mehko trudnost in v molk. Ko sta se zbudila iz tega breztelesja, je bila njiju beseda bolj vsakdanja. Govorila sta o zdravniku, katerega sta bila poprašala za svet, o počutkih telesa, o hipni slabosti, ki spreleti telo, o mislih in dvomih, ki vstajajo, o sli, ki vzraste čudno za daljnim sadežem, za vonjem drugega letnega časa, za bolečino in samopašnost, ki se vzame, da ne ve srce zanje. Silno zaverovano je poslušala žena v mirno moževo besedo, ki ji je razgri-

njal fiziologijo rojstva iz knjige, kakor jo je bil kupil in je bila tisti hip za nju edina knjiga modrosti na svetu, njiju Mahnič in Katolik..

Hipoma sta se zavedla. Polnočna ura se je utrnila v enozvočni šum korita sredi trga in zamolklo bobnenje reke pod bregom. Bel pramen luči je ležal iz Slavičinega okna čez trg in v kostanj pred oknom.

»Tudi Slavica še bedi«, je rekla Helena.

Mož se je vzravnal ob oknu in dejal:

»Vidim.«

Nato je vprašal:

»Kaj pa je bilo z onim Rosandičem na Bledu?«

»Nič posebnega«, je odvrnila žena mirno.

»In če bi tudi bilo,« je mislil Poznik, »ti ne bi bila videla. Sladko dete. Tvoje misli in tvoj edini posel na Jezeru je bil otoški zvon.«

»Rad bi ga poznal«, je dejal na glas, »zdi se mi, da Slavica ne misli nanj popolnoma ravnodušno.«

»Da se je zaljubila, misliš?« se je prebudila Helena veselo iz svoje sladke trudnosti.

»Pozabiti ga ne more«, je dejal mož.

Žena je živahno objela njegov vrat in ga začela poljubljati.

»Pa zakaj?« je vprašal mož skoro osuplo.

»Srečna sem, srečna sem,« je ponavljala ona kakor iz sebe. Solze so jo znova polile, v solzah se je smehljala in pravila:

»Tako vaju ljubim, oba, tebe in njo. In če bi moralo biti in bi morala umreti, saj bi vaju prosila, da se vzemita. A hudo je le, misliti vedno zopet, da bi bil ž njo srečen in bo ona brez tebe nesrečna. Kako more biti, da te ne bi ljubila? Smrti si jo rešil, lepa je, polna zdravja in veselja, veselejša ko jaz, bolj vredna ko jaz, ki sem tegobna, mračna, dolgočasna.«

»Moja si,« je odvrnil mož, »tebe sem izbral in te bom imel do smrti.«

»Hvala, hvala,« je šepetnila.

»Pojdiva,« je rekel in jo rahlo odtrgal od okna, od noči, ki je vanjo stopil mesec....

Sama v sredi pekočih blazin je bedela Slavica. Čelo si je bila ovila v mokro ruto. Shladila si je glavo, ni umirila duše, ki je šla svojo pot za daljnim, nepoznanim, ni umirila srca, ki se je hotelo odpreti novi nepoznani sreči in se boječe skrivalo in zapiralo. Iz dalje je vabilo v njene misli, bil je glas lepega človeka in je klical in božal:

»Lepa ste, gospodice Slavica!«

»Žabji pildek na vodi, pravijo Kranjci, gospod južni brat.«

»Dajte, udarite. Tako držim jaz.«

»Tako udarim jaz.«

»Poljubil Vas bom, gospodice!«

»Le poskušajte, južni brat!«

»Menite, da se bojim?«

»Menite, da ne bom udarila?«

»Ne boste, ker ne smete.«

»Bom, ker nisem igrača moških.«

»Moja ljubica boste.«

»Fej!«

»Ste že!«

»Fej!«

»Poljub pečat. Zdaj si vzamem.«

»Vzemite to!«

Slavica je planila kvišku. Prizor, ki ga je ponovno živela v mislih, jo je zbolel, da je kriknila. Zakrnila je oči, da ne bi videla, kar se je bilo zgodilo. Lepi človek z žarečimi strastnimi očmi je omahnil s krvavim čelom pod njeno sabljo in zaječal:

»Gospodice, šta ste učinili?«

Slavica se je ozrla proseče na sliko Bogorodice in začela moliti...

V.

Povabljeni, ki so stopali v Koširjevo vežo, so se z nekako narejeno slovesnostjo pozdravljali in si segali s pokloni v roke, kakor da so se sešli po bogve kolikem času na bogve kakšno slavje. Prijalo jim je tako obnašanje, dasi so vsi občutili, da je zelo prisiljeno spričo prav domače slovesnosti. Mrak se je bil že zgostil, iz verande, kjer so Koširjevi pogrinjali za večerjo, so šumeli glasovi krožnikov, kozarcev, vilic in žlic. Iz kuhinje je prijetno dišalo po svežih postrvih, pečenki in pecivu. Dekle, ki so hitele mimo povabljenec v dremotni veži v klet, so si šepetale in klicale besede, ki so jih čakajoči povabljeni le deloma razumeli. Pod verandinimi okni je bil učitelj Sivec že ob prvem mraku postavil nekaj domačih pevcev, katere mu je bil prepustil organist. Njegova žena je bila že ves popoldne zaposlena v kuhinji in pri krašenju verandine sobe. Z poštarjevim sinom Albinom, ki se je že nekaj let pripravljaj za drugi izpit in živel z očetom nekam sprto, sta bila spravila v verando pianino.

Košir je bil prišel že tretjič iz verande, prijel tega in onega gosta za rame in klical:

»Ne tu v veži, stopi no v verando.«

Potem pa je gosta zopet spustil, vprašal, če je gospod župnik že prišel in izginil znova v verando. Tisti hip pa je odprl na stečaj vrata v slavnostni prostor in povabil čakajoče, naj vstopijo.

Drsajočih korakov šum, šum stolov in govorica je napolnila svetli prostor in belo pogrnjene mize. Žene so pristopale k Heleni, ki je stala ob svojem možu ob mizi, ki je bila polna daril. Bila je sicer navada, da so se obdarovali med seboj šele v jutro godovnega dne. Prijazno povabilo na večerjo jih je bilo naklonilo, da so se bili zglasili že na predvečer.

Zdaj so sedli in vstopila sta še župnik in kaplan. Košir in Poznik sta jima stopila naproti. Slavica, ki je do tedaj vršala od gosta do gosta, je hipoma planila iz verande na hodnik in zaklicala v noč:

»Škorenjček, gospod Benjamin, zapojte no že!«

Medel smeh je preletel obraze gostom, govorica je utihnila. Helena se je rahlo oklenila

svojega moža za desnico. Od zunaj je sunila pesem. Jasno je bilo slišati besedo:

»Laahko noč, dekle sladko,
laahko noč, dekle ljubo.«

In prav tako neprimerno je prosilo nato:

»Ak' se moj obraz ti sanja,
naj ga duša ne odganja,
v dno srca naj ga zapre,
naj ga zapre!«

Potem je pesem umrla v šibkem hrepenenju:

»Lahko noč... ljubo dekle.«

Iz molka pa je nenadno zrastle široko, silno močno:

»Zadoni nam, zadoni
iz srca spev krepak.«

Jasno je slišala Slavica učiteljev narejeni: »tisočkhrat, tisočkhrat,« potegnila Heleno za rokav in menila:

»Raztrgal se bo.«

»Kdo?« se je nasmehnila Helena.

»Veronikin prt,« je odvrnila Slavica in prhnila k Veroniki:

»Čestitaj Benjaminu, lepo je naredil.«

Nato je šla iz verande. Zunaj je pesem onemela. Nekaj veselih grl je zaklicalo »živio,« nato je bilo slišati glas korakov. Slavica se je vrnila s Sivecem v dvorano. Pevcem so bili pogrnili posebej.

»Pevci vendar ne morejo biti sami,« se je branil Sivec narejeno Slavici, ki ga je vlekla za roko.

»Ah kaj, saj imajo organista,« je rekla Slavica. Gostje so kimajoč častitali učitelju, Helena mu je stisnila roko, Poznik je rekel vedro:

»Dobro je bilo.«

Zasopljen, razvnet je sedel učitelj na stol, ki mu ga je bila odmaknila Veronika na svoji desni. Župnik je rekel:

»Molimo!«

Ko so odmolili, so posedli, nekateri vse nekam prisiljeno, drugi pa razigrano svobodno, Bradač, poštar, Košir, Tonejec z Veronikino sestro Almo, trgovec Fratnik, župnik s svojim kaplanom. Gospa Koširjeva je šla s Heleno ob mizi, na vratih je stalo troje strežnic, domačih deklet, ki so jih bili posebej naročili za večer. Zračni prostor je zaudaril kmalu zatohlo in so odprli na stežaj okna na vrt in hodnik. Gostje so si zatikali prte pod vrat, drugi so jih razgrnili po kolenih. Bradač, poštar in Tonejec so pokušali še pred juho vina. Juha je živahno razvnela Fratnika, ki je zaklical:

»To je pa šildkrota.«

Učitelj se je sredi juhe razveselil in povedal ženi, da je zelo lepo. Neprisiljeno je gospodoval župnik na častnem mestu, mladi njegov kaplan se še ni bil otrešel prvega prisiljenega občutja. Bil je v svoji prvi službi, komaj mesec dni v fari. Tonejčeva Alma se je začela ljudomilo zajemati zanj, poštarjev Albin na njegovi levi je govoril s Tonejcem, ki je zdajpazdaj pomežikal čez mizo Bradaču, ki je sedel nekam trdo ob svoji ženi, katera se je z neskončnim spoštovanjem ozirala po župniku. Košir in po-

štar sta modrovala o projektirani novi železni cesti. Nekam razmišljeno ju je poslušal Poznik. Helena ob njem je sijala v presladki in zreli trudnosti. Včasih se je kakor zdramila, pokimala z glavo Veroniki, kateri je bilo novo življenje že davno ubilo dekliško svežost in polnost; potem je posluhnila materi, očetu, Poštarjevemu, Slavičini besedi in Fratnikovemu previdno hlinavskemu poklonu. Koj po juhi in medjedi so segli moški po vinu. Almi se je čaša polila.

»Krst!« je zapel s svojim basom Albin. Preglušil ga je spev pevcev s hodnika.

»Eno devo le bom ljubil...«

Potem so zajemali, jedli, pili, uljudni in vedri. Cutili so po večini, da jim je govoriti o slavljenki, o Koširjevih. Bili so pokloni, ki niso boleli, zvedavost, ki ni mučila, dobra volja, ki je vse objela, potem ko so se bili znebili slovesne zanešenosti, kakoršno so bili ustvarili sprva sami. Moškim so zardela lica, ženskam se je razvezala beseda. Manj vezane so bile kretneje, smeh je udarjal na vrh. Ko se je dvignil župnik in voščil, so obrazi za hip ostekleli a se ob trkanju s čašami zopet razvneli. Učitelj si je začel nervozen popravljati pentljo in povpraševati s kimanjem Slavico in Poznika. Slavica je zmajevala, Poznik mu je prikimaval. Ko so napolnili znova čaše, se je učitelj vzdignil. Sesti je moral. Pevci na hodniku so bili zapeli znova.

»Po morjá neskončni vodi,
čolnič meni drag veslá...«

Učitelj je vstal in šel k pevcem. Znali so samo še narodne. Vrnil se je in čakal še nekaj hipov in se nato dvignil. Doma se je bil nekaj pripravil in navadil v lepi besedi, zdaj pa ga je bil kakor čudežno obšel nekak strah in zapustil ves spomin. »Moja Veronika«, mu je šlo skozi misli. »mi je zaupala, da bo že v peto zibala. Ta lepa kraljica večera pa sedi doli, ima krasnega moža a nima veselja veselega poroda. Saj bi bilo greh, če bi iztrosil pred njo par obrabljениh govorniških cvetk, saj bi jih niti umeti ne bi mogla. »Moj Bog,« je iskal v Heleninem, nemirno pričakujočem licu, »zakaj sem se sploh dvignil, da govorim? Saj ji od srca želim, česar si sama najbolj želi na zemlji. A kako naj povem, kako naj povem?« Ves zmeden, nevedé kaj govori, je začel iz čudnega spoznanja:

»Zapel bi pesem. Pa bi bila kakor kvanta spričo tiste pesmi, ki ji je ime Utešenje. Utrgal bi lilijo, pa kje je bolj čista od čistega hrepenenja njenega, ki so ji dali ime najlepše paganske žene in prve krščanske kraljice? Kraljica Helena je daleč šla, globoko kopala in je našla. Ali bo našla kraljica našega večera, kamor hrepeni? Zapel bi ji pesem za uteho, pa bi bila le medel poklon. Njena pesem, je pesem hrepenenja. Pel bi drugo pesem, pesem dopolnjenih dni. Glejte, verujem v pesem dopolnjenih dni.«

Vrgel je kupo kvišku. Prašujoče je gledal Heleni v obraz. Bila je zardela, drobna solza ji je blestela v očeh. »Dobro, učitelj,« je vzkliknil Poznik v drugo. Helena ob njem se je dvignila.

»Pesniški, ampak temán,« je menil župnik. Helena se je nagnila proti njemu in rekla:

»Nikakor, gospod župnik. Gospod nadučitelj mi je po srcu voščil. Hvala mu!«

»Imenitno, Benjamin,« je zaklicala tedaj Slavica za učiteljevim hrbtom. Čaše so zvenketnile, učitelju se je zdelo, da pojo njemu in ga je obšla ganjenost in je vprašal ženo:

»Saj komaj vem, kaj sem govoril; ali je bilo dobro?«

»Prekratko,« je odvrnila hladno žena.

Na pianinu je jeknil prvi akord. Koj nato je zapel Albin. Tonejčeva Alma mu je spremljala spev.

Izmenjali so krožnike za pecivo in sadje. Napolnili so druge čaše. Nova napitnica se je oglasila. Pevci na hodniku so zapeli še zadnjo umetno pesem, katero so znali:

»V hribih se dela dan...«

Pogovor je zašumel svobodneje. Vanj je udarjal močni smeh poštarjev, Bradaška je krotila moža, da preveč pije.

»Sitnost si,« se je otresal mož.

Poznik se je bil razgovoril s kaplanom. Saj je bila modrost, kar je tičalo v bledem mladeniču in je bila moška odločna kri, ki je vela iz njegove besede.

»Glej, novega Mahniča,« je mislil Poznik in bil vesel novega prijatelja. Odločno je segel čez mizo z roko in se ž njim pobratil s »ti.«

»Francé,« je šepetnila Helena ob njem.

»Kaj je, ljubica?« je vprašal.

»Srečna sem,« je rekla in klonila trudno v svojo srečo, ki jo je bolj slutila nego vedela...

»Albin, poj,« je klicala Slavica. Helena je šla za njenim glasom. Pianino je jeknil.

Sivcu, katerega se je oprijemalo vino, je hotelo zveneti kakor motiv iz »Malbrougha.« Pa je bila nemška Eichendorffova balada v strašni Schumannovi melodiji. Saj ni sodila v veselo razpoloženje večera. Pel jo je Albin, ker mu je prijala in jo je znal. Pel je z občutjem in jasno in je beseda za besedo padala v duše.

»Es ist schon spät, es ist schon kalt...«

Prosilo je ljubezni sredi strahotne gozdne tišine, divilo se lepoti neznanega bitja in potem je svarilo in potem je zaječalo:

»Jetzt kenn' ich Dich, Gott steh mir bei,
du bist die Neue Loreloy...«

In potem je sodilo neusmiljeno za greh, za nezvestobo in obenem usodno temno oznanjujoče brezpotno pogibel:

»Es ist schon spät, es ist schon kalt,
kommst nimmermehr aus diesem Wald...«

In še in še se je spovračalo v strašni melodiki divje domišljije:

»... kommst nimmermehr... nimmermehr...«

In tedaj sta sredi besede zamrla pesem in pianino. Slavica je bila bleda, vrgla istočasno svoji roki igralki v prste in pevcu na usta. Nato je pokazala nemo na Heleno, ki je onesveščena ležala na roki. Vzkliki strahu so potresli omizje. Tedaj je dejal Poznik mirno:

»Saj ni nič. Cenjena družba, ne razburjajte se.« V skrbi polnem licu mu je v resnici ležal odsev sreče, ki ga nihče tolmačiti ni mogel. On pa je segel mirno z levico po čašo pikolita in ga prinesel svoji ženi na ustnice. Prosil je, kakor da zbuja od mrtvih ali da budi iz spanja:

»Helena, pij!«

Odprla je oči, srknila. Rahla rdečica ji je stopila v lice in se je nasmehnila in se hotela kakor pognati z ustnicami navzgor proti moževemu licu in njega mirnim, modrim očem. In se je zavedela, da ni sama in se je sramovala in obžalovala:

»Francé, nisva sama, ne smem te poljubiti.«

»Pridna bodi, Helenček« je rekel.

»Uslišana sem, ali zdaj veruješ?« je vprašala.

»Upam,« je odvrnil.

Zacvetela so ji lica: Bradaška se je sunkoma dvignila s svojega sedeža in stopila k Veroniki.

»Nosna,« ji je zašepetala.

Veronika je prikimala. Mislila je sama nase.

»Kommst nimmermehr...« je šumelo Pozniku v ušesih.

Tisti hip se je zagledal v človeka, ki je bil nepričakovano stopil na prag.

»Lipe, kaj pa je?« je vprašal.

»Mati Katra so zboleli za smrt, bi Vas še radi videli, gospod Francé,« je odvrnil kmetski človek mirno...

»Pridem,« je jeknil Poznik.

(Dalje.)

Življenje

bodí ti rodeča njiva,
v kateri zrno pradavnin počiva,
in ti ga vzgoji in oplódi ga,
v viharjih očisti in preródi ga,
da kakor gladka pesem iz tišine
se razperuti in podre v globine
na krilih zbujeje čuječnosti
in tam se strne z dihom večnosti.

Stanko Kosovel.

JUVANČ V RISU. POVESTI O STRAHOVIH. FRANČE BEVK.

RIFOVEDOVALI so mi o njem: Juvanč je bil gorska natura, krepak po svojem telesu, naiven po svoji duši, ki je jedel za tri in delal za dva, verjel nič manj v gozdne duhove kot v Boga in v srečo,

ki začenja z zlatom injenja v mrtvaški krsti.

Ivanč ni imel zlatá. Imel pa je dvoje rok, ki so komaj zaslužile, da je imel jesti in so mu še to jed oponašali. Imel je par navad in krepkih besed, ki so ga delale tipičnega; bil je veččen samec in ni nikoli sanjal o ljubezni, pač pa o zlatu, o katerem je vedel le toliko, kolikor ustno izročilo njegovih dedov, da ga imajo bogatini in zlodej obilo.

Od bogatina se zlato ne dobi, od zlodeja pa težko. O Božiču o polnoči, ko odidejo ljudje k maši, je treba stopiti v ris in počakati v njem, da prvič zazvoni, ko duhovnik v cerkvi sveto hostijo povzdiguje in se ustavlja vabam in sili hudičevi, ki ne dá zlepa škafa zlata iz rok. Če vztraja, je zlato njegovo. Po poti domov se ne sme ozreti na nobeno stran, nikogar ogovoriti, dokler ne položi bleščeče kovine na svoje ležišče, se trikrat prekriža in zahvali Boga za srečo.

To so strašni pogoji, zoper človeško naruro preračunjeni in Bog, da je res, da je malo-kdo, ki bi bil tako močan po duhu in telesu, da bi se mogel upreti skušnjavam hudičevim. Juvanč je mislil nato in sklenil, da pojde v ris in ne pové nikomur tega.

Ko je prišel sveti večer, je vzel rožni venec in svete bukve, pogledal z dolgim pogledom po vseh, ker ni ga nazaj, če se stvar pone-sreči. Nato je šel.

Tisto leto ni bilo snega, luna je svetila na gorsko planoto, ki je bila skalnata in pusta kot sam greh.

Na križpotju za vasjo je Juvanč zarisal krog, viden dovolj in širok dovolj in je čakal v njem. Vzel je bukve, ki jih ni znal brati, le rožni venec je prebiral. Bil je močan in ni ga bilo strah, kar mu je lezlo po hrbtu do vratu, je bil mraz.

Iz blede svetlobe za holmom se je oglasil zvon. Bilo je dano znamenje za mašo. Juvanč se je zdrznil in potrkal je nekaj na njegovo vest: Mesto pri maši si tu! Tak kristjan si! — Pa si je odgovoril: Hudič me moti; za zlato mu je žal. Saj bom dal za maše...

In v tistem hipu je izgovoril besede in napravil znamenja, ki jih le nekateri vedo — in prikazal se je hudič z vso svojo peklenko sodrgo, ki je bila taka, kot je Juvanč še v mislih ni videl, ne v sanjah predstavljal. In: eli so ve-

rige in metle, brento in netopirske perutnice, repove kot kuščarji in kožo kot krastače, zobe kot brana, kremplje kot kavelje, cbraz tak, da ni bil ne človeški ne živalski, pravi hudičevi obraz. Na čelu vseh je bil Lucifer, ki je sopej ogenj iz žrela in je nosil škafo zlata pred seboj; zlato je žvenkljalo in se prelivalo, da Juvanč v hipu ni videl več strašnih postav in je vedel, da mora biti zlato njegovo, če ne bo pogubljen...

Vragi so plesali in vreščali, da je zemlja bobnela, spakovali se in pretvarjali, grozili in silili v ris, da so Juvanču vstajali lasje pod klobuk in mu je mraz lepel po hrbtu.

Nič ni pomagalo. Juvanč je bil trden in vrag si je izmislil zvijačo, naredil je prijazen obraz kot duhovni gospod in je dejal: »Junak si, Juvanč, to vidim. Zaslužil si zlato! Pridi in vzemi!«

In že je skoraj prestopil Juvanč, omamljen od prijaznosti in vabe hudičeve, ko se je spomnil: ne smeš z mesta, da prvič pozvoni, ko duhovnik povzdigne Rešnje Telo — in ni se ganil z mesta.

Zopet je dvignil pokveka svo; glas in ga ubral še bolj milo: »Pridi, Juvanč! En sam korak in vse bo tvoje; najbogatejši boš v vasi.« In potresel je parkelj svoj vražji škafo, da je zlato zacingljalo in se prelilo od doge do doge kot voda.

Juvanč je bil nor poželjenja, sline so se mu v ustih nabrale in že bi bil planil iz kroga, da ni zopet pomislil, kako je zapisano in da je hudobec v njegovi oblasti.

Vrag je zaškripal z zobmi in prijel Juvanča za roko, da bi ga potegnil iz kroga, kamor vrag ni smel, a Juvanč je bil močan in ni ga premaknil niti za ped.

Kaj se je potlej zgodilo, ni nikoli povedal Juvanč. Njegove besede bi bile otroške, hudičeva sila in vaba pa taka, da mu je tekel pot po obrazu kot voda ob dežju in je klecal v kolenu in molil sveti rožni venec ter se boril duševno in telesno dokler ni pozvonilo s težkim glasom.

Vrag ga je pogledal huje kot bes, zaškripal z zobmi in mu vrgel škafo zlata in že ga ni več bilo, ne spremstva njegovega.

Juvanč se je tresel kot nevesta pred oltarjem; dosegel je svoje sanje, prijel je škafo za ročice, breme je bilo pretežko, a sladko in treba je bilo priti domov, preden so iz cerkve ljudje in ne se ozreti ne spregovoriti.

Težko je nesel, po klancu so bili njegovi škornji in se razlegali v noč. Za svetlimi okni so bile videti sence varuhov: »Ali je že maša končana? Kdo kolovrati?« Vsi bodo vedeli — je mislil Juvanč, a ni se ozrl.

Zalajal je prvi pes, zalajal je drugi, zalajala je vsa vas, kot da so razbojniki v nji, ko ni nikogar doma. Rad bi bil Juvanč nedolžno zaklel, se primaruhal, ozrl se po žrelu pasjemu, ki kri-

či, a ni se smel... Pot mu je tekel čez čelo in nos, šel je hitreje, po prstih med laježem psov, dokler ni prišel do hiše na koncu vasi... Hvala Bogu!

Nesel je zlato v hlev, kjer je spal. Ko je stopil čez prag, je zakrulila svinja tako grdo, kot da jo koljejo ali kot da se je hudič v njo spremenil in opozarja ljudi, ki že gredo po klancu, da Juvanča obsujejo z zavistjo in ga še to noč oropajo in okradejo. Ves gnjev nad psi in nad

sencami, ki so plašile njegov pogled in uho, je zdaj planil iz njega: doma je, še dva koraka... in naj ga svinja izda. Otresel je vanjo zlovoljno:

»Brrr... te bodi, svinja!«

Tedaj je začutil Juvanč čudno lahkoto v rokáh, zlato in škap sta izginila v nič, izpregovoril je bil, predno je prišel do cilja. Iz jeze in bridkosti se je skoraj razjokal; zlata pa ni videl nikoli več.

Prodani dom.

Sinoči tujec prišel je k nam :

– Boš res prodal? –

Blesteče cekine zdaj imam.

»A dom si mu dal!

Ko Juda Gospoda svoj dom si prodal!

O, ne tak cenó!

»In zdaj? Vagabund se v svet boš podal,
in greh gre s tebo.

In Bog, če v listju kje kdaj čez noč

za vedno zaspiš,

in ne kakor Juda morda nekoč
na drevu obvisiš!»

Ksaver Meško.

ANDREJ KOŠUTA. SLOVENSKA POVEST. ALOJZIJ REMEC.

IV.

etrinko vina!»

Fric Holter je sedel v kuhinjo za belo mizo pod brlečo luč prijel Maričko za roko in ji gledal v oči.

»Pustite me, da Vam ga prinesem!«

»Ali smo danes prijazni?« sili orož-

nik v dekleta in ga boža po lahteh.

»Ne vem. Fante morate vprašati!« se brani Marička in se skuša izviti.

Zunaj v sobi hrešči harmonika, Košutov Andrejček bije s podplati ob tla, ta hip je treščil steklenico pod mizo.

»Vina gor, Marička!« vpije nekdo.

Marička se izvije Holterju in hiti v sobo, kjer sede fantje, ki pojdejo jutri k naboru.

Hiša odmeva od krika in petja. Komar teka v klet in nazaj, Špehonja sedi med fanti, meži in vleče meh in poje, kar kdo hoče.

Marička se suka po sobi, zdaj jo vjame ta, zdaj oni in zapleše z njo, ona se smeje, pokušuje vino pri tem in onem, bega od mize do mize in je vsa rdeča od plesa, smeha in petja.

Največkrat pleše z Andrejčkom, prvim med fanti.

»Že drugo steklenico si razbil... Zakaj?« ga vprašuje in pometa črepinje čez prag.

»Zakaj? Ker sem vesel, da bi skočil do stropa!« vpije Andrejček in stopa dekletu na pot.

»Ven te pometem!« mu grozi ona.

»Šopek mi moraš dati, Marička!«

»Ali ti ga ne da Francka?«

»Francka joče... Mati joče. Tri leta te ne bom videla... Vojska bo... Tako se cmerita obe. Ti, Marička, se pa smeješ in boš moja deklica!«

Ta hip je stopil Holter pred Andrejčka.

»Kaj išče ta tukaj?« je šepnil Marički na uho.

»Vprašaj ga!«

»Ali je prišel svoj klobuk iskat? Fantje, žandarski klobuk se išče!« je zaklical Andrejček v sobo.

Holter je prebledel in stisnil zobe.

»Plačam, Marička!«

Dekle ie pometlo črepinje v kot in šlo k Holterju.

»Pokažem jim! V pol uri se vrnem s patroljo!« sika orožnik in šteje denar.

Andrejček pa kriči: »Fantje! Na lipici zeleni slamnati mož stoji, na glavi črn klobuk se mu svetli, žandar v seniku sladko spi...«

Ta hip je stopil Holter pred Andrejčka.

»Jezik za zobe, krotal!«

Za trenutek obstaneta fant in orožnik. Gledata se, v očeh se krešeta onemogla jeza in fantovska prešernost, zapovedujoča oblastnost in nezlomljiva upornost.

Visok, trd se okrene Andrejček k fantom: »Ali ste slišali, fantje? S kroto me zmerja in mu nisem ničesar storil.«

Vrata so v hipu polna Andrejčkovih tovarišev.

»Ne pusti se, Andrejček!«

»Saj se ne bom!«

»V vodo ga nesi!«

Ta hip je zgrabil Holter Andrejčka za suk-njič in zarohnel nad njim: »Z meno!«

»Saj ni v službi!« vpije nekdo.

»V moji hiši tega ne!« se glasi v kotu oče Komar.

Andrejček ne vidi nič, ne sliši nič. Ta hip se je iztrgal, zgrabil Holterja za roko, z levi-co, se upognil, z desnico mu segel pod kolena in že ga ima v naročju. Orožnik se otepa, a le par trenutkov. Andrejčkova levica ga je objela krog vratu in preko prs in mu stisnila obe roki k telesu.

»Pusti me!« se vije orožnik pod železnim objemom Andrejčkovih rok.

»Andrejček, v moji hiši tega ne!« kriči Homar, ki je stopil iz kota.

»Samo hladit ga nesem!« mrmra Andrej-ček in še korači z dolgimi koraki skozi vežo, preko dvorišča in vrta. Fantje se gnetejo za njim v temno noč.

Tam na koncu vrta curlja voda v korito.

»Da si boš zapomnil kroto!« pravi Andrejček in se široko postavi pred korito.

»Z bajonetom te bom!« hrope Holter in glas mu žvižga od togote.

»Zdaj ne!« pravi mirno Andrejček in po-loži orožnika lagodno v vodo kakor dete v zibel in odstopi par korakov.

Voda škropota, nekaj prska in se obra-ča v njej, za par trenutkov skoči iz korita na tla in zbeži brez glasu med grmovjem, ko-der ni steze ne poti.

Fantje se vračajo v gostilno.

»Pij, Andrejček, ti si vseh fantov fant!« vpije vse vprek, Špehonja vleče zopet svoj meh, Andrejček je zaplesal z Maričko.

»Kako si močan!« šepče dekle.

»Na Čaven te nesem nocoj!« kriči An-drejček.

A ni minilo četrť ure, ko skoči v sobo oče Komar.

»Orožniki!«

Na vratih se že bleščita dva bajoneta na puškah.

»V imenu postave!« govori nekdo.

Ta hip zamahne iz gruča roka po svetilki sred stropa, da se razbije, ugasne in pade na tla. V kuhinji se je luč zatemnila, od oken se slišijo skoki v travo in beg na vse strani.

»Luč!« kričita orožnika in iščeta v temi med mizami in stoli, da bi koga prijela.

Tedaj se približe iz kuhinje Komar s ka-dečo se petrolejko v rokah in posveti v sobo ravno tisti hip, ko je izginila iz okna Špeho-njeva grba in harmonika na njej in je vse sku-paj požrla noč.

»Ali nisem rekel? Ti capini so mi-luč raz-bili in odnesli več kakor dvajset litrov ne-plačanih!« tarna Komar.

»Kaznovani boste! Tudi Vi ste odgovor-ni!« se dereta orožnika nad njim.

»Kaj se je pa zgodilo, gospodje? Ali sem jaz kaj kriv? Jaz, ki nisem bil še nikoli zaprt ali kaznovan? Jaz, ki imam sam škode deset goldinarjev?«

»Piti ste jim dali!«

»Dam tudi vama, gospoda!« se dobrika Komar.

»Ničesar nočeva! Jutri naredimo ovadbo!«

Orožnika sta izginila v noč, Komar je pozaprll okna, zliil vino iz steklenic in kozar-cev po mizah v velik vrč in ga odnesel v klet. Marička je zaprla hišna vrata in skoraj ji je bilo žal, da je kratkočasnega večera bilo tako hitro konec.

»Ali ni Andrejček junak, oče? Frica je ne-sel močit v korito, kakor bi nesel našega Pavleta!« govori očetu, ki se odpravlja spat v gornje prostore.

»Pol vasi si oddahne, ko pojde jest komis. Tam ga že izuče!« godrnja Komar in stopa zložno po stopnicah, Marička pa gre posprav-ljat v kuhinjo in izpred oči ji ne more slika, kako nese Andrejček Holterja iz hiše.

»Oh, lep fant je Andrejček, najlepši izmed vseh!« šepče in trudna pomiva kozarce in steklenice.

Tačas je Andrejček stal pod oknom svoje Francke in jo tiho klical.

»Ali jočeš, Francka, ali se veseliš?«

Dolgo ni bilo odgovora, a ko Andrejček le ni hotel utihniti, se je pokazal skozi okno bel obraz in Francka je vprašala: »Zakaj ne greš spat, Andrejček?«

»Nocoj sem še tvoj, Francka, jutri bom pa bogve čegav!«

»Ne delaj mi žalosti!«

»Doli pridi!«

»Ne... Nisem taka!«

»Pridem pa jaz k tebi!« se je tiho zasmel-jal Andrejček in izginil za vogalom.

»Jezus, Marija! Ali si ob pamet?« je še-petala Francka, ko je prislonil Andrejček lest-vico k oknu.

»Nocoj moram k tebi!«

Ni še izpregovoril in je že stal na vrhnjem klinu in sedel na okno.

Francka se je odmaknila in zatisnila ok-nice.

»Nocoj si zadnjič moja. Potem me bo ce-sar komandiral! Nocoj te moram imeti, de-klica!« je sunkoma govoril Andrejček.

»Pil si, Andrejček! Za božjo voljo te pro-sim, idi spat! Tvoja mati joče, jaz ne vem,

kaj bi od žalosti, ti pa piješ in se veseliš ves popoldan, ves večer!« je vzdihovala Francka.

»Daj mi šopek za jutri, Francka!«

Vjel je njeno roko in jo skušal potegniti k sebi.

»Kako si lepa, Francka!«

»Pusti me! Jutri zjutraj ti dam šopek!« je prosila Francka in se izvila.

»Sedaj ga hočem imeti. K tebi grem!«

»Ne, Andrejček, ne!«

»Zakaj ne?«

»Ker sem ti res dobra...«

Andrejček je vzrožil.

»Nočeš? Prav. Vsaka bi bila vesela, ko bi prišel tako k njej kakor k tebi! Ti pa se braniš. Nočem šopka, nočem ničesar. Ti nisi več moja!«

»Nimaš me rad, da tako govoriš!« je tiho zajokala Francka.

»Mari meni tvoje solze! Za numo idi!« se je razjezil Andrejček, skočil z okna na tla in vrgel lestvo v travo.

»Andrejček!« je kriknilo dekle.

On pa je ni poslušal, šel je že po poti, po kateri je bil prišel, in ko je ugledal iz Komarjeve gostilne luč v pritličju, je vedel, kam pojde.

»Francka je jokala v trde hodne rjuhe svoje poselske postelje, ko je Andrejček pogledal skozi odprto okno v Komarjevo kuhinjo, kjer je dremala za mizo lepa Marička.

»Dekle!« je šepnil in se naslonil na okno. Marička se je zdrznila iz sna.

»Ti, Andrejček?« je dejala sladkozaspano.

»Jaz, Marička! Povasovat sem prišel k tebi! Privij luč, svetiva je škoda!«

Marička je pogledala Andrejčka z velikim opojnim pogledom in trudno vstala.

Luč je ugasnila.

Drugo predpoldne je stal Andrej Košuta pred naborno komisijo, kakor ga je Bog ustvaril, in zdravnik in častniki so občudovali njegove mišice.

»Prvi mož na levem krilu bo!« je dejal zdravnik, ko je povedal korporal njegovo višino nad mero.

»Ali si zdrav, fant?« je vprašal doktor, Andrejček se je začudil: »Kaaaj?«

»Ali si zdrav, te vprašam!« je zarjul zdravnik, da je ves zardel v tolsto lice.

»Ne razumem. Gluh sem!« je odgovoril Andrejček, ki si je bil napravil v zadnjem hipu načrt, kako bi komisijo prevaril in se ognil vojaški suknji vsaj za eno leto zlate prostosti.

»Lažeš, dečko!« je vpil zdravnik in potisnil fanta na stol.

Andrejček je sedel in sklenil, da bo molčal kakor riba. Zdravnik mu je gledal v levo in desno uho in grdo klel po nemški.

»Ali je fant res gluh?« je vprašal proti mizi, kjer so sedeli župani.

»Ni mi znano, gospodje!« se je strahopetno oglašil oče župan z Golega brda.

»Kako slišiš?« se je zdravnik obrnil prijazneje k Andrejčku.

»Kaaaj?« je zopet vprašal Andrejček in bedasto obračal oči, da bi komisija njemu bolj verjela kakor županu.

Zdravnik je stopil za fantov hrbet, se sklonil nad mizo in polglasno dejal: »Fant je gluh, ne bo za vojsko!«

Komisija se je zganila od začudenja.

Zdravnik pa je stopil še par korakov stran na drugi konec mize in skoraj šepetaje dejal: »Dobro! Naj pride drugi na vrsto!«

Tedaj je vrglo Andrejčka s stola in zavriskal bi bil od veselja, da se mu je načrt posrečil.

Pogledal je po komisiji.

A čudo: okrogli doktor je planil kakor obsejen k njemu in vpil: »Sposoben brez vsake napake!«

Andrejček se je šele tedaj zavedel, da se je izdal.

»Pokažem ti, dečak! Boš ti nas za nos vodil! V treh letih ti preide veselje biti gluh! Pri tej priči bi moral v luknjo!«

»Fant je edini sin matere vdove!« se je opogumil oče Krivec pri županski mizi.

Tedaj se je oglašil predsednik komisije, ogromen major, ki je doslej prebiral neke papirje: »Poročila govorijo, da matere ne podpisra, da je fant razgrajač in pretepač in si vsi žele, da pride iz vasi. Potrjen za tri leta v liniji in dvanajst let v rezervi. Marš!«

Andrejček se je okrenil in mrmral med zobmi, ko se je oblačil: »Tako so me opisali. A če drugih ni bilo konec v treh letih, tudi mene ne bo...«

Čez dobro uro je z drugimi vred prisegel, da bo zvesto služil vojake po hribih in dolinah, po dnevi in po noči, na suhem in na vodi, vselej, povsod...

Tistih par mesecev od nabora do poti v kasarno za tri leta je preteklo Andrejčku naglo preneglo.

Kakor čez noč iz zemlje vzrastlo je prišlo tisto jutro, ko je bilo treba iti.

Na tleh je zijal črni vojaški kovčeg z ubornim bajtarskim perilom, na vrh je bila položila Andrejčkova mati zadnje spremstvo: molitvenik, rožnivenec in hleb belega kruha.

»Na Boga ne pozabi, fant!« je govorila in jok ji je dušil glas.

Andrejček je sedel na postelji in si popravljal šopek za klobukom.

»Denarja ti ne bom mogla pošiljati. To imaš za prvo silo!«

Iz rute je odvila zmečkan bankovec za dvajset kron in nekaj srebra in ponudila sinu.

»Ni treba!« ji je odmaknil roko.

»Vzemi! Več ti ne morem dati!«

»Imam sam dovolj!«

Segel je v žep, porožljaj s kronami in jih pokazal pol prgišča.

»Dovolj sem bogat za vojaški stan!« se je pobahal.

»Kako? Kdo ti je dal?«

»Zaslужil sem in dekleta me imajo rada!« se je pobahal.

»Ni prav, Andrejček, ni prav... Ali sem te tako učila?«

»Če mi pa denar silijo? Ali se branim? Neumen bi bil!«

»Francka ti gotovo ni mogla dati, ker sama služi!«

»Kaj Francka!« je zazelal Andrejček in vstal.

Domislil se je lepe Maričke, ki mu je bila dobra od tistega večera, ko je bil prišel od Francke k njej.

»Dobro dekle je Francka. Hudo jo žališ!« je govorila mati.

»Iti moram. Pri Komarju nas čaka voz!« se je izognil temu pogovoru.

Zadel je kovčeg na ramo in potegnil klobuk na oči.

»Z Bogom!«

Iztegnil je roko in za hip stisnil s svojo veliko močno dlanjo velo drhtečo materino desnico.

»Srečno hodi! In moli, fant!«

Andrejček je izginil visok, močan skozi nizka vrata. Hitel je, da bi ne slišal več matere, ki je jokala, hitel, da bi stresel s sebe vse, kar ga je dušilo in davilo tisto jutro.

Ko so se gnetli fantje z Golegabrda v vagon na mali postaji, poldrugo uro od vasi, je vstopil tudi Fric Holter, ki so ga bili premestili iz Dolge vasi.

Z Andrejčkom sta se ugledala in se pogledala tako, da sta oba čutila: — Še se bova videla! —

Tako je postal iz svobodnega Andrejčka, ki bi bil celo Golo brdo preobrnil, rekrut Andreas Košuta, s katerim je delal korporal Bajec, kar je hotel. Mesto sinje svobode na vasi, se je začelo vojaško življenje, ki naj bi iz lesenega fanta ustvarilo gibčnega vojaka. Zjutraj vaje, predpoldne marširanje po štetju, da so Andrejčku kosti pokale, popoldne vežbanje in dolgčas... dolgčas... Štirivoglato ogromno kosarnsko dvorišče, po vseh zidovih polno temnomodrih velikih in malih figur, dolgi hodniki, ki jih je bilo treba vsako jutro pometati, velike puste sobe, železne postelje, slamnjače, police, montura, tornister, puška in kositrna škodela za menažo — to je bil Andrejčkov vojaški svet. V njem je moral živeti, kakor so hoteli drugi, samo kovčeg je bil njegov in tja je spravljaj svetle karte z rožičami in golobčki in ljubezenskimi pozdravi Komarjeve Maričke, ki mu je pisala pogosto. Njena pisanja so bila edini znak, da Golobrdo še stoji in da je še zunaj lepi, svobodni svet.

Edini Andrejčkov prijatelj pri kompaniji je bil Krapežev Tone.

Tretjo soboto po dohodu k vojakom sta sedela sred dima in vpitja pod gugajočo se svetilko v kantini ob politu umazani mizi, vsak vrček slabega piva pred sabo.

»Kaj praviš, Andrejček, vojaški stan ni nič!« je modroval Tone.

»Sam vrag si ga je izmislil. Ali me je zato mati rodila, da po kosarni stranišča čedim?« se je razjezil Andrejček.

»In vendar mora tako biti!« ga je tolažil Tone.

»Ali mora tako biti, da višji psuje nižjega, da moraš puško z zobmi pobrati, če ti pade na tla, da te vsak, ki ima kako zvezdo pod brado, suva v rebra, da moraš molčati kakor živina, ki jo tepe neumni voznik, ki ne zna voziti. Ali sem pes ali človek? Kaj naj storim, če se mi godi krivica?«

»Korporal Bajec je rekel: — Če se vojaku godi krivica, naj molči in zvesto služi dalje!«

»In udari s petami skupaj in pokorno javi, da je zadovoljen z menažo in da je komisa dovolj in da je dober...«

Pri sosednji mizi je sedel korporal Bajec z viržinko v ustih in pil v krogu rekrutov, bogatejših Andrejčkovih tovarišev, ki so mu plačevali piti.

»Rekrut Košuta, kaj se tako kislo držiš?« se je mogočno vtaknil v Andrejčkovo in Tonetovo modrovanje.

»Goveriva...« je menil plaho Tone, ki se je bal, da je korporal slišal in razumel njegju pomenek.

»Rekrut Krapež, ali se tako odgovori šarži? Če te kaj vprašam, moraš vstati, vzravnavati se kakor sveča, salutirati in odgovoriti: »Gospod korporal, pokorno javim, tako in tako...!«

Grmeč smeh se je razlegel po kantini.

Tone je preplašen molčal in ni vedel, kaj bi, Andrejček je pa vstal kakor je bil korporal poučil Toneta, in dejal: »Gospod korporal, pokorno javim, da mi ni vojaški stan prav nič pogodu!«

Kantina je onemela. Kaj takega vojak še ni izustil tako uporno kakor Andrejček v teh prostorih. Mislijo jih je tako že tisoče in tisoče — a povedal ni tega še nihče.

»Kaaaj?« je skočil Bajec kvišku, ko si je opomogel od prvega presenečenja.

»Pokorno javim, da sem rekel, kar sem rekel!« je odgovoril Andrejček.

»Jutri k raportu, rekrut Košuta! Tam boš povedal to še enkrat. Mesec dni pojdeš za te besede v luknjo, če ne prideš pred višjo sodnijo. Ti še ne veš, kaj so vojni artiklji, dragi moj! Naučili te bodo!«

Andrejček je s čudnim zadoščenjem sedel, Bajec tudi.

Kantina je zopet zašumela, Andrejček je pil svoje pivo, kakor bi se ne bilo nič zgodilo.

Tone je po dolgem molku pošepetal: »Zdaj imaš!«

»Nič nimam!« se je jezil Andrejček. »Fantje moje krvi bi se v štirinajstih dneh naučili vsega, kar je treba za vojsko. Tako pa bom tu tri leta!« — — —

Tako se je zgodilo, da je bil drugi dan Andrejček pri raportu in bil kaznovan točno na mesec dni samotnega zapora, kakor mu je bil napovedal Bajec.

»Ali je rekrut Košuta delavec, socialist?« je vprašal mrko stotnik.

»Pokorno javim, da je iz hribov doma!« je javil Bajec.

»Kanalia je...« je godrnjal stotnik, ko je izrekel svojo kazen, prvo v kompaniji rekrutov. — — —

Ko je Andrejček prestal svojo kazen — vsak dan v prostem času samotna celica in vso dolgo, dolgo noč — je prišel do spoznanja, da je tisti kosček prostosti v vojaškem stanu vendarle zlata vreden.

— Ne bodo me več dobili! — se je zaklel in pisal materi prvo pismo, da se mu v cesarski suknji dobro godi, a da imajo kosarne tako trde zidove, da ne moreš z glavo skozi, najsi bo tudi tako trda kakor njegova. Marički pa je pisal, da bi imel lahko že eno ali dve zvezdi, če bi hotel, a on da noče. Zakaj ne, da ji pove, ko pride na prvi dopust. Francki pa ni pisal ničesar, dasi je vedel, da žaluje za njim.

Iz okornega fanta je postal lep vojak. Tista kazen se je počasi pozabila, dobil bi bil morda res kdaj prvo zvezdo, če bi ga ne bil videl nekega jutra stotnik, da zna lepo pometati.

»Aha, to je socialist!« je dejal. »Kaj delaš?«

Andrejček je udaril s petami skupaj, pritisnil metlo k sebi in pokorno javil, da pometa.

»Za drugo itak nisi. Dobiš priliko, da se še bolj navadiš!« je menil stotnik skozi nos in vihal brke.

Poklical je korporala Bajca in narednika iz pisarne. Iz njihovega pogovora je Andrejček napol razumel, da išče stotnik slugo. Merrill ga je ves čas s pogledom, ki je bilo v njem nekaj risjega. A Andrejček se ga ni zbal in ni sklonil glave.

Konec je bil ta, da je drugi dan moral Andrejček za slugo k stotniku.

»Jaz bom tebi izbil vse muhe iz glave. Zdaj si moj hlapec in jaz tvoj gospod. Za las mi ne smeš izgrešiti najmanjšega povelja. Razumeš?« je vpil nad njim prvo minuto, ko je vstopal v stotnikovo stanovanje na hodnik.

Andrejček je vojaški stan tako poznal, da je vsemu pritrtil.

Odslej je stotnikove otroke zibal in jih vozil v gosposkem vozičku na sprehod, zjutraj je hodil s kuharico kupovat na trg, zvečer je čedil stotniku, gospè, tašči in otrokom čevlje. Pometal je sobe, drgnil in likal svetle pode in hodnike v stanovanju in bil vzor vojaškega sluga. Bolj prost je bil kot drugi in to je tudi nekaj veljalo.

Le kadar so se ljudje na ulici ozirali za njim, ko je tolažil jokojoče dete v vozičku, ga je bilo sram, da ga je vojaški stan ponižal do tako babjega opravila.

A mislil in tolažil se je po svoje, da tudi to mine. (Dalje.)

SIROTE GIOVANNI VERCA. — JANKO SAMEC.

EKLETCE se je pokazalo na vratih in je reklo, ovijajoč konec predpasnika med prsti, boječè:

»Tu sem.«

A ko ga ni nikdo pogledal, je začelo drugo za drugo ogledovati botre, ki so

mesile kruh.

»Kaj hočeš?« — je vprašala Sidora.

»Rekli so mi, naj grem k botri Sidori.«

»Seveda. Zdaj ko imamo toliko opravka!«

»To se pravi, da je ob tem času niena mati že umrla. Sinoči so jo spravili z Bogom!« — se je oglasila ena izmed žen.

»Pridi sem, pridi sem,« — je rekla tedaj botra Sidora izpred peči. »Počakaj, da ti spečem lepo pogačo.«

»Uboga sirota! Dvakrat sirota, ko ji umre še mačeha.«

Ena med botrami, ki so pomagale mesiti kruh, je obrnila glavo, nadaljujoč svoje delo v nečkah s pestmi in z rokami, golimi do laktov ter je vprašala deklico:

»Kaj veš, reci, kaj veš o mami? Ali ti je niso pokazali?«

Deklica, ki ni poznala te botre, jo je pogledala z velikimi, odprtimi očmi, nagnila glavo in držeč konec predpasnika še vedno med prsti, zašepetala:

»V postelji je.«

»Kaj hočete, da bi vedela, revica? Če jo pošljejo od hiše, se pravi, da je vsega konec.«

»Počakaj, počakaj.« je ponovila botra Sidora — »zdaj dobiš lepo pogačo.«

Deklica je sedla pred vrata, medtem ko so jo one, ki so mesile kruh, objokovale:

»Boter Meno je z drugo ženo izgubil desno roko. — Kolikor jih vzame, toliko jih izgubi.« — Licodiana pa je spravila vse v smeh: »Ta ima svete roke, ki jih ž njimi pošilja v nebesa. V manj ko treh letih je spravil že dve hčeri tja, in še v enem, pa bo opravil še s tretjo in vsem njegovim premoženjem.«

»Revež! Včeraj si je pred hišo brisal nos, ko da joče. — Najslabše je za tega otroka, ki ostane na cesti. On ne more skrbeti na njo, ko mora gledati na vole in zemljo.«

»Kaj je dekletce otrok botre Nunzie, ali pa prve žene?«

»Prve žene je, ali ona druga ga je ljubila, ko da mu je prava mati, ker ji je sirota bila tudi nečakinja.«

Ko je dekletce čulo, da govore o njem, je zajokalo tiho v predpasnik, da bi si olajšalo težko srce.

»Pridi sem, pridi sem,« je ponovila botra Sidora. »Pogača je pripravljena. No, ne jokaj, saj je mama v nebesih.«

Ko je dekletce videlo, da odpira Sidora peč, si je otrla solze.

»Uboga botra Nunzia!« — se je oglasila spet ena na pragu.

»Ali je res že končala. Videla sem vrata že zaprta.«

»Bog nas reši vsega zlega!« — so vzklikovale botre v zboru in se prekrižale.

Botra Sidora pa je vzela pogačo iz peči, otresla ž nje pepel ter jo še gorko dala deklic, ki jo je spravila v predpasnik ter hotela oditi.

»Kam greš?« — je zaklicala Sidora za njo. »Ostani tu, ker v tvoji hiši je črni strah, ki žre ljudi.«

Sirota jo je resno poslušala, potem pa rekla s trmastim glasom: — »Nesem pogačo mamici.«

»Mame ni več. Ostani tu. Sama snej pogačo!« Teda se je dekletce s pogačo v predpasniku, katere se pa ni dotaknila, sključila na stopnišču pred vratni.

Ko pa je zagledala prihajati očeta, ki je šel no njo, mu je z odprtimi rokami stekla naproti. Boter Meno jo še pogladi po glavi, ne da bi ji kaj rekel, potem pa je sedel z rokami, stisnjenimi med kolena in z dolgim obrazom za hip med sosede, da bi ga objokovale. In one so ga res obkrožile in rekle vsaka svojo.

»Ne govorite mi, ne govorite mi« — je odgovarjal on in stresal z glavo in širokimi rameni. »To je trn, ki mi ne pade več od srca. Prava svetnica, ki je nisem bil vreden, je bila ta ženska. Še včeraj, ko je bila že na koncu, je vstala, da me postreže in pospravi hišo. Niti ni hotela, da bi trošil za zdravnike in zdravila. Tako je šla, kakor angel z nebes. Take žene ne najdem več, vam pravim. Pustite, da jokam, ko imam vzroke za to.«

In majal je z glavo in stresal z rameni od nesreče, ki ga je težila.

»Da si najdete drugo ženo« — mu je odvrne Licodiana, da bi mu vlila poguma — »ni treba, ko da se ogledate okrog.«

»Take žene, kot je bila ta, ne najdem več. Tokrat ostanem vdovec! Tako vam pravim!«

Botra Sidora pa je povzela: »Ne govorite neumnosti. Drugo ženo morate vzeti že zaradi te uboge sirote. Kdo naj skrbi zanjo, ko boste v polju? Kaj jo boste puščali na cesti, revico?«

»Pa mi dobite vi ženo, kakor to. Tako, ki se ni umivala, da ne bi umazala vode — ki mi je v hiši služila bolj od hlapca — tako, ljubeznivo in zvesto, ki si ni privoščila grizljaja kruha brez mene — in ni nikoli vprašala »dajte mi« — ki bi imela tako doto, kot mi jo je ta prinesla k hiši! — Zdaj bom moral doto vrniti. Še vsa robo mi bodo odnesli, ker mi ni zapustila sinov...«

In takrat je pogledal z oteklimi očmi malo siroto pred seboj, kot da bi končno hotel vendarle zajokati.

»Kako je ljubila to malo, ki jo je spominjala na sestro! Druga, ki bi ne bila njena teta, bi zrla z zlim očesom to malo siroto mojo.«

»Če vzamete še tretjo hčer Nino, se zadeva s siroto in doto sama uredi,« — je menila Licodiana.

»Res je. Toda ne govorite mi zdaj o tem, ko imam srce še polno žolča.«

»Potem je še soseda Alfia, ki ima tudi svojo pravico...«

»To niso umestni pogovori« — se je vmešala druga. »Boter Meno, vzemite raje grizljaj, ki ste ga gotovo potrebni.«

»Ne, ne!« — se je branil boter Meno. — »Ne govorite mi o jedi, ko me tako tišči v grlu. Že štiriindvajset ur nisem imel nič v ustih.«

A botra Sidora pa je postavila predenj gorkega kruha, črnih oliv, kos ovčjega sira in steklenko vina. In revež je začel nevolino jesti in mrmral z jokajočim glasom: »Kruh, kakor ga je pekla ona, zlata duša!... Odslej ga bom moral kupovati v prodajalni! Ne! Pustite, da jokam, ker ne prenesem več! Še prejšnjo noč, ko sem ves truden do smrti do težkem kopanju na bregu bdel ob nji, da sem čul samega sebe smrčati, mi je, dobra duša, pravila: Vzemi si kaj. Pustila sem ti večerjo nalašč na gorkem na ognjišču. Skrbela je vedno zame, za dom, za ognjišče, za to in ono ter mi ni nehala govoriti in priporočevati kot oni, ki se odpravljajo na dolgo pot. Še jo čujem med bdenjem in spanjem. Zadovoljna je šla, revica, na drugi svet s križem na prsih in s sklenjenima rokama. Ni treba, svetnici, ne maš ne molitve. To bi bil zavržen denar.«

»Nesrečni svet!« — je vzkliknila soseda. — »Tudi botri Angeli tu zraven umira oslica na porodu.«

»Moja nesreča je še večja« — je sklenil boter Meno in si brisal usta z rokami. — »Ne dajajte mi drugega; vsi grizljaji mi padajo v želodec, ko da so od svinca. Vzemi raje ti, mala nedolžnost, ki ne umeješ še ničesar. Zdaj nimaš več nikogar, ki bi te umival in česal. Zdaj nimaš več nikogar, ki bi te skrtil pod petoti kot koklja. Nesrečna si tudi ti. Eno mačevo

sem ti dal, a enake ti ne najdem več nikoli, hčerka moja!»

Deklico so znova posilile solze in tiščala si je dlani k očem.

»Ne, ne smete opustiti — je ponovila botra Sidora. »Če že za drugo ne, pa vsaj iz ljubezni do te revne sirote, ki je ostala sama na cesti.«

»In jaz? Kje sem ostal jaz? In moja hiša? Pustite, da se izjokam, botra Sidora! Bolje bi bilo, da sem jaz sam umrl.«

Molčite, ki ne veste, kaj govorite in ne veste tudi, kaj je hiša brez poglavarja.

»To je res!« — je odvrnil boter Meno.

»Mislite raje na ono revico, botro Angelo! Najprej je šel mož, potem starejši sin in zdaj ji pogine še oslica, ki ji zapušča mladiča, komaj rojenega ter ji ne ostane nič na svetu.«

»Oslici bi morali puščati kri na trebuhu, če ima bolečine,« — je menil boter Meno.

»Pojdite vi tja, ki se na to razumete. Stori boste dobro delo za blagor duše Vaše rajnke.«

Boter Meno je vstal hitro in se odpravil k botri Angeli-a sirota se je zdaj, ko nima drugega na svetu, spustila za njim v dir ko pišče.

Botra Sidora, dobra gospodinja, pa ga je še opomnila:

»In hiša? Ste li zaprli vrata vsaj?«

»Da, zaprta so s ključem, sicer pa stanuje nasproti botra Alfia, ki lahko nekoliko popazi.«

Oslica sosede Angele je ležala sredi dvorišča z mrzlim gobcem in visečimi ušesi ja je brcala, kadar so se bolečine večala, z vsemi štirimi nogami v zrak ter je stiskala trebuh ko meh, ko je mladič iskal po njem mleka.

Botra Angela pa, ki je sedela pred to tragedijo z rokama v laseh, ni rekla nič ter je gledala, kakor da ji je še sami umreti. Boter Meno je stopil k živali, otipal jo po ušesih, pogledal v mrtve oči, a ko je videl, da ji kri že v kapljah odteka iz trebuha po ščetinasti dlaki, je vprašal:

»Kaj ste ji puščali kri?«

Vdova ga je pogledala z mrtvimi očmi in pritrdila z glavo.

»Potem ni več kaj storiti« — je sklenil boter Meno. In nihče ni dodal ničesar; vsi so molčali okrog oslice, ki je ležala iztegnjena na kamenju z dlako vso zmršeno, kakor pri mrtvih mačkah.

»To je božja volja, sestra moja! Ni kaj storiti zoper božjo voljo! Kogar zadene, zadene! Danes meni, jutri tebi!«

Z žalostnim srcem je sedel še on, držeč svojo hčerko med kolena, k nesrečnici pred

oslico, ki je bila z nogami po zraku, kot da bi umirala.

Ko pa je botra Sidora pospravila hišo, je prišla še ona s sestrično Alfio, ki si je nadela novo obleko in židano ruto na glavo. Ne veš nikoli... Zato je potegnila Sidora botra Mena za hip vstran in mu rekla:

»Nino Vam najbrž ne bo hotel dati zadnje hčere, ker so mu zlobni jeziki iz sosesčine napolnili glavo z raznimi rečmi — da pri Vas umirajo ženske ko muhe — da je človek ob hčer in doto. Pa je ta tudi premlada in Vam lahko napolni hišo z otroci.«

»Če bi bili sinovi, naj bo v božjem imenu! Toda zgodi se lahko, da bodo hčere! Tako sem nesrečen!«

»Tu imate sestrično Alfio!« — je menila tiho Sidora, — »Oglejte si jo.«

Ta pa se je delala, ko da ne sliši. Boter Meno jo je ošvrknil s pogledom in odvrnil:

»Ne govorite mi zdaj o teh rečeh. Tako sem nesrečen!«

Sidora pa je povzela:

»Mislite na one, ki so nesrečnejše od Vas!«

»Ni jih, Vam pravim! Ne najdem več take, kot je bila ta. Ne zabim je nikoli, naj se oženim še desetkrat. Tudi ta sirota je ne bo pozabila nikdar.«

»No, zabili jo boste. Tudi deklica jo bo. Kaj ni zabila na lastno mater? Mislite zdaj na sosedo Angelo, ki ji umira oslica in tudi na mladiča, ki bo moral vedno jokati, če ne bo imel mleka.«

Sestrična Alfia je spoznala, da je čas, da se vmeša v pogovor.

»Svet je ustvarjen tako. Toda včasih se rodi lep dan po grdem večeru.«

In pogledala je botra Mena z nasmeškom, ki ji je osvetlil lice kot solnce.

»Skušajmo. Vi, ki imate dobro srce... skušajmo pomoči tej siroti...«

In boter Meno, s solncem v srcu, se je ozrl na sosedo Angelo, ki pa je imela nasprotno mrak v njem, in ni odgovorila ničesar.

»Da vidimo, ali bom mogel najti drugo mater za Vašega mladiča, ki umira lakote. Ostane Vam vsaj nekaj.«

»Dobro!« — je vzkliknila Alfia in tlesknila z rokama, pobožajoč ga z istim nasmeškom... — »Dobro srce imate, boter Meno!«

»To sem pravila vedno!«

Botra Sidora pa je sklenila:

»In ne zabite odreti te oslice takoj, ko pogine, sicer izgubite še denarje za kožo.«

BREZEN. KULTURNO-ZGODOVINSKI PABERKI, LEOPOLD KEBER.

RIMLJANSKA DOBA
OJ po odhodu zmagovitih rimljanskih čet, zadnji trenski voz še ni bil izginil za voglom. je prišel od nasprotne strani v Brezen mlad mož. Prašni črevlji in odmeta toga, da se mu je videla tunika pod

njo. so pričali, da je prehodil tujec že lep kos poti. Pregledal je s paznim očesom vse poškodbe, povzročene po vojni in vojski, in se nastanil v najbolj ohranjeni hiši, kjer si je izbral tudi najlepšo sobo. Poklical je k sebi gospodarja in ga pozval, naj mu skliče takoj vse moške iz vasi pred hišo, češ, nekaj važnega jim ima povedati.

Ni čakal dolgo. Kmalu so se zbrali Brezenci na dvorišču.

Tujec je stopil pred nje.

»Jaz sem Liberius Medanus Frumentor. Poslan sem iz Ogleja, da bom pobiral davke. Z zmago našega orožja ste se priključili močno rimljanski državi in priklopili pokrajini Veneciji. Davke bom jaz sam določeval po premoženju in posestvu vsakogar!«

»Besede davek mi ne razumemo!« se je oglasil vaščan Sipet. Govoril je čisto latinščino, saj je pomagal s svojimi sovaščani pred devetimi leti graditi Oglej, kjer so se vsi delavci precej dobro naučili latinščine od svojih delovodij, mojstrov in podjetnikov. »Davek gotovo znači zlo, s katerim nas mislite zadaviti!«*)

»To naziranje vas izda takoj za barbare. Država potrebuje davkov! S čim naj sicer oskrbuje svoje legije, s čim naj gradi ceste, po katerih korakajo naše čete v boj in po katerih prihajata plen in bogastvo v državo, s čim naj vzdržuje uradnike, ki pobirajo davke?!«

»V vojnah smo se sami vzdrževali in ceste smo gradili sami!« je pripomnil Sipet.

»Zato ste pa tudi propadli! Davek je ona vez, ki trdno priklene vsakega posameznega državljana k državi. Šele potem se čuti sleherni, da je član celokupnosti. Ne zabite pa, da ste po svojem porazu postali naši, rimljanski, podaniki. Davke boste morali plačevati!«

»S čim, ko pa nimamo nič! Vojna nam je uničila vse. Mnogo pa še prej nismo imeli!« je zopet ugovarjal Sipet.

»Ne bojte se! Kdor ima, bo plačal, kdor nima, bo služil. Takoj bomo gradili novo cesto, cesto pravim in ne stezo, kakršno ste sami gradili in s kakršno sem se seznanil pravkar na

potu v Brezen. Nova cesta se bo morala kosati z »Appio«, ki veže Rim s Capuo! Vi boste gradili in z mezdami plačevali občinske davke!«

»Ali ne dobimo nobene odškodnine za pokvarjene domove in uničena polja?« je vprašal s pravo keltsko trdovratnostjo Sipet.

»Kaj, odškodnino hočete? Vi ste pa res barbari! Edino mi, zmagovavci, imamo pravico do odškodnine za vojne stroške, ker se nam niste hoteli takoi prostovoljno vdati! Ta je pa res lepa! Ker sem pa še mlad uradnik in ker si hočem pridobiti vašo naklonjenost, sporočim vašo željo svojemu predstojniku v Oglej!«

Zahteva vojne oškodnine je povzročila sledeča pisma.

Pismo davčnega uradnika Frumentorja predstojniku Labienu:

»L. M. Frumentor želi A. D. Labienu zdravja! Brezenci so čudni ljudje. Zahtevajo odškodnino, ker so premagani. Snižno! Glede občinskih davkov vse v redu. Če si zdrav, meni prav, jaz sem zdrav!«*)

Odgovor predstojnika Labiena svojemu uradniku Frumentorju:

»A. D. Labienus želi L. M. Frumentorju zdravja! Zares smešno! Za odškodnino opozori jih na pokrajinske davke. Če si zdrav, meni prav, jaz sem zdrav!«

Pismo predstojnika Labiena pokrajinskega namestniku pretorju Assatiju v Rimu:

»A. D. Labienus želi P. B. Assatiju zdravja! Premagana vas na severu pokrajine Venecije zahteva vojno oškodnino. Karni so čudaki! Glede pokrajinskih davkov že vse v redu! Če si zdrav, meni prav, jaz sem zdrav!«

Pismo pretorja Assatija konzuloma Meneniju in Claudianu:

»P. B. Assatius želi Q. C. Meneniju in A. T. Claudianu zdravja! Premagani Keltje nad Oglejem zahtevajo odškodnino. Nori barbari! Glede davkov za vzdrževanje uradnikov vse v redu. Če sta zdrava, meni prav, jaz sem zdrav!«

Odgovor konzulov Menenija in Claudina pretorju Assatiju:

»O. C. Menenius in A. T. Claudianus želita P. B. Assatiju zdravja! Zares so nori! Za odškodnino opozori Kelte na državne davke! Če si zdrav, nama prav, midva sva zdrava!«

Še prerano so zvedeli Brezenci svoje obveznosti napram občini, pokrajini, pretorju in državi. Dasi so bili krepke postave in četudi so delali od ranega jutra do pozne noči na cesti, so komaj zmagovali svoje obveznosti, zato je vestni Frumentor že koi prvo leto zasegel velike gozdove in jih podržavil.

*) V latinščini *stipendium* = davek; *etipes-itis* = hlod, drevo; *pendere* = viseti; *zadaviti* = obesiti.

*) Latinski se glasi sklep pisma: »Si vales, bene est, ego valeo«, ali v okrajšavi: SV-BEEV.

Nekaj izpremembe je prišlo v Brezen, ko se je priselil Aurelius Pacifer in odprl v Breznu svojo taberno. S sabo je pripeljal na mezigih v kozlovskih s smolo zamazanih kožah in v velikih glinastih amforah vino. Točil je falernca. Delavci na cesti so podvojili svoje moči, cesta se je z vsakim dnevom daljšala, urednik Frumentor je dobil lepo priznanje od svojega predstojnika, predstojnik od pretorja, pretor pa od konzulov. Frumentor, ki se je bil rešil s podržavljanjem privatnega imetja premožnih plemenitašev velikih skibi za pravočasno nakazovanje pokrajinskega, pretorskega in državnega davka, je pa plačal mnogokrat izmučenim delavcem kako amforo falernca.

Sipet, brihtna glavica, povzpел se je bil že pri zidanju Ogleja do nekakega nadziralca svojih Brezenskih sodelavcev, je izumil, videč neokusne mehove in neokretne, razdrobljive amfore, novo posodo za vino.*) Stesal je iz suhega hrastovega lesa doge, zvezal jih koncentrično s smrekovimi vejami, vložil spredaj in zadaj okroglo leseno ploščo in ponudil po prvem posrečenem poskusu z napolnjeno vodo svoj izum Aureliju Paciferju, ki ga je zato oprostil pri uradniku Frumentorju dela na cesti. Od tedaj je izdeloval Sipet svojemu novemu gospodarju sode in ustanovil s tem prvi obrt v Breznu. Prav rad je plačeval Paciferov obrtniški davek, saj mu je trgovina z izgotavljenimi sodi donasala velikanskih dobičkov. In z istim veseljem je plačeval Pacifer nov pridobinski davek.

Sipet je nujno potreboval pomagačev. Izbral si je nekaj sovaščanov, ki so lahko s svojimi novimi zaslužkom plačevali davke. Paciferjeva trgovina je zahtevala uslužbencev in zopet je zapustilo nekaj delavcev delo na cesti.

Aurelius Pacifer je na spoznal resnico. da človeku ni dobro samemu biti. Zagledal se je bil v hrško Brezenko, Simbro. Rad bi se bil poročil, a kot Rimljan je vedel, da prepoveduje postava polnokrvnemu Rimljanu zakon s kakim pokrajinskim dekletom.

Kaj napraviti? Razodel je svojo skrivnost Frumentorju in ga prosil sveta.

»Edini pretor, upravitelj naše pokrajine. Assatius, bi ti mogel pomagati. In še dvomim! Postava je postava! Čakai! Prihodni mesec in sicer dan pred Nonami**), pride v Oglej pretor sam. Njegovi davki ga že čakajo. Vesel jih bo, ker sem jim dodal precejšnjo vsoto za prodane hlode. Izrabiva priliko in povabiva ga sem! Toda kako utemeljiti vabilo! Že imam! Novo cesto naj pregleda, v Breznu mu na napravimo cirkuške igre, circenses. Poznam pretorja in znano mi je, da hodi k vsaki predstavi v Circus Maximus.

Radi ceste bi morda odklonil vabilo, Brezenski circus pa poseti gotovo. Dva fanta

naučimo rokoborbe, pet drugih brzoteka, v Rimu imam prijatelja, ki je kurulski edil. Kot tak vodi igre in nadzira cirkuški zverinjak. Ta mi posodi leva, ti pa določi nagrado onemu, ki se ga loti. Ne dvomim, da se zglosti kak borilec. Le poglej, kaki hrusti so Brezenski fantje! Če bi nagrada ne privabila nobenega, nam ostane še vedno tvoj veliki pes, ki ga nahuiskamo na leva. Večjega užitka na ne more zahtevati pretor od tako male gorske vasice, kakršna je Brezen!«

Frumentorjev nasvet je obveljal. Koj drugi dan sta začela dva fanta z rokoborbo. Bila sta se in klofutala, da je pokalo in grmelo po rebrih kakor ob času najhujše nevihte. Pet drugih fantov je letalo in preskakovalo ovire, plovce, ograje, da so se divji kozli na planinskih čerih spogledovali in od samega sramu zardevali. Sipet, lakomen za nagrado, se je prijavil za borbo z levom. Od Frumentorja je zvedel, da je lev prav za prav mačka, samo nekoliko večja, zato je ščipal po vasi mačke, kjer koli je kaj ugledal. Vsi kremplji Brezenskih mačk so zapustili svoje krvave sledi na njegovih rokavh.

V Oglej je prišel pretor, iz Rima pa lev. Kurulski edil C. Sp. Laenius je pisal ob tej priliki svojemu prijatelju Frumentorju: »C. Sp. Laenius želi L. M. Frumentorju zdravja! Lev ni prvovrsten. Star je. Odslužil je. Za tvoje gorsko gnezdo bo že še dober. Če si zdrav, meni prav, jaz sem zdrav!«

Edil je pisal resnico. Lev se ni zmenil za surovo meso. Zrezali so mu meso na drobne košččke, lev ga ni niti povohal. Ko so pa postavili polno skledo močnika z mlekom predeni, se je zganil in takoj posrebel vso vsebino. Revež, zob ni imel! Močnik mu je vtil toliko moči v stare ude, da je vzdignil glavo in se s hvaležnim pogledom zahvalil gostiteljem.

Po Frumentorjevem načrtu se je ogradil za igre na državne stroške primeren prostor, postavili sta se dve vrsti amfiteatrskih sedežev visoko nad ograjo, to pa menda radi nevarnega leva, olupšal se je sedež, določen za visokega gosta, pretorja Assatija, in ko je bilo tako vse lepo pripravljeno, so prišle None in z njimi pretor.

Bil je izredno dobre volje. Vesel je bil davkov, vesel pozornosti in počaščenja od strani barbarske, na skrajni meji njegove pokrajine ležeče vasice. Obveščen o vzporodu cirkuških iger, je prinesel s seboj tri vence, enega za zmagovalca v rokoborbi, drugega za zmagovalca v brzoteku, tretjega za zmagovalca v boju z ljutim levom.

Ves Brezen je bil na nogah. Vse je vrelo pred začetkom predstave k igrališču. Pretorja je zbrana množica navdušeno pozdravljala.

Predstava se je pričela. V areno, na z drobnim peskom posuto pozorišče, sta stopila rokoborca. Malo pred nastopom se jima je bila zastudila medsebojna borba pred občinstvom brez pravega povoda. Zato sta si pa preskrbela pravočasno pravi povod, ki naj jima pojekli mi-

*) Sodi so keltski izum.

**) Peti oziroma sedmi dan v mesecu.

šice, podžge pogum in zajamči vztrajnost do skrajnosti, na ta način, da sta se pred nastopom ozmerjala, oštela in opsovala. Vse sta si zrekla samo »človek« ne, samo »Kelt« ne. Ker ni čul nobeden njunega prerekanja, so se vsi čudili njuni ognjevitosti. Udarci so padli po plečih, po glavi. Koža na zadetem mestu je povišnjevela. Odskočila sta in se zopet sprijela. Mišice na rokah so jima zabrek-nile. Če sta pa čutila, da jima pešajo že telesne moči, sta se zopet opsovala skoro neslišno, in borba se je nadaljevala.

Kri je že pordevala lica, roke, pesek, nova psovka, in zopet so padali udarci, ki so se slišali ob splošnem molku tja do konca vasi, dokler nista oba omahnila in se zvalila istočasno v pesek. Pretor je bil priča že marsikateri borbi, videl je gladijatorje umirati in umreti, a tako vztrajne borbe še ni bil videl. Ko sta se odnesla s pozorišča onemogla borilca, je naklonil pretor vsakemu venec.

Druga točka. Nastopili so tekači. Leteli so kakor srne. Bili so kakor Gigantje, ki so dobivali v boju zoper Olimpijske bogove, čim so se dotaknili njihove zmajske noge matere zemlje, novih moči, novih sil. Vsi so dosegli cili vkljub vsem zaprčkam in oviram istočasno. Pri ponovnem nastopu so leteli kakor blisk. Uspeh isti. Pri tretjem nastopu so leteli kakor misel. Nobeden ni zaostal niti za palec dolžine. Pretor je pa imel samo še en venec. Pomagal si je s tem, da je podaril vsakemu tekaču po deset srebrnih denarijev. *)

Počasi kakor se spodobi kralju vseh živali, je stopil na pozorišče lev. Pazno oko strokovniaka bi bilo koj opazilo, da tare leva huda naiduha. Sopihal je, da je pesek pod njegovimi nozdrvmi kar odletoval. Sipet se je pojavil. Kdo se je bolj ustrašil, se ni moglo dognati, ali lev, ali njegov nasprotnik. Prvi si je skoro gotovo mislil: »Še vedno mi ne dajo miru s temi prismodarijami!« Sipet pa: »Predstavljal sem si leva mnogo, mnogo manjšega!« V tem strahu je zagnal Sipet svoj klobuk v leva, in v enakem strahu je lev iztegnil svojo mogočno taso, poigral se po mačie dvakrat, trikrat s klobukom, dokler ni spravilo naključje klobuk na levovo glavo. Lev s klobukom na glavi! Pretor se je zasmel na ves glas. Frumentor in Pacifer sta se tudi zasmejala in vsi gledalci so se zakrohotali. Lev pa, užaljen v svojem kraljevskem ponosu, je pogledal še enkrat gledavce, žalost mu je žalila srce, ki je prenehalo biti ob takem javnem in očitnem razžaljenju živalskega veličanstva. Stegnil je vse štiri od sebe in crknil s klobukom na glavi. Pretor je pa podaril hrabremu in neustrašenemu junaku, ki je s klobukom ubil leva, zadnji venec in dodal vencu še dvajset srebrnih denarijev.

Pretor ni bil nikdar pričakoval tako krasno uspelih iger. Srce se mu je razigralo in že je hotel nagovoriti zbrano množico, ko je stopil predenj Aurelius Pacifer in ga prosil porimljanjenja svoje neveste. Nekaj časa je premišljal pretor, kaj naj ukrene, spomil se stavka: *exceptio firmat regulam* (izjema utrja pravilo) in zapisal s klinčkom na leseno z voskom prevlečeno tablico: »*Civis Romana es, ergo bibamus!*« (S tem postajáš rimljanska državljanka, kar potrjuje moj podpis.)

Ni bilo srečnejšega človeka od Pacifierja. Njegova nevesta, Simbro, je takoj žrtvovala boginji Junoni Jugi, kot pokroviteljici zakona, in koj naslednji večer se je vršila prva poroka po rimljanskem običaju v Breznu. Ženin je vzel nevesto materi iz naročja in jo peljal na svoj dom v spremstvu nosilcev smrečjih plamenic. Pred svojo hišo jo je vprašal, kdo da je. Odgovoriti bi mu bila morala: »Ubi tu Caius, ego Caia!« (Kjer si ti gospodar, hočem biti jaz gospodinja!), a nevesta ni spravila niti besedice iz ust. Jo je li neizmerna sreča tako omamila, ji je li zamrl glas vsled slovesa od roistne hiše, kdo ve?! In še kako dobro se je bila naučila dotično latinsko besedilo! Mučen molk je nastal, ki pa ni trajal dolgo. Nevestina mati, ki je sledila hčeri, ie, v strahu, da se razdere poroka, sama izustila stavek in tako se je zgodilo, da se je tašča res prigospodinjala v zetovo hišo. Ta slučaj je dal povod rimljanskim juristom, da so začeli razmišljati kako skrajšati poročno formulo. Slučaj Brezenske neveste Simbro je torej povzročil, da se je zaobljuba zenostavila in skrajšala v poznejših časih na najkrajšo besedo, ki sta jo sestavljali samo dve črki: »da!«, besedico, ki je ne pozabi v usodnem trenutku nobena nevesta, nai jo mami še tako velika sreča, naj ji zapira sava še tako velika žalost.

Naslednja leta ni bilo posebnih dogodkov v Breznu. Davkarji so se menjavali, Pacifer je umrl, sledil mu je sin, taberna je ostala. Voine Rimljanov z Macedonci, Kartaginci, Grki, Numantinci in Azijati so zahtevale velikanskih stroškov, davki so se višali, državni gospodovi redčili. Tesarski obrt je vzcvetel v Breznu; nekateri vaščani so se zavzeli za trgovanje izrabljajoč ugodno lego vasi tik državne meje. Tihotapili so in služili lepe vsote. Kopicajoče se bogastvo in stalni stiki z rimljanskimi odjemalci so pa davili narodno samozavest keltskega prebivalstva. Keltski jezik je izginjal bolj in bolj iz družin, iz podjetij, širiti se je začela latinščina in Keltie so se polagoma pogrezali v rimljansko morie.

Potomci plemiških rodbin, ki so bile ob prihodu Rimljanov izgubile vsa svoja velikanska posestva z zasego, se niso mogli sprijazniti z razmerami. Sejali so nezadovoljnost med svoje sorojake in jih pripravljali na osveto.

*) Približno osem lir v sedanji valuti.

POUČNI DEL

JANEZ LAHARNAR.

OB ŠTIRIDESETLETNICI NJEGOVEGA
DELA. SPISAL ST. STANIČ.

KDOR se bo kdaj intenzivneje bavil s kulturno zgodovino Tolminskega, bo zadel v tej gorati in navidez zapuščeni deželici na toliko samoniklih kulturnih delavcev, da bo moral priznati, da ga ni

skoro dela naše domovine, ki bi mogla pokazati v drugi polovici 19. stoletja toliko podrobne- ga kulturnega dela, kakor ravno naša Tolmin- ska. Politični boji našega stoletja so ta kulturni razmah nekoliko omejili in mu dali drug tok poli- tične in prosvetne izobrazbe. Tudi tega dela za ljudstvo, ki so ga vršila razna politična in iz- obraževalna društva, ne smemo podcenjevati, zgodovinarja bolj privlačno lice starega patri- arhalnega značaja. V tej dobi bo srečal po več- čijih farah župnike, prave verske in narodne bu- ditelje, kakor Jekšeta, Kraglja, Carlija, Jerama in druge, v tej dobi bo videl Rutarja, ki nabira po trgih in vaseh svoje topografične in zgodo- vinske drobtine za zgodovino Tolminskega, srečal bo Kraglja, ki nabira podatke za svoje delo o tolminskem šolstvu in arhidiaconatu, na- letel bo na Klavžarja, ki vstanavlja živinorej- ska in gospodarska društva, videl bo idrijskega Tavčarja, ki izvršuje slike za stranske oltarje tolminske cerkve, videl bo Raspeta in Štravsca po cerkvah idrijske doline, ko izvršujeta nove oltarje in slike, nameril se bo na Gregorčiča in druge, ki postavljajo temelje prvim čitalnicam, zadel bo na celo vrsto Tolminec, ki izven svoj- ih gora izvršujejo svojo kulturno nalogo, na njih dve tipični osebnosti goriške »univerze« Krag- lja in Ivančiča, na Gregorčiča goriškega lirika, Pagliaruzzija, goriškega epika, na Rutarja go- riškega zgodovinarja, itd.

Zadel bo pa še na druge može, ki so orali ledino, na onem kulturnem polju, ki je bilo do- tedaj najbolj zanemarjeno, na polju cerkvene in narodne glasbe.

Ilovar, Harmel, Volarič, Fajgelj, Kokošar, to so pionirji petja in glasbe v tolminskih hri- bilih, prva dva sicer bolj s praktičnim delom, nego s peresom. Kakor nalašč jih je usoda raz- vrstila v dva poglavitna dela Tolminske: Ilo- varja in Harmela v dolino Idrijske, Volariča in Fajglja vsaj početkom v soško dolino. Ti so po- tem počasi s svojim delom očistili cerkvene kore stare navlake in vzgojili nov rod v ljube- zni do prave glasbene umetnosti.

In iz te šole, iz tega ozračja je vzrastel Ja- nez Laharnar in se drznil povspeti še dalje do »Novih akordov.«

Njegovo življenje je kaj enolično. Na Št. Viškigori je bil rojen, tam je hodil v ljudsko šolo, tam se je učil glasbe, tam je komponiral, tam živi še danes kot priljubljen župan, orga- nist in pevovodja.

Janez Laharnar se je rodil dne 7. maja 1866. Oče Franc in mati Marija sta bila kmeč- kega stanu, imela sta pa tudi malo prodajalno, krčmo in tobakarno. Janezovo glasbeno nadar- jenost je izsledil tedanji gorski župnik Fr. Ilo- var, ko si je vzgajal svoj pevski zbor. S pod- ukom je začel l. 1880., ko je bilo nadebudnemu učencu 14 let. In že prihodnje leto so mu izro- čili organistovsko službo v domači cerkvi, ka- tero še danes opravlja, torej ravno štirideset let. Seveda se mladi organist ni zadovoljil z enoličnim znanjem orgljanja, temveč si je zaže- lel nadaljne izobrazbe. Za obiskovanje stro- kovne šole ni bilo sredstev, Laharnar se je v svoji liubezni do glasbe zatekel k tedanjemu še- breljskemu župniku Harmelu, ki ga je podučeval v nadaljni teoriji glasbe in v harmoniji. Se- veda je bilo v veliko veselje mlademu Lahar- narju, da je bil imenovan za kaplana v Cerknjo Ivan Kokošar, sedanjii senior goriških glasbeni- kov. Pri njem se je učil modulacije, kontra- punkta in kanoničnih oblik. Koliko se je moral Laharnar pri vsem tem sam učiti in truditi, je iz njegovih del razumljivo.

Prvo njegovo skladbo je prinesel »Cerkve- ni glasbenik« leta 1885. in od tega leta dalje srečavamo v tem listu njegovo ime leto za le- tom okoli tridesetkrat; med drugimi je tudi znana njegova »Missa pro defunctis« za dva glasova z orgljami. Največ javne pohvale pa je doživela njegova latinska maša »Ora pro nobis« za mešan zbor, ki jo je izdalo »Goriško

ceciljansko društvo«. Prav laskavo se je o tej maši izrazil kritik v »Vereins-katalogu« nemškega ceciljanskega društva. V različnih zbirkah »Goriškega ceciljanskega društva« se nahaja še 10 njegovih cerkvenih skladb. »Katoliško društvo detoljubov v Gorici« je izdalo njegovo zbirko osmih Marijinih pesmi za tri ženske ali moške glasove pod naslovom »Skalnica«. P. H. Sattner je v svojo zbirko »Slava Jezusu« sprejel tri njegove skladbe. V lastni založbi je izdal tri zbirke cerkvenih pesmi in sicer: 1) »Sv. maša« za mešan zbor, 2) »Velikonočne pesmi« in 3) »Šmarnične pesmi« za mešan zbor. Tudi Foerster je v svojo »Cecilijo« sprejel nekoliko njegovih skladb. V Premrlovi zbirki »Slava Presv. Evharistiji« je njegova, lepa: »Pritecite, o kristjani« (št. 15.)

S tem bi bile našteté vse njegove objavljene skladbe nabožnega značaja. Bavil se je pa naš Laharnar tudi z narodno glasbo. Njegove zbirke, ki so izšle v lastni založbi (Gorske cvetlice, Pomladanski odmevi, Glas radosti, Gorski odmevi, Planinke, klavirska transkripcija: »N'coj je prav lep večer«) in ena skladba v »Glasbeni Zori« ter dve v »Novih akordih«, poleg ponatisov v Aljaževi »Pesmarici« pričajo, da se je tudi na tem polju obilno udeleževal.

Kako visoko je ceniti njegovo umetniško dovršenost, je stvar strokovnjakov. Gotovo je samo dvoje: ni ga skoro na Slovenskem cerkvenega kora, kjer bi ne imeli Laharnarja in ni je skoro podeželske prireditve, kjer bi ne prišel na vrsto tudi Laharnar.

Med glasbene posebnosti ga ne bo nikdo prišteval, a dokler se bodo imenovala imena: Aljaž, Kocijančič, P. Aug. Hribar, Leban, Volarič, Fajgelj, Vodopivec, bo med njimi blestelo tudi ime Janeza Laharnarja.

Nam samim v današnjih razmerah pa je on še več! Prvič, vzbujajo ponos na naš kmetijski stan, ki ima v svoji sredi take može, kateri s svojo močjo in s svojo voljo vzgoje v sebi talent, da se lahko s svojim duhom družijo v zbor izbranih. Drugič so nam dokaz, da nismo narod nomadov, ampak kulturni narod, ne samo v svojih višjih deseterih tisočih, ampak tudi v masi sami.

Vsakemu lahko s prstom pokažemo na našega Laharnarja rekoč: »Glejte ga vaškega kmetovalca, župana, organista, pevovodjo in slovenskega skladatelja ob enem!«

VALENTIN STANIČ.

OBRAZI NAŠIH MOŽ. DR. J. LOVRENČIČ.

(Ta konec je bil zadnjič izostal.)

Kakor je s svojo turistikto dosegel med Nemci sloves **brvega** veleturnista (Nemci so ga poznali in pisali o njem prej in bolje ko

pinčenju živali priboril mednarodno prim!), tako si je tudi s svojim društvom proti tuznanje. V letnem poročilu monakovskega društva sem bral, da se je nahajala Staničeva slika celo v Parizu — seve v lokalnih podobnega društva. Ali je bila ta slika reprodukcija one, ki jo je leta 1846 izdelal v Gorici monakovski slikar Gail, ki je bil 1843 v odboru monakovskega centralnega društva ali je bila kaka druga, nisem mogel ugotoviti.

Malo pred svojo smrtjo je zložil Stanič svojo labodjo pesem »Hvala vinske trte«. Rojak Vrtovec mu jo je vzbudil s svojim enako naslovljenim člankom v »Novicah«. Stanič jo je poslal Bleiweisu, a priobčene ni več videl. Izšla je v Bleiweisovem koledarčku za leto 1856, ki prinaša obenem Staničev življenjski s sliko.

*

Potrebno se mi je zdelo, da Mladika pomlad spomin na Valentina Staniča, ko se povrača že 75 leto, kar je zaprl svoje žive oči. Prvi je prišel za plug in oral ledino naše goriške kulture prav do svojega zadnjega vzdihla. Ob njegovi smrti so se ga Slovenci spominjali: bila je takrat »pomlad narodov«, ob stoletnem rojstvu so se ga spominjali v Gorici: bila je doba taborov in čitalnic, spominjamo se ga letos in še bolj 1924! Geslo bodi: Nevklonljiva vojna in plameneča ljubezen do rodne zemlje in nieneza rodu. —

Ta nauk nam daje naš veliki Stanič iz prošlosti, ki ji tudi ni sijalo sonce.

PAR DOGODBIC STANIČEVEGA ŽIVLJENJA.

Telesnih vaj tudi v Gorici ni zanemarjal. Mižarstvo samo mu ni zadostovalo, cenil je tudi drva. Stanoval je v Šolski ulici in študentom je vzbujal posebno pozornost: hodili so ga na dvorišče gledat.....

Zgodilo se je, da pridejo trije tuji gospodje ter ga naše pri drvih in poprašajo, če stanuje kanonik Stanič v hiši.

»Da« jim odgovori mož ob drvih, »precej ga pokličem!« Pusti drva in sekiro ter belje spode v hišo. Vrhu stopnic jim reče, naj nekoliko počakaajo. Sam gre v sobo, obuje rdeče nogavice, obesi zlat križ na prsi, se pokrije s svojim širokim klobukom in ves napravljen odpre vrata in se vstopi pred gospode:

»Hier ist der Stanič!«

Tujci se niso mogli dosti načuditi in nasmejati. Takih originalov gotovo niso srečali vsak dan!

*

Nekoč ga je prehitel sredi dela čas in se je hitro odpravil in šel proti stolnici. Ljudje se vstavljajo, vsi gledajo vanj... Pride do srede Travnika in v Raštel: pozornost vedno večja in večja in vsa koncentrirana na njegovo osebnost.

Stanič postane in se ogleda.

V hitrici je obul samo eno rdečo nogovico, druga je bila pa bela.

Ni se vrnil — nadaljeval je svojo pot v stolnico.

*

Perilo je sam na Sočo pral vozil. Naložil je namreč na svoj voz perilo in perico pa samega sebe in hajdi, na vodo!

MOJSTER KOMEDIJE

OB 300 - LETNICI MOLIEROVEGA

ROJSTVA. DR. ANDREJ BUDAL.

LANI je slavila Italija šeststoletnico smrti svojega največjega sina Danteja, letos obhaja njena latinska sestra Francija tristoletnico rojstva svojega nesmrtnega pesnika Molière-a. Kakor Dante pripada tudi Molière maloštevilnemu krogu onih izbrancev, ki sega njih kulturni pomen daleč preko njihove dobe in njihove ožje domovine. Prvi je bistvo in notranjo ceno srednjega veka s titansko umetniško silo izoblikoval v neminljivi »Božanski komediji«, drugi je najsijajnejšo dobo francoske zgodovine, sedemnaesto stoletje, dobo »solnčnega« kralja Ludovika XIV., ko je Francija bila prva med državami, ovekovečil v celem nizu učinkovitih komedij.

»Nič ne manjka njegovi slavi, on je manjkal naši«; je napisala francoska akademija »nesmrtnikov« na soho, ki jo je postavila Molière-u v svoji zborovalnici sto let po njegovi smrti. V življenju pa ga je ista akademija smatrala za nevrednega, da bi sedel med njenimi člani. Molière-vo življenje je prezanimivo in pretesno združeno z njegovimi deli, da bi mogli o teh govoriti, če si nismo prej predočili vsaj važnejših življenjepisnih dejstev o mojstru komedije.

Janez Krstnik Poquelin (izg. Poklén) — to je Molière-vo pravo ime — se je rodil v Parizu dne 15. januarja 1622. Njegov oče, kraljevi opnar in precej imovit Parižan, ga je izšolal za odvetnika. Toda mladega Poquelina ni prav nič mikala pravniška karijera. Kot 21leten mladenič je z bratoma Bėjart (izg. Bežár) in njuno sestro Magdaleno ustanovil igralsko družbo, ki je radi neuspehov in glediških dolgov spravila svojega poglavarja Moliér-a parkrat celo v ječo. Te neprilike so povzročile, da je Molière zapustil svoje rodno mesto ter krožil s svojo družbo dvanajst let širom Francije po raznih večjih in manjših provincijalnih mestih. Stari Poquelin je v svoji očetovski jezi, da se mu je sin izkvaril v komedijanta, prepovedal mlademu igralcu rabo rodbinskega imena. Zato se je umetnik sam krstil za Molière-a in to ime blesti danes v nesmrtni slavi po vsem kulturnem svetu. Končno se je družba vrnila zopet v Pariz. Zdaj je bila v domačem mestu sreča Molière-u bolj naklonjena. Napisal je in uprizoril s svojo družbo svoje prve boljše komedije ter priboril svojemu gledišču ugled in kraljevo naklonjenost. Ta ga je ščitila, da se je mogel vkljub mogočnim nasprotnikom in njihovim spletkam po svoje razmahniti in v novih vzornih komedijah šibati svoje stoletje. V svojem 40. letu se je oženil s 17letno Armando Bėjart, hčerko ali — po drugih virih — mlajšo sestro one igralkice Magdalene, ki je v mladeniških dobi gorel zanj. Prevelika razlika v starosti in neugnana Armandina koketnost sta kmalu izpodkopali njegovo zakonsko srečo in dovedli končno do ločitve. V teh zrelejših letih je Molière dosegel precejšnje blagostanje. V blagodejnem solncu kraljevega pokroviteljstva so dozorela najlepša in najgloblja Molière-ova dela. Toda neumorna igralska in pesniška delavnost je polagoma izpodmlela Molière-ovo življenjsko silo. Prsna bolezen, ki se je že dolgo prej oglašala, je 17. februarja l. 1673. zrušila šele 51letnega Molière-a na odru sredi igre »Namišljeni bolnik«. Ker je bil igralec, mu je cerkev po tedanji šegi odrekla krščanski pogreb.

Molière je bil glediški ravnatelj in sam izboren igralec. Svoje igralsko osebje je dvignil na tako umetniško višino, kakor je njegovo stoletje še ni videlo. Toda največjih zaslug si ni priboril na tem polju. Molière je tudi sam pisal igre za svoje gledišče. In iz teh njegovih del je vzklila njegova svetovna slava.

Že v dobi svojega igralskega kolovratenja širom Francije je Molière napisal nekaj veseloiger za svojo družbo. Ti prvenci pa še nič kaj ne obetajo poznejšega velikega genija. Ti poizkusi so še nategnjeni na kopito tedanjih lahkostnih, v Franciji zelo priljubljenih italijanskih burk (commedia dell'arte).

Ohranjenih nam je 33 Molière-ovih del. Prvi pomembnejši mejnik v tej dolgi vrsti

tvori igra »Smešne precijoznice« iz l. 1659. Kot »precijozno« se je označevalo sredi 17. stoletja pretirano stremljenje za izbranim, finim mišljenjem, čustvovanjem in govorjenjem, kakršno je izšlo iz znamenitega salona gospe Rambouillet (izg. Rambujé) ter se v Parizu in po ostali Franciji razpaslo in posnemalo do smešnosti. V svoji komediji riše Molière dve provincijalni goski, ki prideta v Pariz in silita v precijozne kroge. Ko se dva plemenita snubca potegneta za njuni roki, nista uslišana, ker nista precijozna; več sreče pa imata služabnika zavrženih snubcev, ker igrata pri goskahi po maščevalnem naročilu svojih gospodov vlogo finih precijoznikov. Pesnik zasmejuje v tem delu precijozno prenapetost in nenaravnost ter se bori za zmago zdravega okusa in zdravega razuma.

S tem delom je Molière začel orati novo ledino. Opustil je dotedanji način smešnih zapletkov in položajev ter ustvaril *komedijo npravov*, sliko tedanje družbe z njenimi napakami in smešnimi stranmi.

Nadaljujoč v isti smeri in zajemajoč deloma iz tragike svojega lastnega življenja in svoje ljubezni do lepe, mlade, a nezveste Armande, je napisal igre »Šola za može«, »Šola za žene« in »Kritika šole za žene«. Ta tri dela so pereče satire, naperjene proti nepravni vzgoji tedanje dobe.

Komedija »Don Juan« riše značilen moški tip 17. stoletja: duhovitega, brezbožnega, hinavskega zapeljivca in pustolovca, ki mu najrazličnejše ženskice nasedajo na pogubne limanice. V okvirju šaloigre se nam tu razgrne strahotna slika družabne popačenosti.

Že v komediji npravov se je Molière izkazal izbornega slikarja značajev. Na svojem vrhuncu pa je z igrami »Tartuf«, »Mizantrop« in »Skopuh« ustvaril čisto novih dramatskih proizvodov, *komedijo značajev*. V teh je dejanje tako postransko, da ga skoro nič ni, prizori so preprosti in enostavni do prozorne ubožnosti, vsa stvariteljska sila pa je osredotočena na dovršeno izoblikovanje glavnih značajev.

(Konec prih.)

TURŠKI POGREB.

PROF. V. ŠARABON.

KORAN natančno predpisuje, kako se morajo vršiti pogrebni obredi. Če Turak umre, takoj to naznanijo oblastem, potem pa gledajo, da mrlič kolikormogoče hitro zgine v grob, na vsak način tekom 24. ur. Truplo umijejo z največjo skrbjo, posebno glavo in brado; moške umivajo moški, ženske ženske. S kafro odrgnejo čelo, nos, roke, noge in kolena, ker se z njimi pri molitvi dotikamo tal; kafro dajo mrliču tudi pod nos, če bi bil morebiti le navidezno mrtev in bi ga tako zopet oživil. Potem ga zavijejo v veliko snažno belo rjuho, ki jo zvijejo nad glavo in za nogami, tako da nastaneta dva vozla.

Domači se vstopijo nato k glavi mrličevi, duhovnik — imam — pa moli molitve; izpusti pri tem vse kretnje, s katerimi sicer pri molitvi kliče Boga. Truplo dvignejo v rakev, obstoječo iz surovih belih desk, brez vsakega okraska; pokrijejo jo pa s preprogami, ki so jih vzeli z groba kakega svetega moža v mošeji. Pred hišo žalosti položijo rakev na dva droga, štirje možje jo dvignejo na rame, potem pa hitro na pokopališče. Sledijo pogrebci in eden imam. Ženske pa ne smejo nikdar za pogrebom, ker bi s tarnanjem in jokom motile mir umrlega; kajti vsi znaki bolesti so pri pogrebu prepovedani. Noben glas, nobeno ihtenje ne sme pričati, da žalujemo, saj je umrlj bolj vesel in zadovoljen kakor tisti, ki grede za pogrebom. Ko se oni štirje nosači utrudijo, poprimejo drugi, tako da nese vsak pogravec nekaj casa; celo čisto neznanji se včasih pridružijo in pomagajo nesu krsto, ker je to zelo bogoslužno delo. Grobokop začne kopati grob šele tedaj, ko pride sprevod na pokopališče, pomagajo pa pogrebci tudi tukaj. Grob je globok k večjemu en meter. Truplo dvignejo iz krste in grobokop ga položi v grob, zavito samo v rjuho. Imam pa moli besede: V imenu Alaha in onih, ki ga spoznavajo. Obraz umrlega mora biti obrnjen proti Mekki in tedaj šele poklekne imam ob glavi na tla in mrmra molitve, ki se končajo s ratiho, prvo suro korana. Potem potisnejo deske v grob in sicer tako, da tvorijo nad mrtvim nekako streho in se oni nahaja v zračnem prostoru. Prst, ki pride na deske, se mrtvega torej nič ne dotakne; vsekakor lepše kakor pa če tišči nanj. Na grob vlijejo meh vode in grobokop stlači zemljo z lepato. Pogrebci grede domov. Zalnih oblek sorodniki ne smejo nositi. Grob odpreti ni dovoljeno, tudi ne smemo nikdar mrliča izkopati, razen če smo bili prisiljeni pokopati ga v neposvečeni zemlji.

Nagrobni spomeniki revežev obstoje iz dveh pokonci stoječih kamnov, zgornji je visok nekaj nad 1 meter, spodnji manj kot 1 meter. Boljši sloji pridenejo poleg glavnega in nožnega kamna še marmorno ploščo, ravno ležečo; prav bogati imajo pa umetno izdelane nagrobnice. Glavni kamen se konča na vrhu s turbanom ali fesom, večji obseg turbana znači večjo čast in dostojanstvo umrlega. Če turban ni na vrhu, ampak nekoliko ob strani, je to znamenje, da so umrlega obglavili. Obglavljenje na sultanovo povelje ni bilo prav nič nečastnega in je včasih na nagrobnihih kamnih tudi omenjeno, seveda poetično opisano. Naprimer: Na večer življenja ga je zapustila senca sultanove milosti; ali pa: Močna roka je napravila njegovemu ženskemu življenju hiter konec in ga je poslala pred večnega sodnika gospoda milosti.

Grobni napisi so včasih zelo lepi in pomembni. Navadno imajo samo ime, stan in datum smrti, oziroma kakor večkrat beremo, datum »preselitve iz hiše minljivosti v hišo večnosti.« Na koncu je prošnja za fatiho, prvo suro korana, ki ima za mohamedane približno isti pomen, kakor za nas očenaš. Pri daljših na-

pisih obstoji začetek iz kratkih stavkov, naprimer: On je večen, On večno živi, vsaka duša okusi smrt, od Boga smo in k Bogu se vrnemo. Večkrat beremo verze, ki govorijo o minljivosti življenja in ničnosti zemske sreče ter o Bogu kot edinemu viru pravega in večnega življenja.

En tak napis na škartarškem pokopališču pri Carigradu se glasi: »Svet je minljiv. Nič ni trajno razen Boga. Danes meni, jutri tebi. V Bogu umrli Šekib Halil efendi, pisar na sultanovem dvoru. Fatihjo za mojo dušo. 1190. — To je letnica smrti po mohamedanskem štetju od Mohamedovega bega leta 622; štejejo pa po luninih mescih, leto torej okroglo 355 dni. —

Na grobu nekega dijaka beremo to-le: »O žalost! Slana jeseni je pokončala pomlad mojega življenja. Usoda je govorila in je prezgodaj odpoklicala mojo dušo. Dan in noč sem delal v vinogradu vede, a poklican sem bil proč, predno sem okusil sad življenja. In moja duša je splavala kvišku v vrtove večnosti. V Bogu in njegovi milosti umrli Mohamed Sejid efendi, sin hadžija Izmaila, predsednika Krojaške zadruge. Fatihjo za mojo dušo. 1251.«

ČUKČI.

ČUDNO ime. Narod, ki prebiva v mrzlih pokrajinah Sibirije in ki šteje le okrog 4—5000 duš. Čistokrvnih ljudi ni več, pomešani so z drugimi plemeni. Eni imajo tip Indijancev severne Amerike, drugi pa imajo bolj mongolski izraz. Nekateri spominjajo celo na Ruse, po svoji polti in po svojih potezah. Postave so srednje, usta imajo velika, nos je pravičen, oči leže ravno in so velike, obrvi so črne. Polti so rumenkasto rjavave; mladina ima svežo rdečico na licih, otrocke je prijetno videti v njih zdravju.

Čukči prebivajo po zimi in po leti v šotorih. Da so zavarovani proti mrazu, je šotor dvojen. Šotor je nekaj nad tri metre dolg, nekaj nad dva metra širok in skoraj dva metra visok. Obdajajo ga debeli, topli kožuhi severnih jelenov. Tla so pogrnjena s kožo tjuljenja; po noči pokrijejo tla s prenogo iz jelenovih kož, ki jo po dnevu zopet odstranijo. Tranove svetilke razsvetljujejo šotore, v katerih se po zimi ne vrše samo ženska ročna dela in pripravljajo jedi, ampak se opravljajo tudi vse človeške male in velike potrebe. V tem oziru so precej slični Eskimom, ki so opisani v lanskem letniku.

Čolne izdelujejo iz kož tjulnjev, ki jih napnejo čez leseno ogrodje. Čolni so tako lahki, da nesejo štiri možje enega in tako prostorni, da lahko sedi 30 ljudi v njem. Po zimi imajo sani, ki jih vozijo psi. Sani so lahke in ozke, narejene iz lahko upogibnega lesa. Pse ne vodijo z vajeti, ampak z bičem in klici.

Obleko imajo Čukči narejeno iz kož jelenov in tjulnjev. Možje so oblečeni po zimi v dva jopiča. Pod jopičem nosijo dvojne hlače, ki segajo do gležnjev. Moška obleka ni okrašena,

a nosijo moški bisere v ušesih in krog čela na posebnih trakih. Tetovirajo se samo ženske. — Obleka žensk je ista kot pri moških, le da je bolj okrašena. Po zimi je v šotorih obleka žensk zelo pomanjkljiva, le kadar vstopi tujec, se podvzajajo zakriti svoje telo. Sicer se pa ženske rade lišpajo.

Čukči nimajo stalnih bivališč, hodijo od kraja do kraja kot nomadi, pasejo črede severnih jelenov, love ribe in divjačino. Streljajo z lokom in posebne vrste puščico. Morske pse lovijo v posebne mreže, Medveda napadejo s sulico ali nožem. Mroža in druge večje živali ubijejo s harpuno. Ptice vjamejo v zanjko ali jih streljajo s puščicami. RIBE love s trnki, mrežami, ali s posebnimi vilami. Glavna hrana je meso severnih jelenov in ribe. Veliko pojedjo tudi zelenjave.

Žive patrijarhalno. Izvolijo najstarejšega, da je njih sodnik in svetovalec, ki ga potem ubogajo v vsem. On sodi ustno. Laž, tatvino, prevaro kaznuje z batinami. Če se deklica pre-

greši proti nramnosti, jo sme oče umoriti.

Če se hoče mladenič, komaj 15 let star, poročiti, mora iti k starišem dekletovim in povedati naravnost, da bi si rad izbral družico iz njih hiše. Ti mu dajo nalogo, da mora dve ali tri leta pasti čredo severnih jelenov in če se je ta čas dobro držal, tedaj mu dajo nevesto in malo čredo severnih jelenov za doto. Med onimi Čukči, ki mnogo potujejo, je razširjeno mnogozenstvo. Vendar je gospodinja le ena žena. — Ženske imajo dobro stališče. So zveste, a vedno koketne. Otroci so zelo brihtni. Ples ljubijo strastno; spremljajo ga na godalo, ki je podobno goslim.

Posebno razvit imajo umetniški čut. Oni rišejo in tudi rezljajo. Temeljna poteza njih značaja je ta, da so miroljubni in prijazni. Gostoljubnost je pri njih zelo velika.

Nekaj posebnega je, da Čukč smatra naravno smrt za sramotno. Starčki, ki se naveličajo živeti, se kratkomalo dajo umoriti. To delo izvrši eden sorodnikov. Umrjejo veseli in se poslavljajo od vseh, ki jim naročajo pozdrave za stare znanke, ki so v pogrobnem življenju. Trupla pokopujejo ali tudi sežigajo.

Verujejo v posebnega Boga, ki je pa po njih mnenju tako dober, da ne more kaznovati ljudi in jih prepusti zlem duhovom, proti katerim se boré Čukči z različnimi zarotnji. Solnca ne časté, vendar pravijo, da prihaja vse dobro od nje.

Še to: Čukči prebivajo na najsevernejši in najvzhodnejši točki Azije ob berinškem zalivu; njih sosedje so Korjeki.

SKRIVNOSTNI OTOK.

V Atlantskem oceanu, nekako sredi med severnim koncem Irske in zapadno obalo Islandije, bučajo valovi oceana ob skalnat otok z imenom *Rockall*. Danes so ga krstili z naslovom »Strah mornarjev.« Od Irskega otoka je oddaljen 416 km in ima to neugodnost, da divjajo okrog njegove skalnate kope neprestano viharji, cikloni. To so nevihte, pred katerimi mornarji najbolj trepečejo, ker zgrabijo ladjo kot vrtnec in jo treščijo v središče, kjer je brezračni prostor. Leta 1904, v juniju, je zgrabil tak ciklon parnik »Norge« in ga zagnal z vso silo ob ta otok, da se je popolnoma razlotal in izkopal grob kakim 605 izseljencem.

Otok sam je visok približno 25 m. kot kaka neteronadstropna hiša in pada na vzhodni strani popolnoma navpično v morje. Da ni skalnatemu orjaku dolg čas, sprejel je na tisoče gale-

bov, ki so si izbrali ta mirni, odljudeni kraj za svojo rezidenco. Pa niso vsiljivi tujci, ampak plačujejo lepo najemnino kot se spodobi poštenim najemnikom. Ker pa ni dosedaj še v vejavni po živalskem svetu denar, so mu ti galebi spietli belo kučmo kot odškodnino. Od daleč se zdi mornarjem veliko čudo, da vidijo sredi najbolj vročega poletja vrhu te skale sneg.

V resnici so pa to pučji odpadki, ki bi bili, ako bi bilo mogoče zlezti na teme temu orjaku in mu sneti njegovo kučmo, prav dobro gnojilo. Na nekaterih otokih ob vzhodni ameriški obali je ta gnoj edino prirodno bogastvo ter je nakopičen v debelih plasteh, da ga izvažajo ladje kot umetno gnojilo celo v Evropo.

Toda vrnimo se k našemu atlantskemu samotarju. *Rockall* je najbrže kot mnogi drugi otoki v atlantskem oceanu z *Izlandom* in *Grönlandom* vred, ostanek velike celine, ki se je razprostirala od današnje Skandinavije do Amerike. In ta velikanska skala je po mnenju učenjakov eden izmed najvišjih vrhov bivše *Laurentinske* celine. — Sicer so to-le precej utemeljene hipoteze, a jaz le ne bi šel staviti, da bodo hodili gledat čez toliko tisoč in tisoč let naši potomci v čolnih vrh našega *Triglava* in občudovat *Aljažev stolp* (seveda, če ga ne bo prej burja odpihnila) kot ostanek iz davnih pravekov.

Seveda ta skala ni dala miru Angležem in Francozom, ki so poslali lansko leto (1921) kapitana dr. *Charcot-a* z ekspedicijo, da preišče to deveto deželo. Kapitan je imel s svojo ladjo srečo, da je obiskal otok ravno, ko je bilo mirno vreme in se ni zljubilo viharju razbiti ladje ob skalnatih prsih *Rockallovih*.

Z več učenjaki se je izkrcal na jugovzhodnem robu in nabiral kose kamenja in alge (morske rastline ob obrežju.) Našli so posebno vrsto kamena, ki so ga nazvali »*rockalít*« ker ga drugod med kameni niso dobili. Svoje najdenine in kose »*rockallita*« je *Charcot* dal prirodoslovnemu muzeju v Parizu.

LATOUR.

ATELIE' V BATIGNOLLESU.

OTROŠKA LJUBEZEN.

JAPONSKA PRAVLJICA.

PRIBLIŽNO pred dve sto leti je živel v mestu Tarni na Japonskem drvar, ki je imel le enega sina. Bila sta uboga in sta morala iti vsak dan v goré, da sta si s sekanjem drv prislužila svoj vsakdanji kruh. Dokler sta bila oba krepka in zdrava, je že še šlo. Toda oče se je staral od dne do dne, njegovi udje so postali trdi in nekretni, moral je nazadnje oštati doma, sin pa je šel sam v gozd. Mladeniča to ni skrbelo: močan kot je bil, je delal bolj pridno, in bil je srečen, če je prislužil par novcev čez vsakdanjo potrebo, da je mogel kupiti svojemu očetu steklenico riževga vina, ki ga je starec tako rad pil.

Prišla pa je zima, zasnežena je bila zemlja, tako da si je mogel mladenič zaslužiti le malo in ni mogel očetu kupovati vina. Radi tega je bil silno žalosten in je molil, da bi bilo zime že konec, ali da bi prišla kakā druga pomoč od katere strani.

Nekega dne je zopet nesel butaro drv v mesto. Izkupiček ni bil niti za najpotrebnejše, da o vinu niti ne govorimo. Trgovec bi mu ga bil dal sicer na upanje, a se je spomnil pregovora, ki pravi: »Dolgove imeti je slabše kot molje v kožuho.«

Tako je šel potr domov in je razmišljal, kako bi dobil za svojega očeta kako okrepčilo. Ob vznožju gore Tagiyama je počenil, da bi počival, toda tudi tu mu ni dalo miru, začel je pri srčno moliti.

Naenkrat je zaslišal neznan šum, dim se je prikazal ob gori in poseben duh, kakor duh kuhanega riževga vina mu je udaril v nos. Planil je po koncu in letel na mesto, kjer se je kadilo.

Kaj je bilo tu? Kakšen čudež so zagledale njegove oči?

Tam, kjer je bila poprej gola skala, je žuborel potoček iz tal in je poskakoval v dolino. —

Mladenič je zajel v perišče malo tople vode in jo je pokusil. Kakšen okus! Kaj takega še nikoli ni pil. »To je darilo bogov!« je vzkliknil in napolnil steklenico s tekočino.

Vesel in prost skrbi je letel domov in je ponudil očetu čudodelno pijačo. Ko je ta popil, je čutil nove moči v svojih udih, naslednjega dne je že vstal s postelje in šel s sinom k vrelcu. »Kaj je ta voda samo za piti?« je dejal sin in

oče se je moral tudi okopati v nji. Kot bi trenil ni čutil več bolečin v udih.

Dan za dnem sta romala k studencu. Stari mož je tako ozdravel, da je lahko šel zopet v gozd s sinom. Oba sta bila rešena skrbi in sta zadovoljna živela.

Vest o čudežnem studencu se je razširila in prihajali so od blizu in od daleč, da so se zdravili. Tudi sam cesar je izvedel za studenec in ga je imenoval Yoro, kar pomeni studenec, ki krepi stare ljudi.

Studenec je še do danes ohranil svojo prvotno moč.

POKORŠČINA A POKORŠČINA.

JE leži zibelka človeškega napredka in prave svobode? — V pokorščini — Ob hipni misli se zdi to nemogoče, neverjetno, a vendar je tako. Mnogo se kriči danes o svobodi, o samostojnem življenju; najbolj modernega in svobodnega se čuti oni, ki doseže vse, kar se mu poljubi, ki zatre voljo bližnjega ali ki je neodvisen od volje drugega.

V resnici ni tako. Prava svoboda ni v nikaki zvezi s prodiranjem lastne volje, samoljubljem in svojeglavnostjo; prava volja izvira iz človeka samega, iz njegove osebnosti, iz udanosti, ki ga veže k svojemu bližnjemu. Odpovedati se svoji lastni volji ni hlapčevstvo, je le dokaz, da imamo sami sebe v oblasti. Kdor v samemu sebi ne zatre nikdar lastne volje — svojih želja, ni v stanu, udati se volji drugega, ni v stanu, živeti za druge.

Pokorščina je prva stopnja k pravi svobodi, k iztrebljenju samoljublja in nezdravega egoizma. Kdor misli, da zamore biti pokoren le duševno šibak, ali pa nezrel človek, se moti; ravno ta lastnost zahteva mnogo duševne moči.

Kateri človek se največ ogiblje udanosti in pokorščini? Ta, ki je duševno šibak in sicer najčešče iz strahu, da ne bi veljal za manj vrednega, nezmožnega človeka; boji se, da bi izgubil samostojnost, ako se pokori tuji volji, ako ne zmaga njegov lastni »jaz.«

Pokorščino je treba vcepiti otroku kot prvo lastnost, takoj v prvih letih življenja. Kdor ljubi svojega otroka, ga vodi k samostojnosti, a le po eni poti: priučiti ga mora pokorščine. Ko se otrok rodi, je odvisen od vsega v telesnem in duševnem oziru. Rešiti ga moramo teh okov, ki mučijo njega samega in druge. Telesno se otrok osvobodi od odvisnosti s prvim korakom, ko steče sam, brez opore iz tvojih rok.

Nesamostojnejša je duša otrokova; počasi koraka k razvijanju in izpopolnjevanju. V svo-

jej negotnosti lahko zaide vsled slabih vplivov, slabe družine, zato potrebuje negovanja. Obvaruj jo, dokler je čas, izklesaj iz nje samostojnega človeka, ko je še vse prožno, sicer boš nekoč spoznal prepozno, da si mnogo zamudil.

Najbolj naravna opora otroku je lastna volja starišev. Kjer sta si oče in mati drug drugega pokorna, udana, tam ima otrok najlepši vzgled pokornosti. Kako naj bi otrok ubogal stariše v vsem, ako vidi le nasprotno slučaje v lastni družini? In otrok opazuje dobro ter si ustvari svojo sodbo.

Dokler ni otrok zrel, se mora brezpogojno pokoriti ukazu. Neizprosna mora biti mati, preklicati ne sme nikdar, kar je ukazala otroku. Beseda bodi ljubeznjiva, a ukaz odločen. Otroku mora ubogati na prvo besedo. Kdor ne more tega doseči, je sam zelo šibak, celo manj vreden, kot otrok sam, ker tu zmaguje otrokova nezrela, nerazsodna volja. Gotovo je, da se vsak otrok z močnejšo voljo v gotovem času upira drugi volji, to je pot narave. A ravno takrat je čas, da ga stariši vodijo iz tega kaosa otročje energije na pravo pot; kdor ni v stanu in nima potrpežljivega voditi otroka k dobremu, čemu si ga prisaža? Če ne znaš in če ne moreš nositi breme, ne naprži si ga na rame. —

Zmagati moraš toraj ti, ako nočeš, da se ti kedaj lastni otrok roga, češ: šibak si bil, ker me nisi gojil in vzgojil brez prave ljubezni, brez pravega smotra. Bil je deček, katerega so vsi tovariši zavidali. Imel je namreč stariše s šibko voljo; otrok je delal, kar se mu je zljubilo. V resnici ni bil ta deček zavidanja vreden. Ker mu niso dali stariši priliko, da bi si s pokorščino utrdil svojo voljo, je postal suženj samega sebe, ker se ni znal brzdati v nikakem oziru; bil je za vsako delo nesposoben a tudi z drugimi ljudmi je bil v večnem nesoglasju. Svojeeglavnost mu je zatrla pravo voljo ker: le premagovanje daje človeku prave moči.

Sreča družine obstoji v žrtvovanju posameznika, ki izhaja iz prostovoljne pokorščine.

Kdor ne zna ubogati, ne zna niti ukazovati, zato je pokorščina predvaja poznejšemu ukazovanju. Človek, ki zna ubogati in samemu sebi ukazovati, bo vodil z lahkoto voljo drugih, a več bo dosegel z lepo, kratko besedo, kakor pa s kričanjem in praznim besedičenjem. Vodil bo tako sebe in druge k svobodi in k napredku! —

GABR. PREISSOVA.

ČEHI imajo celo vrsto odličnih žená, ki se udeležujejo v javnem življenju. Posebno imajo mnogo pisateljic. Ena najznamenitejših in najpriljubljenejših še živečih pisateljic je gotovo Gabriela Preissová, ki je obhajala dne 23. marca svojo 60-letnico. Piše novele in drame. Posebno znamenite so njene črtice, iz življenja moravskih Slovakov, ki so bile za češko literaturo nekaj novega. Pripovedovanje v teh

črticah je lahko, jezik je barvan z narečjem, s posebno nežnostjo so obdelane etnografske potenkosti. To vse skup je ta njena dela zelo priljubilo. Za nas Slovence je pisateljica posebno zato zanimiva, ker je živela precej tudi med nami, na Koroškem in na Bledu in ima celo vrsto črtic in povesti iz slovenskega Korotana. Izmed njenih dram sta znameniti posebno dve, »Gazdina roba« in »Jeji pastorkyna.« Na vsebino zadnje je zložil Janaček opero, ki je našla pot tudi med širši svet.

ŠE PAR ČRTIC

HELENA KELLER.

POT, po kateri je hodila Helena do cilja, je bila trudapolna, a ni mirovala, dokler ga ni dosegla. Želja po spoznanju in znanju je čimdalje bolj rasla, zato ni hotela Helena zaostati za normalnimi ljudmi. Ob premagovanju raznih zaprek je utrijevala svojo notranjost: našla je samo sebe. Neuspehi je niso potrli, nasprotno, dvigali so v njej tem večjo moč.

Ko je dovršila izpite in je bila namenjena vpisati se kot slušateljica univerze, so jej to odsvetovali. Ni se udala, čeravno se je morala boriti z neprijetnostimi. »Mislim« pravi, »da z učenjem si ne sladim le trenutek, temveč, da zbiram bogastvo za poznejše, žalostne dneve, ker znanje je ljubezen, luč in razsvitljenje. V šoli in v življenju sploh se moramo naučiti, trezno misliti, brez naglice in zmešnjave, vsakega

odkritosrčno ljubiti, prepustiti se v vsem višjim nagibom in zaupati v Boga.«

Ljubila je zelo naravo, umetnost in godbo. Nekoč jo je vprašala neka dama, videč, da ljubi Helena cvetice: »Kako zamorete ljubiti cvetice, ko ne vidite lepoto njih barv; gotovo občutite barvo s prsti.« »Naravno je, da jih ne ljubim le radi njih barv,« je odvrnila Helena.

Obiskovala je razstave in umetniške muzeje in se zanimala za vsak predmet. Izposlovali so ji dovoljenje od vodstva, da je smela otipati kipe, ker tako je spoznala linije in lepoto istega. Ko jo je nekoč vprašal gospod, kaj razume pod besedo »lepota«, pravi: »Lepota je izraz dobrote.«

Zanimivo je, kako jo je osrečevala godba, čeravno ni čula nikdar sladke melodije. Položila je roko le na inštrument. Ko so zadonele orglje v cerkvi, so ji tresljaji zraku donašali zvoke, in ob takih trenutkih se ji je razjasnil obraz.

Finejše poteze njenega značaja so tako jasne, da je nepotrebno, poudarjati jih in jih opisovati na široko in dolgo. K spoznanju okolice ji je pripomogel zdrav razum, humor in fantazija. John Albert Macy je pisal o njej: Mislim, da ni ga čistejšega bitia na svetu, kot je bila Helena. Ni zlobe v njej, a ni se zgražala nikdar nad početjem ali nad nemoralnim dejanjem drugih. Nekoč je ustrelil policist njenega psa, ki ga je neizrečeno ljubila in jej je bil zvest spremljevalec. Ni obsojala v svoje dobroti dejanja tega moža; rekla je le: »Ko bi vedel, kako priden je bil ta psiček, ne bil bi ga ustrelil.«

Bi-li ostala Helena tako čista, ako je ne bi obvarovali vsega zla? Čitala je mnogo, a ne sentimentalno, nizkosti in surovosti opisujoče čtivo, zato ni ostala le čista, temveč postala je duševno močna. Ljubila je plemenite misli in dejanja, ljudi značajne in plemenite, a srce je imela dobro za vse. Poznala je le lepo stran realnega življenja, ker vsi so jo ljubili; učiteljica ji ni razkrivala nemoralnosti, pač pa jo je spomnila na življenjske težave, ki jih je treba premostiti, in skrbi, ki so last vsakemu človeku, ter reševala ž njo različne probleme. Misli njene so bile logične, potrpljenje njeno ni poznalo meja. »Potrpljenje,« je rekla nekoč, je največje duševno darilo; zahteva isto napetost misli, kakor jo rabi telo, ki hoče obstati na dvo-kolesu v ravnotežju.

UIRINEK.

Ni navadno slaba stran različnih stvari, ki mori človeka, temveč njegovo lastno mnenje, ki si ga ustvari o dotični stvari; niso slabe življenjske razmere, ki ga delajo malodušnega, temveč njegov lastni, nerazsodni pogled; ne teži mu duše nevarnost, v kateri se nahaja, pač pa njegova neodločnost; ni ubožstvo, ki povzroča toliko bolesi, temveč poželjenje; ne uničuje človeka nesreča, pač pa izguba vere, upanja in ljubezni.

Elisa Hesse.

FRANCE BEVK : FARAON.

ZŠLA je nova knjiga Franceta Bevka, katere kritiko danes še ne moremo prinesti. V knjigi je zbranih 15 črtic in novel, ki so bile po večjem delu priobčene v »Dom in Svetu« in ki jih prepleta rdeča nit

vojnega trpljenja doma in na fronti. Beseda je pogostokrat težko umljiva zato, ker ni smela biti odkrita. Le v drugem delu svoje knjige obdeluje pisatelj probleme, ki niso v zvezi z vojno grozoto, a so aktualni, od danes in od jutri. Priobčujemo črtico »Grešnik,« ki je lahko umljiva.

GREŠNIK.

STOPIL je v cerkev, se poškopil z blagoslovljeno vodo ter postal.

Zatrepetalo mu je pred očmi, komaj je mogel razločiti glavni oltar od sten. Ornamenti so spominjali na Ludovika XV. Cvetlica se je dotikala cvetlice, angelček je držal angelčka za roko, vse v dolgi vrsti po steni; vse se je svetilo pozlačeno. Okna so bila zavešena s svetlimi zagrinjali, da je padala svetloba skozi nje in se lovila na smehljajočih obrazih angelčkov in Matere božje v velikem oltarju. Tudi tabernakelj sta zagrinjali beli zagrinjali in izza zagrinjal se je svetilo zlato, okrašeno z zlatimi grozdi in zlatim pšeničnim klasjem.

Zamižal je; pestrost in svetloba ga je vznemirila. Iskal je sence in mističnega mraku, kraja, kjer misli ne moti posvetnost in ji je prosta pot k Bogu. Pisane stene so se mu zdele skoraj grešne, ko je človek željan miru in pokore.

V stranski ladiji je bil polmrak. Zavil je v njega in hladno ga je objelo preko prsi. Pri krstnem kamnu je stala izpovednica. Obstal je

in pogledal ta les. Kadarkoli se je v svojem življenju spomnil nanj, ga je stresel mraz z isto silo, kot ob spominu na krsto. Če se je spomnil v družbi nanjo, je bil naenkrat žalosten in zamišljen. »Memento mori...« je vzdihnil nekoč, pa sam ni vedel, kako mu je prišla ta beseda na ustnice.

Sklonil je glavo v svojih mislih in se približal oltarju, ki je ležal globoko v senci polmraka. Pokleknil je in sklenil roke, nerodno, kot majhen otrok. Na oltarni sliki je klečala Marija Magdalena in mazilila noge Jezusu, Jezus pa se je sklanjal k njej. Gledal je sliko... Opazoval je podobo dolgo, ogledal vse gube na obleki Magdalenini, premeril vrček za olje, presodil solnce v kotu slike in senco preko vseh obrazov. Ta čas ni molil. Ko se je zavedel svoje raztresenosti, je pogledal na tla, na temno razhojeno preprogo in je začel moliti.... Šepetal je besede, ki jih je sestavil sam; očenaša ni več znal celega.

Iz srednje ladje se je slišala hoja po prstih, šum svile ženskih kril; gotovo bogata vdova; šklepetanje opank sivolasega patra in zopet mir...

Ustnice so zopet obstale. Na preprogo so bile vtikane pisane rože, bele, rdeče in plave. Listje je bilo temnozeleno, list se je oklepal lista; same rože v dolgi vrsti, od zgoraj, vrsta za vrsto, do spodaj.

Pred oči mu je stopila lepa dama, ki je nosila vedno rožasto obleko, celo tedaj, ko ji je mož umrl. Bil je še majhen deček, ko jo je poznal in je bil srečen, če jo je videl... Po treh letih ga je odslovila in zdaj je resnično omahoval med svetnikom in razuzdancem.

Zavedel se je, da ne moli. Začutil je vso boleost življenjskega nemira in je vstal. Živci so mu vznemirjeni trepetali, telo se mu je treslo kot mrzlično.

Stopil je z odločnim korakom mimo glavnega oltarja v zakristijo...

»Ali bi dobil izpovednika?«

Sivolasi pater je klečal ob klečalniku in molil. Počasi se je ozrl, ga pogledal, pomolčal in slednjič odgovoril:

»Počakajte ob izpovednici pri krstnem kamnu.«

Sivolasemu patru so bili taki obiski navadni. Samostan v bližini mesta je kot zdravilišče. Iz mesta in dežele kapljajo ljudje z bleđimi obrazi in upalimi prsi in iščejo zdravja. Izpovednikova beseda, odvezujoči križ in sveti kruh tolažijo, zdravijo in krepé. Nekateri se vračajo vsako leto nazaj; čas jim zopet zaplodi bolezen. Dan za dnem, dan za dnem...

Eni so ošabni in sirovi; zlepa jim ni kaj greh. Ubijal nisem, ropal nisem, požigal nisem in tudi kradel ne!« — Drugi so tenkočutni, tem je greh vse: »Vse grehe sveta imam na duši!« in so čisti kot otroci. Šibki vedo, da sklepa ne bodo držali, pa obljubijo, da bodo držali, če bo v moči. Brez odveze ne gredo proč, da vsaj za trenutek čutijo moč in silo čistosti.

Sivolasi pater je rad izpovedoval, dasi mu je bilo bridko. Cela procesija krivic, tiranstva in sužnosti, vzdihov in kletev roma mimo izpovednice. Ne ena fara, ne ena domovina, ne eno ljudstvo se zrcali v tem, ampak mišljenje, zakoni in dejanja celega sveta in dobe govore iz tistih litanij in padajo na izpovednikovo srce. Stari pater je trpko čutil vsak udarec teh svetovnih kapelj; pa izpovednikovo srce je kot sice pesnika. Pade nanj bridkost, izvabi pesem iz strun in da prostor novi bridkosti...

Patru se je mudilo v izpovednico. Ko je zaprl vrata in zagrnil plavo zagrinjalo, je počakal par trenutkov.

»Kdaj ste bili zadnjič pri izpovedi?«

Jastreb je pomislil. Ni vedel, koliko let je tega. Zardel je, prijel nervozno pretan na levi roki in ga vrtel.

»Kdaj ste bili zadnjič pri izpovedi?« Pater je mislil, da je vprašanje preslišal.

Videl je, da mora na vsak način odgovoriti: Najrajši bi bil ta trenutek šel, pa je ostal.

»Lažje bi povedal, kdaj nisem bil, duhovni oče...«

»Povejte!«

»Od tedaj nisem videl izpovednice, ko sem končal gimnazijo. Devetnaest let sem imel. Zdaj jih imam trištirideset... Pri obhajilu pa nisem bil...« Prepričan je bil, da tega ne more in ne sme povedati.

»Prosim.« Patrov glas je bil navaden, nič vznemirjen in zelo prijazen.

»...od desetega leta... K izpovedi sem hodil, ker sem moral, k obhajilu ne.«

Izpovednik je molčal za trenutek, izpovedanec tudi.

»Povejte grehe!«

Izpovedancu je padla teža na srce. Lažje bi mu bilo, da bi bil izpovednik hud: »Od desetega leta? Nesrečnež!« Pa je bil tako hladen, teža je pekla, zato se je hotel iznebiti.

»Napravil sem bil greh, ki me ga je bilo sram povedati: izpovedoval nas je gospod, ki nam je bil dobro znan, in sem zamolčal. Božjega ropa nisem storil; umaknil sem se svete-

mu obhajilu. Tako tudi pozneje. Nazadnje sem opustil še izpoved...«

Izpovedanec je obmolknil. Tudi pater je molčal.

»Kako mi je bilo to težko, duhovni oče! Spočetka, pozneje ne več. Radi matere! Ko jo je vzela smrt, sem padal v greh za grehom... globlje... globlje...«

Izpovedanec je pravil grehe počasi in s trepetajočim glasom, navadne grehe, velike in majhne, in obmolknil. Pater se je odkašljaj, držeč robec pred usti. Izpovedanec se je zdel sam sebi smešen. Solzave, skesane besede so se mu gabile in najrajši bi jih bil preklical in rekel: Grešil sem in kaj mi bo žal za to!... Pa ta ponos se je uklonil hrepenenju po miru, ki ga je privedlo tja.

Izpovednik je zastrmel skozi zamreženo okence. Na obrazu tujčevem je videl, da je prihranil težo za zadnje.

»Duhovni oče, saj poznate življenje! Vse pritiska, vse rine, svetuje in diktira... Tja, sem, gor, dol, brez začetka in brez konca... kapljica v reki, ki jo ženejo sestrice dalje. Morda bi vse rade šle ven, rade mirovale, pa ne more niti ena. Druga potiska drugo, med skalovjem, čez slapove, razdirajo in delajo, se prišijo, združujejo... Duhovni oče, jaz sem kaplja...«

Te besede so se mu zdele še bolj gnusne in grde, nevredne moža, ki hoče biti odkrit in razkriti dejanja taka kot so... Kot bi bil prišel tja, da se opraviči: Grešil sem, pa nisem kriv!

Pater se je zganil v izpovednici.

»Povejte dalje!«

»Imam še velike grehe... Koliko — kdo bi se tega spominjal!«

Pater se je zopet ozrl skozi mrežo. Ko je zagledal pred seboj resne, lepe poteze obraza, ki je razodeval umnega človeka, je zopet narahlo zamižal, kot bi hotel reči: »Slišim, ne vem, kdo si!«

»Povejte, česar se spominjate!«

Kratek molk.

»Umoril sem petnajst deklic«. Izgovoril je to s tako naravnim in prepričevalnim glasom, da je patra objela groza. Zastrmel je skozi okence vanj.

»Umoril sem petnajst deklic«, je ponovil izpovedanec z isto hladnostjo kot prej.

»Petnajst deklic?« Izpovednikov glas se je potresel. Mislil je, da ima znorelega človeka pred seboj.

»Duhovni oče, kaj je umor?«

Pater je molčal. Mož je čakal odgovora, ko ga ni dobil, je pravil dalje:

»Umoril sem jih... Umrle so počasne, počasne smrti... S prvo prijazno, lažnivo besedo, s prvim po-lju-bom sem vdahnil vsaki kal bolezn, štel bi jo h kroničnim. V prijetno laž sem zavil strupeno rožo, katere duh je mamil in razjedal. Duhovni oče, da poznate ženske! Take so, da nisem nikdar nobene obsodil. Pr-

vo, kar dobi ženska od moškega, je upanje. Potem trdno vero vanj in nazadnje ljubezen... Jaz sem igral, one niso igrale, pri Bogu, da ne! Verjele so in ljubile. Nosile v srcu in trpele. Jaz vem, da so trpele: trpeče obraze poznam in sem jih videl. Meni so bile roža, lepa pesem, vino prav za prav! Šel sem dalje in ogenj, ki sem ga prižgal, je tlel: naj se razgori in uniči celo ognjišče. Zapeljavali nismo, samo morili smo. Razgorela ognjišča so ostala pepel celo življenje. »Rak jim je razjedel dušo — jaz pa sem postal hudodelec...«

Govoril je glasno in zelo vznemirjeno. Sram ga je bilo figur, v katerih je govoril, pa si ni mogel drugače pomagati. — Pater je molčal.

»Ali ni to umor?«

»Da, tudi po mojem bi bilo to greh«, je odgovoril pater previdno.

»Ali ni to umor? je ponovil grešnik vprašanje. »Ali se ljudje ne izpovedujejo tudi tega?«

Pater je pomolčal. »Še nihče se mi ni obtožil tega greha«, je rekel potem.

»Pri Bogu, drugi delajo isto! Duhovni oče, prisegam Vam, drugi delajo isto!«

»Zakaj ste prišli sem?«

Izpovedanec je umolknil.

»Povejte dalje!«

»Kriv sem šestih prešuštev.«

Pater je sklenil roki.

»Kriv sem šestih prešuštev. Toliko se spominjam. Morda je tudi večje število, natančno ne morem vedeti...«

»Za božjo voljo!«

»Srečal sem na cesti tujo ženo in sem jo pogledal z zanimanjem. Ko je šla dalje, sem se ustavil in gledal za njo, kako se lahko ziblje, kako je lepo njeno polno telo. Tudi ona se ogleda in me vidi. Gre dalje in — da poznate ženske, duhovni oče! Dopasti je njeno bogastvo. Nasmehne se, še prožneje se zaziblje... Greh je storjen. Možu sem vzel ženo, družini gospodinjino, otrokom mater...«

»Ali...«

»Drugi dan pride po isti poti in je še lepša, vabljujejša. Morda me dobi, morda ne. Glavno je, izpregovorim ne ž njo, ali samo redkokdaj. Bolje, da bi; pa igra je lepša, ljubša. Prihaja in odhaja, vse njene misli so pri neznanecu... V svojem nemiru je bedna in se odtuji vsemu. Mož ji ni več mož, družina, otroci ji niso več otroci... Nekega dne izginem

sebi v zabavo, ona pa gre svoja pota. To sem delal. Ali ni to prešuštvo?«

Pater je pomislil. »Po mojem je greh, da!«

»Ali ni to prešuštvo? Kaj se ljudje ne izpovedujejo tudi tega?«

»Ljudje to prezirajo, dobri gospod«, je rekel pater z glasom, kot iz dna globoke žalosti. »Govorite dalje!«

»Še dva greha, duhovni oče in ta dva obsegata vse ostale. Lagal sem...«

»Povedali ste že.«

»Tisto je bila navadna laž, to pa je velika, neskončna... Od jutra do večera je bila v meni, v mislih in dejanju. Laž iz strahopetnosti, laž iz prijaznosti, vljudna laž, laž iz navade.... Laži v korist družbe, naroda in države, v korist umetnosti in kulture... Če bi hotel biti svet pravičen, bi moral postaviti spomenik, piramido celo, ne svobodi in Lipski bitki, ampak laži... Malone ves svet sloni na njej... Kdo bi se spominjal števila laži! Vse življenje je bila laž na mojih ustih...«

Molku izpovedanca je sledil izpovednikov molk.

»Še en greh: samomor. Poizkus samomora...«

Pater je za hrbt pogledal skozi mrežo, potem je zopet narahlo zamižal.

»...enkrat, dvakrat, trikrat... dvajsetkrat... nešteto krat, kot laž... kot bi neprenehoma držal browning na prsih... Ne, slaba primera; ne morem se izraziti... Uživanje slabi telo... mast brezdelja in lahkoživja zarašča možgane... Koliko sem jih poznal: ponosni na izsesane moči in ubito energijo in misel, so hodili z glavo pokoneu... Komaj sem se izkopal...«

Umolknil je...

»Ali ni to greh, duhovni oče? Ali ni ta laž hudo in tako dejanje samomor?«

Pater je molčal dolgo, dolgo. Ko ni hotel tujec potem nič več govoriti, je dvignil glavo, kot iz težkega sna.

»Molite kesanje!«

Tujec ni znal več moliti... Sklenil je roki in ječal: »Odpusti, Gospod, odpusti ske-sancu!«

Ko je napravil pater z roko križ odveze, se je nalahko zganilo plavo zagrinjalo. Senca je padla v ladio... Le skozi okno glavne ladje je sijalo par rdečih umirajočih žarkov in delalo rumeno, svetlo liso tik pred izpovednico.

Mala vrata v okencu so se zaprla.

KNJIŽEVNOST.

Dr. Vincencij Franul de Weissenthurn, slovenski pisatelj. Pod tem sicer malo prebahatim naslovom je objavil proslavitelj Knobljevih »pesnitev« Gr. Jereb v »Lj. Z.« l. 1892. precej obširno in zelo tehtno razpravo o možu, »ki se je trudil dati slovenskemu jeziku celo salonsko obliko«. Akoravno se F. de Weissenthurn času primerno rad ponaša z ilirskim pokolenjem, vendar pa iz tega še nikakor ne sledi, da bi bil zaveden Slovan, saj sam nadaljuje na istem mestu »quando a noi Italiani...« A to je tem večje važnosti za nas in nas mora tembolj veseliti, ko vidimo, koliko hvale daja ta tujec ljubi naši slovenščini:

La lingua cragnolina — — — è uno de più soavi ed espressivi Dialetti Illirici... mnenje, ki ga je mnogo pozneje pater Stanko Škrabec povedal vsemu znanstvenemu svetu, jezik ki ga danes tako toplo zagovarja pisatelj, pesnik in kritik naš, poveličevalec »otrok solnca« Goričan Ivan dr. Pregelj...

Iz prefacija naj še enkrat navedem mesto, ki mi je posebno padlo v oči in ki namenjeno humanistu, knezu-filozofu Frančišku Serafinu de Porzia nikakor ne zasluži, da bi se ga potvorilo:

Ma lingua intanto, che nacque trà que'monti, a'quali fortuna diede di risentirsi della Vostra Grandezza, d'esser felicitati della Vostra presenza. di presentarvi sovente, come a Signore loro, la candida semplicità de'loro omaggi. Ma lingua, che bisbiglia sicura, e conosciuta all'orrecchio Vostro, e che non meno delle altre e più onorate, e più colte ha la gloria di suonar tra le

vostre labbra medesime, ove si condisce del miel della scienza, e serve sovente di arredo ai concetti della più profonda metafisica dettati alla Vostra lingua. (Ali jezik je to, ki se je porodil med onimi hribi, katerim je usoda dopustila, da se ponašajo z Vašo mogočnostjo, da jih osrečuje Vaša navzočnost, da Vam šestokrat poklanjajo, kot svojemu gospodu, svojo **nedolžno preprosto čast**. Ali jezik je to, ki gotovo in poznam šepete na Vašo uho ter ima čast ne manj od drugih hvaležnejših in olikanejših, da ga govore ista Vaša usta, kjer se **navzemlje** vednostnega medu, in često rabi v pomoč namislekom najtemeljitejše **metafizike**, katero izgovarja Vaš jezik. Gr. Jereb).

O komediji: La folle jornée, ou le mariage de Figaro par M. r de Beaumarchais meni, da jo je Linhart »eden izmed najslavnejših kranjskih pisateljev« mojstersko preložil.....

Za umevanje iste podaja tudi ob koncu slovarček »kranjskih besedi in fraz« očiščen od germanizmov, ki so se začeli takrat grdo vtihotapljati.

Weissenthurnov »Saggio Grammaticale Italiano - Cragnolino, Trieste MDCCCXI je ponovno in samolastno iztaknil v padovanskem mestnem muzeju g. H. (V Edinosti 21. 7. 21.) Hvalevredno je, da nam je tako osvežil spomin na to tudi v Lj. Zv. pozabljeno slovnico. O njenih elementarnih principih ortoepije, prozodije, ortografije in etimologije so se izrekli slovníkarji in filologi: Metelko, Čop-Safařík in prof. Jos. Marn. Kajpak se knjiga tudi lahko dobi v tržaški mestni knjižnici.

Bečkar Milan, cand. phil.

ČLANI IZREDNEGA DEŽ. ZBORA GORIŠKEGA.

Dr. Engelbert Besednjak.

Dr. Luigi Pettarin, preds.

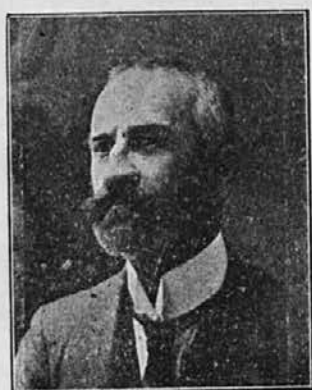
Dr. Anton Gregorčič.

Ignacij Križman.

Karl Treven.

Dr. Henrik Tuma.

DR. MIHAEL NAPOTNIK

škofo lavantinski, ki je umrl v Mariboru; bil je plemenit dobronik, visoko izobražen mož, ki je spisal celo vrsto slovenskih knjig, večinom nabožne vsebine.

IZ ITALIJANSKEGA MODERNEGA PESNIŠTVA.

Težak je pregled po ital. modernem slovstvu že radi bogastva književnega trga: nizka cena knjigi z enotnim formatom, vpliv južnega neba na fantazijo in spomin na umetnost iz prejšnjih dni rodi kar v noči pesnika in pisatelja. Mislim, da primore k temu tudi šolski načrt, ki ne izpušča Danteja in drugih. Umevno torej, da se za številom pisocih, množe tudi založništva, množe revije (skora jvsak založnik ima že svojo) množe ocene. Lahka bo kritika glede forme in vsebine: oboje se naslanja na Francosko. Tudi tu je iskati vzroka, da smo tako odtujeni. Ne mislim na ital. pisatelje iz druge polovice 19. stoletja, saj je že nekaj prestavljenega na naš vrt, dasi ne vspeva v našem podnebjju. So seveda tudi vzroki, ki so večkrat povdarjeni v političnem časopisju in zato ne bo odtujenost preveč čudna, dasi smo sosedi. Nekoliko nemarni pa le smo, ko nočemo gledati skozi okno k sosedu; saj se mu bo vendar dobro zdelo, če se včasih ozremo po njem. — Upam, da se še vrnem, za to odlomim in predstavim za enkrat le nekaj reprezentanov najmlajšega pesništva iz zadnjega leta.

Izmed poezij je bilo v tem letu največ zbirk in ponatisov že priznanih pesnikov: Cesareo, Aleramo, Orvieto, Vivanti, Lesca. Zadnji **Giuseppe Lesca** je izdal knjigo »Una vita«. Plemenit je v harmoniji in izražanju, v svečanosti in dostojnosti slik, neprisljen in naraven v afektih. Ljubi svet zmisel družinskega življenja in nega čistost, delavno in resno življenje. Ozadje so Ape in tirensko morje.

Enako neprisljen in simpatičen je tudi **Giulio Ricci** v zbirkah »Parvula« in »Melograno« se svojo ljubkostjo in čuvstvom.

Uglajene in blagovodne verze, v gibčnih in lepo zloženih kiticah ljubi **Guido Melzi** v zbirki »Su le rive dell'oblio«. Njegova lirika je enaka verzom: krepka in čista; knjigo bereš rad.

Iacopo Bocchialini se je predstavil v drobnem zvezku »Nido nella siepe« z neposredno žalostjo po izgubljenem sinčku. Pristojajo mu včasih »pastirski odmevi«.

Vojne se je še spomnil **Gaetano Morano** v daljši pesmi »Maschere di guerra«, v verzu enajstih zlogov. Dedan je na težjih mestih komentar, zato se zdi nekaka kritična izdaja. Pesem je lepa.

Francesco Senao je zbral svoje številne pesmi v zbirko »Prima luce«. So prvi poizkusi »z odločno trdnostjo in mladeniškim pogumom in ognjem«, kakor sam pravi.

Je veliko takih mladeničev, ki opazujejo življenje in preiskujejo njega skrivnosti. Tako tudi **Alberto Viviani** v zvezku »Il mio cuore«. Ljubi rad romantično otožnost z redkimi nasmehi.

Marcella Caecilia gre v zbirki »I salmi dell'anima« po impresionistični poti; mnogo fantazije in iskanja ne navadnih slik.

Močno povdarja notranje življenje. Poroka, spočetje in smrt ji dajajo gradiva. Človek je obdan z žalostjo, kakor s sukno brez šiva.

Mnogo nad vsakdanjostjo, že z ozirom na južni temperament je poezija v zbirki: »Arabeschi«; napisala jo je **Maria Stella**. Pesnica je izdala dve knjigi poezij, dve proze, tri so še v tisku. Veže z neprisljeno spretnostjo posamezne besede in jih obdaja s tančico domišljenih slik. Poezija je gladka in melodijozna, prepojena z odkrito gorečnostjo po človekoljubju. Tu pa tam je še izražen neviden strah in tiha bol pritajene žalosti.

KVLTVRNI VESTNIK

NAČELO V JAVNEM ŽIVLJENJU. DR. J. L.

BESEDA o načelu gotovo tiče v »Kulturni Vestnik«, tembolj če gre za načela v javnem delovanju; saj se uprav na tem polju jasno razodeva naša kultura.

Katero bodi vodilno načelo v javnem delovanju? Da je tako načelo potrebno, ne bo tajil noben kulturni delavec.

Vprašanje je le, katero načelo naj si zberemo za vodilno.

Da odgovorimo prav na to vprašanje, treba je prave orientacije ter globokega pogleda v dejanske razmere javnega življenja. Več sil je, ki tu delujejo. Premisliti je treba, ali nas te približujejo ali oddaljujejo od pravega kulturnega in socialnega cilja. V tem pa vlada žal velika konfuznost celo v glavah naobražencev. Nekdo, ki neumorno javno deluje, mi je to-le tožil: »Če me kdo vidi nastopati v družbi kakega razkričanega trgovca ali krčmarja, mi očita: glej ga, s kapitalisti in z verižniki drži! Če me sliši, da priporočam na shodih zadružništvo, se mi od druge strani očita: glej ga komunista. Če se potegujem za vojno odškodnino, za pravico ljudstva, vpijejo fašistovski listi, glej ga revolucionarja. Če se posvetujem z možmi italijanske narodnosti, ki imajo srce in moč pomagati tudi slovenskemu ljudstvu, se mi zabrusi v obraz psovka »narodnega izdajalca«. In vendar mene vodi le eno vodilno načelo krščanske socialne pravičnosti za vse.«

Pač res nekateri vstrajajo v svoji stari zagrizenosti, in ne marajo slišati besede »krščanstvo«, tudi če vesoljni svet upošteva to neutaljivo velesilo.

»Proč s strankarstvom! Mi smo za slogo, živela edinost!« Res lepo, tudi mi smo za slogo in edinost, a tako, ki bo ljudstvu v korist in ne v kvar. More-libiti načelo absolutne vsestranske sloge vodilno? Če bi v naših razmerah tako načelo sprejeli, bi morali mirno pustiti fašistom, da pogoltnejo naš narod, in zbrisejo sledove slovenske narodnosti na Primorskem. V znamenju absolutne sloge bi morali molčati, če odira tuj ali domač verižnik ljud-

stvo; morali bi odobravati če vlada krati pravice ljudstva v šoli, v uradu in v javnosti; molčati bi morali, če vlada odreka ljudstvu vojno odškodnino. V znamenju absolutne sloge bi morali pustiti tudi komunistom in socialistom, da trgajo iz sre ljudstva poleg narodnosti še vero. Te gorostasne posledice pač jasno kažejo, da v absolutni slogi ne moremo iskati vodilnega načela. Pač pa ohranimo in branimo svoje pravice v boju, a v tem boju naše orožje ne bo strankarstvo, temveč načelo. Le načelo začrta jasna pota, načelo izbistruje pojme, načelo druži in organizira.

Pa slišim ugovor: Saj imamo vodilno načelo in sicer narodnostno načelo, to nas vse druži, in to nam zadošča. Da, tudi mi se klanjamo temu načelu, a povedati moramo odkrito, da v obstoječih razmerah to načelo samo ne zadošča. Nebroj je gospodarsko - socialnih vprašanj, ki se iz samega narodnega stališča ne dajo rešiti. Sploh pa nas vede načelo absolutne narodnosti v rokah naših narodnih nasprotnikov v grob. V slovenskih rokah pa vodi do nezogibnega konflikta z laško narodno večino v državi. Naravno, da v tem konfliktu lahko podležejo slabejši. Narodnostno načelo bo za nas zmagovalo če se nasloni na drugo načelo, to je, načelo pravičnosti, ki je pa versko! Le če zavladava pravičnost, smemo v naših razmerah zapupati, da pridemo do narodnih pravic v šoli, pri sodiščih, v uradih sploh in v javnosti. — Tako terjajo razmere, da postavimo tudi narodnostno načelo na drugo vodilno načelo, ki je etične narave (pravičnost).

Vzemimo gospodarsko vprašanje. Katera načela rešujejo taka vprašanja? Očividno s samo narodnostjo opravimo malo. Socialna načela so, katera dajejo smernice v teh zadevah. Ona povedo, kako bi se kmetu pomagalo do iztrženja pridelkov, do boljšega poljedeljstva; ona povedo kolonu, kako bi prišel do svojega lastnega zemljišča, povedo delavcu, kako bi si zboljšal svoj položaj. So pa socialna načela dvojne vrste; načela, ki zametajo vsak stik z vero, ter zanikajo posmrtno življenje ter iščejo rešitev vprašanj le v mnenju večine, ali v nasilju. Druga vrsta načel se pa tesno oklepa versko - etičnih dobrin. V živem prepričanju, da zamore svet preobraziti le moralna sila, ki deluje globoko v srcih, ki edina zamore zatirati ka-

li onih strasti, ki vodijo do sebičnega in nasilnega izkoriščanja svojega bližnjega, se je naše ljudstvo orientiralo po večini in izjavilo za ta načela. To je pokazalo s tem, da se je organiziralo v »Kmetiskih in delavskih zvezah«, ki temeljijo na krščanskem socialnem programu. Po širni domovini je zaoril klic: Vsi v kup vočvrsto armado. Podajmo si vsi roke k uspešnem delu za pravično preureditev človeške družbe na podlagi životvornih verskih in etičnih načel! Ljudstvo pač ni slepo, dobro uvidi, da šibkejši se mora ubraniti zatiranju in krivice ne silo, temveč le z načelom pravičnosti. A ta spada med versko etična načela. Dobro razume, da ga zamore rešiti pred izrodki sebične strasti socialno načelo, ki sloni na etičnih vrednotah. Odločno odklanja socialna načela, ki zanikajo vero in npravne predpise. Kratke pameti ali zagrizenega srca mora biti človek, ki vidi v povdarjanju teh načel le zgolj klerikalizem. Kakor da bi kak kranjski pojav mogel zagibati vesoljni svet. Ljudstvo noče ničesar slišati o predvojnem strankarstvu. Burno zahteva slogo, a ne take, da bi mu potom brezsrčnega kapitalizma požrla dominimetje, ter mu usužnjila vse imetje. Noče imeti take sloge, kateri bi bilo treba žrtvovati vse narodne vzore. Ni za slogo, ki bi mu izpodkopala vero in npravno poštenje ter ga pahnila v večno nesrečo. Odklanja sploh slogo, ki veže narodu roke, da se ne more niti braniti proti svojim sovražnikom. Ljudstvo je sprejelo kot svojo rešilno načelo krščansko-socialno misel, ker je prepričano, da se dajo zanj ugodno rešiti le na tej podlagi vsa druga, narodnostna in socialno gospodarska vprašanja.

In res, druge rešitve v resnici tudi ni. Hoče li podati roke načelu absolutne narodnosti? No, potem mora mirno gledati, kako se bojo prej ali slej potapljale slovenske vrste v italjanskem morju potom fašizma. Načelo absolutne narodnosti ne reši našega naroda! Naj li narod deluje na to, da se v naših vrstah svobodno razvija materialistični kapitalizem? No, če je ta kapitalizem italjanskega izvora, se mu kmalu usužnji ves slovenski narod. Če bi pa bil slovenskega izvora, bi pa morali mirno gledati, kako brat bratu kri sesa, ga izkorišča, tudi duševno ugonablja. Tega, naša liubezen do naroda, naš čut do pravičnosti ne dovoli! Ne, kapitalizem — ne tuj, ne domač — ne prinese sreče ljudskim množicam. Zgodovinski razvoj ugotavlja, da je uprav svobodomiselní liberalizem vzgojil kapitalizem, ki tare sedaj ljudstva. Vsled tega se zdravi del naroda po pravici upira, da bi tisto načelo, ki je zlo povzročilo, se drznilo lečiti zadane rane. — Ali naj sprejmemo načelo

lo nekrščanskega komunizma in socializma? Če to storimo brez vsacega pridržka, pahnemo narod še v večjo nesrečo, da izgubi svojo vero in narodnost. — Ni čuda, zakaj se s tako vnemo oprijema ljudstvo krščansko-socialne misli, ki tvori svetovno velesilo, katera giblje ogromne narode na svetu, ter jih približuje uresničenju socialne pravičnosti. Znano je, kako močno zastopstvo ima ta misel v rimskem parlamentu. Ljudstvo smatra vsakogar, ki bi se postavljal v nasprotje z ljudskimi potrebami in ljudsko voljo za svojega sovražnika.

V rečenem vodilnem načelu vidi po pravici naše ljudstvo svojo rešitev. Le po njem se za nas povoljno reši narodnostno, kulturno, gospodarsko in socialno vprašanje. Vsled tega bodi naše vodilno načelo v javnem in zasebnem delovanju: Vse za blagor našega naroda na podlagi krščanskih, etično-socialnih načel.

NAŠE KULTURNE TEŽNJE. DR. STOJAN B.

BEZ SUMNJE je pitanje o našem kulturnom napretku u anektiranom području jedno od najvažnijih pitanja. Samo kulturni narod može uzdržati borbu za svoj opstanak, za svoj život. Pitanje naše narodne kulture je dakle pitanje naše narodne eksistencije, našeg narodnog života. Demokratična misao — je misao modernog državnog života. Prosvjetljene široke mase jesu najbolji zalog, da demagozi ne će izrabiti politička prava maloga puka u svoje egoistične, da protinrodne svrhe. U političkom pogledu, i u opće narodnom pogledu je duboko naobraženi puk nepobjediva tostara, koja će odoljeti raznarodivanju, asimilaciji. Samo se jaka narodna kultura može oprijeti zamamnom sjaju tuđe kulture, samo uvjerenje, da je naša kultura jednako, aka ne i više, vrijedna, nego tuđa, može našega čovjeka očuvati od smrtonosnog daha tuđinštine, dignuti u njemu ponos i samosvjest, učvrstiti u njemu misao, da opstoji i velika slavenska kultura, koja po proročanstvu našega Preradovića ima uzvišenu zadaću, da oplemeni i usavrši ne sama Slavene već čovječanstvo, te nadomjesti gnjilu, zapadnu kulturu. Ako ne idemo za časovitim uspjesima, već hoćemo, da udarimo čvrsti temelj našem narodnomu opstanku u tim krajevima, mora da cjelokupni naš narodni život osnujemo na zdravoj, narodnoj kulturi.

Koja je ta zdrava narodna kultura? To je ona kultura, koja odgovara i duši našega naroda i potrebama, kojima mora naš narod danas zadovoljiti. A duša našega naroda u toj gorostasnoj borbi mora biti velika kao što je veliko i njegovo mučeništvo, kao što je veliko i ona

njegova neutašna težnja za životom, za osebnim narodnim životom. »Velike ideje čine narode velikima« veli Mazzini. I mi moramo tomu narodu, koji nadčovječjom silom hoće da živi, dovignuti veliku ideju, koja će ga postati dušom njegove duše, koja će u njemu razviti sve plemenite njegove sile, narodne, političke i ekonomske naravi. Ta ideja mora biti jasna, jer će se volja najenergičnije boriti za njenino ostvarenje, ako joj u sjaju istine prikaže tu misao svijeta i života. A nije li jasnost i jedan od najjačih znakova istine? I mi ne bismo bili iskreni, kad ne bismo rekli, da je za nas ta jaka životna misao, ta misao, koja premješta gore i prepoređa svijetove, kršćanska misao. Gioberti je negdje rekao: Kršćanski narodi boluju, ali ne umiru. I ja velim: I naš potlačeni narod boluje, ali ne će umrijeti, ako bude u srcu njegovu plamsala živa iskra kršćanske svijesti. Kako da pogine narod, koji u sebi nosi svetu vatru kršćanske svijesti? **Kršćanstvo suđuje nasilje, kršćanstvo naglasuje, da imade svaki narod neotuđiva prava, koja mora svatko poštivati, kršćanstvo nadahnjuje malomu narodu onu moralnu silu, koja prije ili kasnije mora svladati nasilje, tu obljubljenu metodu velikih naroda.** Pogledajmo Irce! U čemu sastoji tajna njihove pobjede? Zar možda u političkoj rutini njihovih vođa, ili u spretnom izrabljivanju političkih kombinacija ili u diplomatskom zavijanju, koje upotrebljava riječi, da sakrije misli? Ako biste tako sudili, bili bi ste suviše površni. Bila je jedna misao. Ta misao postala je duša irskog naroda. Ušla je u dušu najprostijeg kolibara u zadnjem gorskom selu. I proti toj misli uzalud se bruniła okola samosvjet engleskog lorda, uzalud joj se opridla diplomatska lukavost engleskog ministra. Krv je tekla zelenim otokom, ali Irska je ostala vjerna svojoj velikoj ideji. Kršćanskoj ideji slobode i najmanjeg, najponiženijeg naroda. Kad da je irski narod neprestano stavljaao pred očima engleskim vlastodršcima onu divnu misao našeg Mažuranića u »Čengić-agi«: »Boj se onoga, koji je viko bez golema mrijet jada!« I Irce su padali, umirali su pod znom engleske tiranije, ali je njihova krv bila sjeme — narodne slobode. Neka nam nitko ne kaže, da su se oni dovinuli slobode, samo jer je njihova otporna snaga bila uzorna organizirana. I to je istina, ali nije potpuna istina. Moć organizacije nije u organizaciji kao takvoj, već u ideji, koja tu organizaciju pokreće. Uzalud vam organizirati mase, ako mi ne osvojite duše! A tu dušu može osvojiti samo jedna tako velika, tako uzvišena, tako nesebična i požrtvozna misao, kao što je kršćanstva.

I kad bi vam tko objavio jednu drugu misao, jednu drugu ideju, koja bi svojom istinitošću i moralnom jakošću nadmašivala kršćansku misao, mi bismo bili prvi, koji bismo se za nju zauzeli. No dok smo uvjereni, da je u kršćanstvu istina, dok nam povjest nepobitno dokazuje, da je kršćanska kultura najsigurnije jamstvo

narodnog opstanka i napretka, osjećamo u sebi i pravo i dužnost, da u narodu tu kršćansku svijest i uzdržimo i usavršimo. Mi vjerujemo u narodnu budućnost, jer vjerujemo u kršćanstvo!

Naša zadaća izvira iz do sada rečenoga samo po sebi. Budući da smo kršćanstvo postavili kao temelj narodne kulture, jasno je, da se u svima nama to kršćanstvo razvije u potpunoj svojoj djelotvornosti. Što nam koristi najljepša organizacija, ako njeni članovi nijesu nesebični, požrtvozni, srčani, da, pripravnici na sve i sva, kad se radi o narodnoj dobrobiti? Pozitivni rad traži i pozitivnih ideja. A pozitivne ideje su odsjev istine. Naša je zadaća, da u narodnu dušu presadimo najlepšu, najjuvršeniju misao s svijetu i životu, kršćanski svjetovni nazor. Jednio je ta misao vrelo narodnog blagostanja, jamstvo narodnog opstanka. To dokazuje povjest Istre! Teror može ubiti ljudi, ali ne može uništiti ideje, ne može ugasnuti u nama ideje, da ima i naš narod u svjetlu kršćanstva pravo na opstanak i slobodni razvitak. Biti lučanoša kršćanske misli, znači dakle biti šinitelj prave narodne kulture.

NAŠE PLANINSTVO.

TRENTAR.

POD Julijsko Krajinu spadajoče gorovje sestojaa, vkoliker služi v turistovske svrhe, iz već većjih ali manjših skupin in te so: 1) **Ziljske alpe** na Koroškem, 2) **Julijske alpe**, 3) **Cerkljansko - idrijsko pogorje**, 4) **Hrušica - Trnovski gozd**, 5) **Kras** ter 6) **skupini Matajurja in Stola** (Kobariški kot).

Julijske alpe, ki so gledé nia visoko turistično za nas najvažnejše, delimo v sledeče manjše skupine:

1) **Bohinjsko gorovje** (Črna Prst 1845 m, Bogatin 1977 m).

2) **Krnsko skupino** (Krn 2245 m) s krnskimi jezerom.

3) **Triglavsko gorovje** (Triglav 2863 m, Kanjavec 2568 m) s 7. triglavskimi jezeri.

4) **Razersko skupino** (Razor 2601 m, Pri-sojnik 2547 m) s 3. križkimi jezeri.

5) **Jalovško skupino** (Jalovec 2643 m, Mojstrovka 2332 m, Grintavec 2344 m).

6) **Mangartsko skupino** (Mangart 2678 m).

7) **Kaninsko - Rombonsko gorovje** (Kanin 2582 m, Prestreljenik 2503 m z velikim naravnim predorom, Rombon ali Veliki vrh 2210 m).

KOČE.

Da pa morejo planinci, turisti udobno posečati naše prelepe vrhove in velikane, občudovati in uživati lepoto naših planin, so tekom časa razna planinska društva nadelala nanje mnogo poti in steze ter postavila tudi niže ali više, vsekako na primernih točkah, kočé in zavetišča; v njih turisti prenočujejo, vedrijo dušo in telo, počivajo ter se krepčajo. Mnogo turistov

je tudi, ki se dvigajo iz dolin le do koč in sicer najraje takih, kjer dobijo izvrstno postrežbo, dobro kuhinjo in fina vina ter druge lepo dišeče tekočine. Česar ne dobijo v kočah, izvlečejo pa iz svojega dobro nabasanega nahrbtnika, ki ga je napolnila doma dobra, skrbna mamica, ljubezniva ženka ali še ljubeznivejša »sestrična«.

Toda, predragi, šalo na stran! Tudi kdor pride le do planinske kočice — in to je navadno precej visoko pod nebom — zasluži dobro jutro, ki mu izvrstno tekne po razmeroma dolgi poti v čistem planinskem zraku. In ko se končno truden od hoje, vriskanja, petja, šal i. dr. »ste-gne« spat, zaspi ko polh. Drugi dan se pa naš turist vrača s praznim nahrbtnikom domov, s planinskim cvetjem na klobuku in planinski palici, s trdo udarjajočimi, silno okovanimi planinskimi čevlji in s slavo, da je zmagal »velikana«!

Kaj in kako je pa s kočami? Žal, da so menda vse kočice v našem ozemlju zdaj vsled vojne bolj ali manj poškodovane, oropane pa so vse do golih sten. Kdaj se pa zopet vpostavijo in kdaj in kdo jih spet opremi, da bodo sposobne za bivanje in postrežbo, to je pa tisto »pasje vprašanje časa« in še česa drugega.

Katero društvo je zgradilo kočico, omenimo pri vsaki posebej. Naštejemo jih pa po vrsti od juga proti severu; ker nimamo o istrskih planinskih društvih in kočah pri rokah nobenih podatkov, moramo za zdaj Istro izpustiti, nadejaje se, da izpolni prej ali kasneje to vrzel kateri izmed planincev, ki je o tem poučen.

1) Ilirsko - bistriška podružnica je zgradila pred leti majhno kočico v Črnem dolu ob Snežniku 1100 m nad morjem.

2) Vipavska podružnica deluje nato, da priredi ob cerkvi sv. Jeronima na Nanosu zavetišče in prenočišče.

3) Idrijska podružnica je zgradila na Javorniku, 1200 m nad morjem. Pirnatovo kočico.

4) Cerkljanska podružnica ima svojo kočico vrh Porezna, 1631 m nad morjem. Za silo bi prenočil v nji 30 oseb, a je oropana.

5) Nemško - avstr. pl. društva, sekcija tržaška je l. 1882 zgradila v Trenti na Logu, 611 m nad morjem Baumbachovo kočico za 20 oseb. Letos je to kočico, kakor tudi vse nemške na Primorskem, sekvestriral tržaški generalni civilni komisariat ter jo izročil laški »Società Alpina delle Giulie«.

6) Kranjskogorska podružnica je zgradila l. 1902 prelepo kočico na Vršiču pod Majstrovko, na prelazu ob poti, ki vodi iz Trente v Kranjskoro, 1616 m nad morjem. Za silo bi prenočilo v nji do 80 oseb. Kočica je sicer še dosti dobro ohranjena, ker je vsa zidana, a je oropana vse oprave. Služila je ves čas vojne vojaštvu in zdaj jo ima v najemu laška finančna obmejna straža.

7) Češka podružnica je 1330 m nad morjem v Koritnici pod Mangartom zgradila

prijetno kočico, ki pa je do cela oropana. V nji je bilo prostora za 20 oseb.

8) Beljaška podr. Nem. avstr. pl. društva je že l. 1874 zgradila kasneje povečano kočico na Mangartu 1918 m visoko, ki je zdaj sekvestrirana. V nji prenoči za silo do 80 oseb.

9) Tržaška sekcija Nem. avstr. pl. društva je zgradila kočico na Kaninu v višini 1811 m, ki je pa zdaj oropana in je tudi po sekvestru prešla v roke gori omenjenega laškega plan. društva. Prenočevalo je v nji do 20 oseb.

Tako je torej stanje po razdejanju vojne.

Pribiti moramo to, da nimamo mi v visokem gorovju na svojem ozemlju za zdaj prav nobene svoje kočice in da bomo za enkrat navezani na tuje. Prav za prav pa prihajati v poštev le mangartska in kaninska kočica, ker drugih sploh ni. In mi in tudi turisti iz Italije se bomo radi zatekali v silo in nesilo, v potrebi in nepotrebi v bližnje veličastne in prijazne in sila gostoljubne kočice ljubljanskega slov. plan. društva, — ne bo drugače! Turist ne pozna državnih meja, on uživa rad povsod božjo naravo, pa tudi to, kar nudijo planinske kočice, naj bo pa v njih gospodar Slovenec ali Lah, Nемеc ali Francoz! Sport je sport!

Katere pa so te kočice ob meji?

Začnimo s Črno prstjo. V višini 1346 m pod vrhom je Orožnova kočica. Bila je vsa oropana in najbrž še ni vpostavljena za prenočišče. Zgradilo jo je Slov. pl. dr. v Ljubljani. V isti višini (1343 m) a bolj vzhodno stoji Mallnerjeva kočica, prej last Nem. avstr. turistovskega kluba, ki pa menda tudi še ni v novo opremljena.

Na bližnjem Ratitovcu, nad Sorico, otvorijo letos novo, dr. Krekovo kočico, ki bo lepo dostopna z Možice (1604 m), skrajne točke nove državne meje s prekrasnim razgledom na bohinjsko in blejsko jezero ob enem ter z najlepšo panoramo triglavskega pogorja.

Z Možice je par ur v Bohinjsko Bistrico z mnogimi hoteli in dobrimi gostilnami; od tu pa še dobro uro, pa uživaš Bohinjsko jezero z vsemi čari. Tu je sredi gozda krasni hotel sv. Janeza z blizu 40 sobami in vseskozi moderno opremo. Hotel ima v zakupu Slov. plan. dr. v Ljubljani.

Četrtr ure dalje ob jezeru je hotel sv. Duha, tudi moderno opremljen, konec jezera pa hotel Zlatorog, last Slov. pl. dr. Ima 20 sob, vsestransko izborna postrežbo in je pravcato mravljišče turistov in letoviščnikov.

Od tu pa preletimo vse triglavsko pogorje in Trento do Vršiča - Kranjske gore.

Četrtr ure od kočice na Vršiču stoji obnovljena krasna Erjavčeva kočica (1523 m), bivša Vossova kočica, ki ima zdaj menda 10 sob s 30 posteljami. Malo nižje (1150 m) je kočica na gozdu s 7 sobami in skupnim ležiščem.

V Vratih, nedaleč od prelaza Luknje pod Triglavom je veličastni Aljažev dom (1015 m) z 12 sobami, mnogimi posebnimi posteljami in skupnim ležiščem ter z vsem komfortom za vsakega razvajenca.

Vrh Triglava (2863 m) stoji ponosni Aljažev stolp, tik pod njim pa Staničevo zavetišče, vsekano v živo skalo.

Tik pod vrhom Triglava je na eni strani ličen Triglavski dom s kapelico (2515 m), ki ima 15 sob, 31 postelj in veliko skupno ležišče ter nudi vse udobnosti, na drugi strani pa Aleksandrov dom (2408 m), bivša kočja Marije Terezije, ki pa ni kočja, marveč planinski hotel, zidan, iz rezanega kamna. V njem je 10 sob s 24 posteljami in skupnim ležiščem.

V obeh zadnje navedenih domih dobiš, če prav tik pod vrhom Triglava, vse, kar ti duša poželi: če hočeš celo lično sobico z eno posteljo, z belimi rjuhami, finimi volnenimi odejami, zrcalom in umivalnikom, oknom s prekrasnim razgledom; v izbi toplo peč in vse mogoče toplote in hladila za želodec, vsak dan sveže meso, juho, klobase, jajca, sveže mleko, maslo, kavo, čaj, čokolado razne prikuhe, celo solato, razne konzerve, dve tri vrste zajamčeno pristnega vina, pivo, likerje, — celo zdravila — pa še copate na vrh, da se preobuješ in prezračiš noge — in vse to še celo razmeroma dokaj ceneje nego v hotelih črno - dragega Trsta. Krog sebe pa tak dišeč zrak, da ga še nikdar noben Tržačan in dolinec ni vohal in pa — snega ob največji vročini vseh barv od črne do bele in vseh starosti.

Pa, — najbolje, prepričaj se sam o vsem tem o prvi priliki in rad mi priznaš, da ne lažem. Na svidenje!

KAJ SE VAM ZDI?

D. DOKTORIČ.

GLASBA je nekaj lepega. Glasba bi morala biti nekaj čistega, nekaj vzvišenega.

Vsi narodi so postavili glasbo v službo božanstva. Tudi naša katoliška cerkev je nakazala glasbi odlično vlogo pri službi božji. In vemo vendar, da cerkev zahteva za Boga in prinaša Bogu v dar le najboljše, najlepše, najčistejše. Iz tega smemo sklepati, da je naša trditev utemeljena: glasba bi morala biti nekaj vzvišenega.

Velikanoč! Svečenik zapoje slovesno trikratni aleluja, pevci odgovarjajo v veličastnem zboru. Zveličar je iz groba vstal, aleluja! Zbori vernikov ga spremljajo v slovesnem sprevodu, godci in pevci se vrstijo v poveličevanju svojega Rešenika. Slednjč zabunčé mogočno še orglje vmes. Ko se vrnejo na svoje domove, njih lica še vedno žarijo velikonočno radost...

Tabor! — Govorniki, — deklamacije, — igre. Pevski zbori tekmujejo med sabo za pr-

venstvo. Koliko truda, koliko dela stane organizacija, pripravljanje, vežbanje. Mladina 10 vasi živi mesece in mesece v veselem pričakovanju veselice. Koliko zdrave zabave in kratkočasje nudi mladini ves ta čas misel in skrb za prireditev, Vse to delovanje samo na sebi že upliva zelo plemenito na ljudstvo. Kako dviga šele slavnost sama tisoče in tisoče mladih in starih? Kako rase zdrava samoza-vest ljudstva v pogledu na zbrano množico? In vsi ti se navdušujejo ob govorih voditeljev, pesmih svojih pesnikov, ob zvokih domače glasbe za čiste ideale.

In tudi tujec, ki nas ni poznal, spoštuje tako ljudstvo. — — — —

Rad bi Vam zadnjo sliko prihranil.

Noč. — Tam je vse svetlo. Glava pri glavi se gnete. Pa čudno: zdá se ti, kakor da bi bile same marionete. Kakor da bi nevidna roka nad njimi se igrala in z nevidnimi vrvicami jim velela skakati brzo - brzo. Čim dalje gledaš to vrvenje, tem bolj ti postane smešno. Pa glej potne obraze, kako so vsi blaženi?! — Ali blazni? — K tej karikaturi spada tudi «godba». Z izbuljenimi očmi trobijo vedno iste poskočnice. To ni glasba, ampak spaka. Pred nogami mora biti večni liter. Kolikokrat ima to surovo divjanje usodne posledice! Kje je tu kultura, kje so tu ideali, ki naj bi človeka dvignili? Pač lahko se ples organizira! »Godbo« se kmalu dobi, »oštir« tudi, priprav ni treba posebnih, razen papirnatih vencev. Lahkoživilih deklet in razposajenih fantov je žal še vedno preveč.

»Godci« in slavni prireditelji se pa smejejo neumnim ljudem, ki jim dadò tako lahek zasluzek.

Tujec pravi, da ni še nikjer videl tako nenravnih navad, bolje razvad.

Mladina, vzdrami se! Ne bodi nora! Ne trati svojih meči, svojega zdravja, svojega ponosa, svoje časti, da se ti smeje tvojih žuljev lakomni postopač.

Če te pa vabi godec poskočnic ali plesni prireditelj, zabrusi mu v obraz te dve besedi: »Izdajica« in »Vampir«!

ZA NAŠE DRUŠTVO.

O POSTANKU IGRANJA.

I. del.

V naslednjem bomo podali par kratkih zanimivosti o postanku igranja v različnih dobah in pri različnih narodih, kar bo gotovo zanimalo naše diletante.

O prvem početku gledališč, kje in kdaj so nastala, nimamo natančnega sporočila. Toliko vemo, da se je vsa igralska umetnost razvila iz prvotnih obredov, ki so se vršila na čast božanstev, tako v starem, kakor v novem veku.

Najstarejša poročila o gledališčih so nam ohranili Grki. Ta poročila sezajo do kakih 500 let pred Kr., znamenje, kako zgodaj je dosegel ta narod visoko stopinjo kulture, če pomislimo, da so se v teh gledališčih predstavljale že drame, ki so imele umetniško vrednost.

Tudi na Grškem se je razvilo gledališče iz praznovanja na čast bogovom. Bajka pripoveduje, da je stopil v Atiki v starodavnih časih bog Dionizij na suho, ko je bil premagal vse sovražnike, in se pripeljal na ladiji, okrašeni z bršljanom. Tedaj so Atenci tisto ladijo opremili s kolesi in jo peljali skozi mesto. Zunaj mesta pa so izbrali za boga poseben prostor, kjer so mu zgradili svetišče in zasadili log. Spomin na ta dogodek so potem obhajali vsako leto na ta način, da so naredili ladijo, opremljeno s kolesi, ki so jo vleкли skozi mesto. Eden je bil na ladiji, ki je predstavljal boga Dioniza, drugi pa so predstavljali Dionizove spremljevalce satire. Ta obred, ali igra se je ponavljala leto za letom in iz tega obreda se je polagoma razvila drama in gledališče.

Nas zanima gledališče samo, ki je nastalo na prostem in je bilo zelo veliko, že radi tega, ker je bila predstava samo po enkrat na leto tri dni in se je na ta praznik nagnetlo v Atene na tisoče in tisoče ljudi. Gledališče se je nahajalo v gaju boga Dioniza. Za vstopnino je bilo treba plačati en obol = 10 vin. Torej vstopnina ni bila velika, ker so vse stroške nosili nekateri bogati meščani.

Gledališče je bilo pod milim nebom — amfiteatralno, najraje ob kakem hribu, ki je imel vrto, polkrožno obliko. Spodaj v dolinici je bil prostor za igralce in orkester. Sedeži pa so bili sezidani, kameniti, pozneje tudi leseni v polkrogu, vedno širje in vedno višje in višje ob hribu. Gledališča so bila zelo velika, da je šlo v nje do 20.000 ljudi.

Najvažnejši prostor v starem grškem gledališču je bila orkestra, to je okrogel prostor spodaj na sredi, ki je imel 24 metrov v premeru. Ta prostor je služil za pevce, godce, plesalce in igralce. Sredi orkestre (po našem: oder) je stal žrtvenik z lesenim kipom boga Dioniza.

Za časa Dionizovih praznikov so igrali v Atenah tri dni zaporedoma. Vsak dan po tri tragedije in eno komedijo na koncu. Igrali niso zvečer, ampak koj zjutraj ob solnčnem vzhodu. Igre so se vršile po cel dopoldan.

Kakor vse javno življenje na Grškem, se je izvršilo tudi to v znamenju tekme. Trije grški pisatelji so tekmovali tri dni zaporedoma vsak s tremi dramami in eno komedijo. Tiste tri mesece pred predstavami je imel posebno veliko dela arhont (današnji min. predsednik), ki je moral preštudirati veliko število dram in izbrati izmed vseh tri najboljše pisatelje, ki so tekmovali. Tekmovali so tako za povrstjo, kakor je določil žreb. Komu prisodijo prvenstvo, je odločilo pet mož, ki so bili odločeni za kritike in sodnike. Toda s tem še ni bilo vse končano. Ar-

hont je moral poiskati tri bogate meščane, ki bi nosili vse stroške za te tri dni. Ti bogataši pa so morali izbrati vsak do petdeset someščanov, pevcev, ki so v zboru peli in plesali. Poleg tega je moral izbrati tudi enega svirača, ki je spremljal pevce s sviranjem na piščal. Prvo vlogo v igrah je vedno igral pisatelj, tudi režijo je vodil sam in je uglasbil one dele, ki so jih peli.

Seveda tedaj ni imelo gledališče niti odra, niti kulis in ne zavese. Igralci so stali v prostoru, ki se je imenoval orkestra na isti višini s svirači in pevci. Nekoliko zadaj je bil postavljen skupen oltar s kipi dvanajstero bogov in za oltarjem je bila postavljena koliba, imenovana scena, v kateri so se igralci oblačili. (Sedaj garderoba.) Le včasih so napravili kaj malega priprave. Če so na primer rabili griček, so obložili ob strani kolibo in streho s kamenjem, ki so ga pokrili z mahom. Ko je prvak arhontov namignil, naj se predstava začne, je klicar zaklical proti kolibi: »Ajshil, privedi svoj zbor!« Ta je prišel in predstava se je začela. Kakšne so bile igre in kako so igrali, morda enkrat prihodnjč.

Omeniti moram samo, da so bili vsi igralci v vseh dramah oblečeni skoraj enako v dolge, bele halje, prepasane pod pazduho z lepim pasom. Na obrazih so imeli črne krinke in istotako črne so imeli tudi roke. V ustih so nosili tu pa tam nekake trompetice ali rogove, da se je njih glas ojačil. Na nogah pa so imeli obute nekake coklje s zelo debelimi lesenimi podstavki, tedaj koturne, da so bili vsaj za eno glavo višji kot drugi (pevci), ki niso nosili teh koturnov; pa so bili oblečeni ravno tako kot igralci.

To je bilo grško gledališče spočetka, ki se do svojega konca ni mnogo spremenilo. Gledališča so se razmnožila, tudi predstave najbrž niso bile samo enkrat na leto, ter tudi po drugih grških mestih izven Aten. Ko so propadli Grki s svojo kulturo vred in podlegli rimskemu gospodstvu, je prenehalo po večjem tudi njih gledališče, ali je prišlo pod vpliv rimske kulture.

NEKAJ O IGRANJU.

Podali bomo par migljajev za naše diletantе. Spis, ki se naslanja tu in tam na Strindberga in na njegova izkustva, jemlje igranje resno kot umetnost vpoštev, saj mora tudi vsak diletant stremeti za tem, da izpolni svojo nalogo tako, da se kolikortoliko približa tisti višini igranja, ki ga ne moremo več imenovati samo diletantizem. Hočemo reči, resno je treba vzeti stvar v roke, dasi vzgajati umetnike v tem slučaju ni naš namen.

KAJ DELA IGRALEC.

Umetnost igranja se vidi na prvi hip najlažje med vsemi umetnostmi. Saj zna pač vsak človek v navadnem življenju govoriti, hoditi, stati, kretati se, rezati obraze. Toda na ta način igra sebe samega in to se pokaže takoj kot povsem nekaj drugega; kadar se je treba naučiti

vloge in jo zopet podati, ko stopi na oder, spoznamo takoj, da ne more podati globokoumnega, krepkega značaja, mej tem ko se v lahki vlogi navadnega človeka čuti takoj domačega. Nekaterim je ta umetnost prirojena, drugi pa tega daru niso prejeli. Toda vedno je zelo težko soditi o začetniku, zakaj lahko ima že talente, ki se ne pokažejo takoj in ravno pri velikih talentih smo opazili pogosto zelo slabe začetke. Zato je treba pri tem velike previdnosti.

Kaj je pravzaprav igralčevo delo in kake sposobnosti naj ima, o tem je težko kaj reči; omenim naj samo nekatere.

Prvo je, da osredotoči svojo pozornost na vlogo in posveti vse misli nji, ter da ni raztresen. Kdor zna igrati kak instrument, ve, kaj pomeni, če se človek razstrese v mislih. Note utihnejo, prsti zablodijo in napravijo pogreške in nazadnje utihne, četudi zna igrati dotično skladbo.

Drugi pogoj za igralca je, da ima fantazijo, to se pravi, da si mora postaviti in položaj tako živo predstavljati, da zadobijo obliko. Umetnik je prestavljen v drug svet, pozabi samega sebe in postane oni, ki ga hoče predstavljati.

To spominja na mesečnost, toda ni popolnoma isto. Če ga kdo v tem položaju zmoti in zbudi k zavesti, je izgubljen. Zato, pravi Strindberg: »Imel sem vedno pomisleke, predno sem prekinil igro sredi prizora; videl sem, kako je igralec trpel, prebujen iz tega položaja; stal je kot omotičen na mestu in je rabil nekaj časa, da se je zopet vživel v občutje.«

Nobena umetnost ni tako nesamostojna, kot ravno umetnost gledališkega igralca; on ne more svoje umetnosti izločiti, pokazati in reči: To je moje. Če ne najde soglasja med svojimi soigralci in ga ti ne podpirajo v igri, ga potegnejo v globino in zvrabijo v napačno stran; tudi če stori vse kar more, mu ne pomaga nič. Igralci imajo drug drugega v rokah: tu pa tam se dobi nenavadne egoiste, ki izigrajo svoje tekmece in jih potlačijo, samo, da oni pridejo na površje.

Zato je dobro razmerje med igralci prvi pogoj, da igra dobro uspe. Igralci se morajo drug drugemu podvreči in biti trdno vezani med seboj. To je velika zahteva.

Ko si je igralec živo predstavil postavlo (osebo) in prizor, ki ga hoče igrati, je potrebno prvo, da se nauči vloge. Tu začne govor, ki ga smatra Strindberg za najvažnejšega v scenični umetnosti. Če je ton glasu pravi, tedaj je mimiko, kretnjo in vse drugo z malo fantazije kaj lahko pogoditi. Seveda, če človek nima fantazije, da si nič ne predstavlja, tedaj visijo roke ob telesu kot pri lesenemu pajacu in ne opazimo drugega kot mrtvo glavo na govorečem telesu. To napako imajo navadno vsi začetniki. Izgovorjena beseda nima moči, da bi vplivala na ostalo telo in ga potegnila za seboj. Lahko pa ima igralec tudi napačne kretnje; poteze, ki ne spadajo k izgovorjenim besedam, se zarišejo na

obrazu; prsti so nemirni, noga se preklada z mesta na mesto; gledališki igralec je nervozen, zato je tudi občinstvo nemirno. Zato je nujno, da je igralec zdrav in ima svoje telo v polni oblasti.

GOVOR.

Govor je ena najvažnejših stvari pri gledališki umetnosti. Kak prizor se lahko vrši v temi in ima vendar vpliv na poslušalce in jim nudi umetniški užitek, samo če je bil govor dober.

Dobro govoriti!

Prvi pogoj je: počasi govoriti. Začetniki navadno nimajo niti pojma, kako zelo počasi je mogoče govoriti na odru in kako počasi se mora govoriti. Če kdo posluša dobrega igralca in poizkuša za njim ponavljati besede, se bo čudil, kako je sploh mogoče tako počasi govoriti, da govor ni podoben pridigi.

Glas se mora tvoriti v grlu, ki je s svojimi glasilkami ustvarjeno zato. Le vokale in konsonante je treba tvoriti z usti: jezikom, ustnicami in zobmi. Samo če šepetamo, govorimo samo z usti in navadno govorjenje v sobi je podobno neki vrsti šepetanju ali kramljanju. Med štirimi očmi se lahko kramlja in izpušča konzonante, ker se gledamo na usta in v oči in vseeno razumemo, kar kdo pove. Na odru je pa drugače; tu je igralec govornik, hočeš ali nočeš. Tu mora delovati grlo in vsaka črka mora biti izgovorjena. Če je izgovorjena vsaka črka, tudi in posebno samoglasniki, in če je stavek pravilno izgovorjen, tedaj je mogoče razumeti in slišati tudi najšibkejši glas in ga razumeti.

Najnavadnejši pogrešek je prehitro govorjenje in zanemarjanje samoglasnikov. Igralec mora paziti na sebe in že od prvega trenutka brati svojo vlogo pedantično počasi in poslušati sam sebe, kako zveni jezik. Pozneje se stopnjuje tempo sam od sebe, da ne zveni pedantično in nenaravno.

Toda prvo mora prihajati glas iz grla in se oblikovati v ustih.

Če kdo jasno govori in dobro govori, ga ljudje vedno radi poslušajo, četudi je samo srednje dober igralec; ta ima vedno srečo, ne pokvari ničesar, ohrani vloge in lahko tudi napreduje.

Govoriti moramo na odru in ne kramljati! Slabo izgovarjavo zapazimo pogosto na malih odrih, kjer vloge kar pogoltnejo in se jih hlastno nauče, kjer ni režiserja, ki bi imel potrebno znanje in avtoriteto.

Igralec mora poiskati svojo naravno glasovno lego in jo kultivirati, negovati. V ti legi je njegov glas najbolj slišen in je najlepši, pod navadnimi pogoji; tu je vedno doma in si zna pomagati.

Če pa kdo plane iz ene glasovne lege v drugo, to vpliva zelo slabo in moti, ker vzbudi občutja, ki ne spadajo zraven.

Dobro govoriti je nekaj posebnega, na kar moramo paziti.

Glasovni padci ne spadajo k vlogi, oni gredo poleg nje, kot nebrzdani konji. Na odru se ne sme opaziti, kot da kdo svojo vlogo čita in še manje, da visi na nji.

Slabo izgovorjavo nadomesti ta ali oni igravec s kričanjem, samo to je čudno, da tega kričanja navadno ni slišati. Tu pa tam se vidi tudi dobre igralce, ki zbesnelega človeka predstavljajo na ta način, da vedno kričijo. Toda bolj ko kričijo, težje jih je razumeti. Takih prepričujejo sami sebe.

Začetniki kaj radi pokrijejo svojo plahost s tem, da kričijo; potem se vpraša sam, čemu je jezen, zakaj vse kaže, da je jezen, če ne bi ne kričal.

Strindberg pravi, da je slišal s svoji mladosti s četrte galerije igralca, ki je šepetal in je vendar razumel slednjo njegovo besedo.

Če se kdo uči govoriti, je slabo, če vporabi za svoje vaje vlogo s a m o in jo na ta način premlati. Če kdo pusti brati vlogo drugim, je nevarno, da posname modulacijo glasu svojega učitelja, njegovo mimiko, njegove manire in tako zaduši svojo lastno osebnost. Bolje je, da posnema sam sebe in ustvari nekaj svojega, četudi to ni veliko.

Za vaje v govoru so najboljši verz; verz ne pusti, da bi kdo zanemarjal besede ali glasove, ker je zelo občutljiv. Verz pomaga tudi k temu, da se igravec nauči izgovarjati stavke tako, da je beseda lepo navezana na besedo v ritmičnih gibih. Tako se zgradijo posamezne stavkovne perijode, ki se lepo glasijo in se zadene bistvo pojma. To je najlepši pripomoček človeškega jezika, ki ga naredi lepega; besede tvorijo niz draguljev in postanejo celota.

V nasprotju temu je stakato začetnika, ki zloguje; besede žive kot posamezniki in ne kot celota; to jecljanje brez sape, klepetanje in blebetanje ni nikak govora. Ta stakato v govoru je dober samo kot efekt v jezi ali vznemirjenju.

PREDAVANJE O SLOVENSTVU.

NOBENE politične meje ne morejo in ne smejo raztrgati duhovne enote slovenskega naroda. Če bi se mi primorski Slovenci odtrgali od te enote, bi izgubili silno mnogo živlenskih sokov, ki vrejo iz naše zgodovine. To, kar smo kot narod, ni od danes. Mi smo le zadnji člen dolge verige slovenskih rodov, ki so delali in v trpljenju tvorili to, kar je danes naše, slovensko. Važna naloga prosvetnih društev je, da našim fantom in dekletom odkrijejo to živo rast slovenstva, boje, vodilne ideje, postanek vsega tega, kar sestavlja samosvojo bit slovenstva.

Naj dvignemo iz slovenske zgodovine le en velik pojav, kmetijske punte. Cel snop idej je udaril v njih na dan. Bil je to upor proti krivi-

ci, upor ranjene krščanske vesti proti surovemu nasilju. Bil je veliki bolestni prehod iz takrat že popačenega fevdalizma v nov gospodarski red. Kmetijski punti so bili pa tudi prvo veliko probujenje zavesti, da je moč tlačnih le v tem, da združijo sile v enotno organizacijo. Skoro nezavestno in mimogrede se je pojavilo čuvstvo, da so slovenski kmetje tlačeni. Nemci in Italijani pa tlačitelji. Prva kal narodne zavesti je vzklikla v teh bojih. Velike ideje, ki danes vedno bolj prepajajo slovenske kmete, so deloma postale že pred stoletji last naše zgodovine. Boj tlačnih za staro pravdo, za živlenske pravice človeka; boj teptanega stanu, ki hoče streti krivični družabni red, da preidejo v nov družabni red; zavest, da le organizirano ljudstvo kaj pomeni; in slednjič prva zavest narodne skupnosti: To so gibalna kmetijskih puntov. Iz tega težkega boja slovenskih kmetov za pravico moremo črpati izkustva in ideje za našo dobo. V njih pa spoznamo lep kos poti, ki jo je prehodil naš narod v otroških letih.

Ni mogoče globoko ljubiti tega, česar ne poznaš. Treba je, da spoznamo slovenstvo, da vemo, kako je živel in rasel naš narod, da je postal to, kar je danes. Zato naj se naši bolj nardarjeni fantje po vaseh poglobijo v slovensko zgodovino in naj predavajo v društvih o njenih lepih in bridkih dobah. V vseh bodo spoznali dušo slovenstva, ki deluje v nas vseh.

ISKRA.

»Čim dalne duh krščanstva, duh Kristusove cerkve v uboga srca, pa dobé odgovor vse razumne smeri komunizma, socializma in tudi anarhizma. Komunizem ljubezni odmeva iz vseh nauk Jezusove vere in večno nihalo pravičnosti v silovitih taktih razbija vsako sled oderuštva in zatiranja. Tu ne vlada teorija, marveč resnica! In ta resnica je že od prvega nastopa sem obsojala bistvo oderuštva v boju proti plodovitosti kapitala neprimerno jasneje nego tavajoči poskusi socialistiških velmož naše dobe. In anarhizem! Svoboda uma in srca blesti nasproti iz vsega cerkvenega življenja. Nebrojno individualnosti, ki so se razvile ob ti svobodi, opisuje sveta povestnica in svetu nerazložljivo spričuje, kako so otroci in slabotniki, reveži in bolniki, deve in žene svoje individualnosti razvili do neumljivega sijaja, do bajnega veličastva. Boj za to svobodo je zgodovina katoliške cerkve. Boj za cerkveno svobodo se imenuje, a v resnici je boj za osebno svobodo, boj, za svoboden razvoj cele človeške individualnosti; boj proti knezom in vladarjem sveta, boj proti bogatinom in veljakom, boj pa tudi proti sleparjem in zmotnim hujšakcem! Kar je resničnega jedra v socializmu in anarhizmu, najde le v katoliški cerkvi svojo obrambo.

Dr. Krek.

SATIRA.

Slika primorskega Slovenca za jugoslovensko razstava v Bukareštu.

SKRIVALNICA.

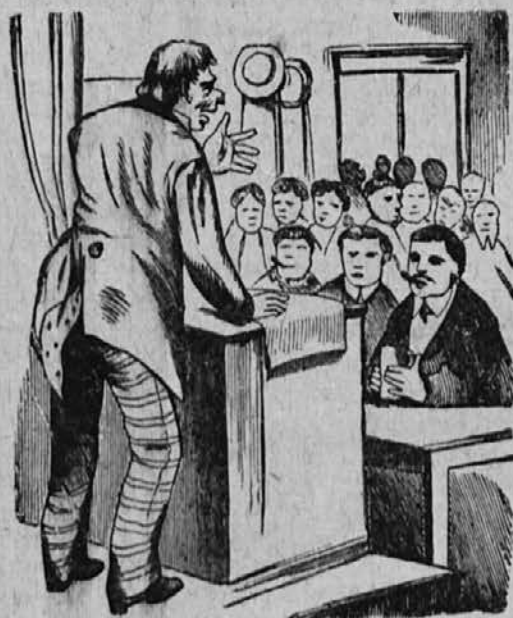

KJE JE?

Tu se širi gozdni log,
mir kraljuje vseokrog,
in trepeta težkih vej
čuti ni v tišini tej.

Ni človeka ne glasu
v kraju tesnega miru,
ali vendar se mi zdi,
da nekje nekdo tiči.

Da bi govor ta ne čul,
ves je gai, kot bi zasnul.
Morda lovec kje preži.
Če si ptič, ga najdi ti!

V šoli.

Profesor: »Sedaj smo torej vzeli poglavje o črvih. Kam spada torej glista deževnica?«
Dijak: »V zemljo.«

ZRNCA.

Modrost in učenost sta sestri:
prva je od Boga, druga od sveta.

Ljudje vidijo samo naše lice in naše grehe,
Bog pa vidi naše srce in naše čednosti.

Človeku veruj, ljudem pa ne.

Raje se zamerimo vsem, nego svojemu
sosedu.

Prijateljski pogovori bogaté dušo.

Slavka M.

UGANKE.

1. Štiri uganke za nagrado.

1. Zemljepisni kvadrat.

(Domen.)

a	a	a	a	a	a	a	država v Evropi,
a	b	b	b	c	c	č	vas na Krasu,
d	d	e	e	e	e	g	vas na Vipavskem,
i	i	i	i	i	j	j	vas na Goriškem,
j	k	k	l	l	m	m	vas v Brdih,
n	n	n	o	o	o	p	vas na Tolminskem,
p	r	r	r	t	t	v	pogorje v Evropi.

V diagonali bereš zapoved božjo.

2. SKRITE BESEDE.

(Domen.)

Lastovica, postelja, loncevez, kosilo, Baltazar, koleno, zaničevanje, brana, premirje, primera, brezposelnost, prevaza, oblast.

V teh besedah so skrite druge besede s tremi crkami, katerih začetne povedo ime nove revije slovenske.

3. KAJ JE TO?

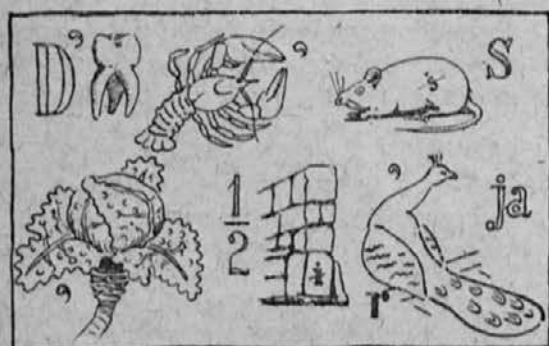
(Domen.)

*Je v srcu tvojem, kjer drhti in trepetá.
Pozdravlja v jutru te in vsak večer,
ko v zarji vtone, zgine v mrak in nočni mir;
še ure srečne polni ti ni grenkega gorjá.*

*Ne straši mraz je, burja, grom in strele vdar,
ne gorski vrh, morja prepad grozeč,
ne kri, ne smrt, ne grob odprt, preteč.*

*Če prašaš jo po stanu, tak odgovor dá:
Sem prva v Rimu, druga v Trstu in zadnja
grem v Grgar.*

4. Rebus.

POZOR!

Kdor razreši vse štiri uganke pravilno in pošlje rešitev do 20. maja bo žreban. Izžrebana bosta to pot dva ugankarja. Prvi bo dobil 30 L nagrade, drugi pa 20 L nagrade.

Rešitev ugank za nagrado.

1. Kvadrat.

K r o p a
R u b e n
o b r v i
p e v e c
a n i c a

2. Številna uganka.

Ivan Pregelj.

Ključ: vera, njiva, glava, pad.

3. Vizitka.

Socialna misel.

4 Uganka.

Pisanje: prsti, pero in črnilo.

Rešitev prostih ugank.

Uganka: Ura.

PRAV SO REŠILI: Prvanje Ema, Št. Viška gora; Podgornik Franc, Gojače; J. Ščuka, Tolmin; Avgust Ivančič, Trst; Jelica Čokova, Katinara - Trst; A. Budal, Tolmin; Vladko Tone, Kopriva; Žvokelj Marica, Branica; Ivan Dolhar, Trst; Miroslav Gregorič, Ajdovščina; Roman Pahor, Renče; Zora Vilhar, Kronberg; Jozela Trkman, Podkraj; Lojzka Furlan, Sv. Anton pri Kopru; Mici Lapašne, Idrija; Božana Samsa, Ilirska Bistrica; Slavko Bevk, Cerklje; B. Mlekuš, Gorica; Ivan Štekar, Osredok-Kojsko; Milica Eržen, Gorica; Milica, Danica in Vida Podgornik, Gorica; Gruden Rajko, Šturje; Slokar Ivan, Šturje; Ivan Makarovič, Šturje; Rušt Venceslav, Šturje; Andrej Šorli, Grahovo; Ivo Vadnjal, Prem; B. Plesničar, Trst; M. S., Trst; Stanko Dekleva, Trst; Josip Faganel, Trst; Silvester Cerut, Riemanje; Marica Perin, Grahovo; Fani Živec, Dutovlje; Romeo Simšič, Gorica; Anton Rejec, Sp. Idrija; Slavica Valenčič, Trnovo - Ilirska Bistrica; Irma Čok, Katinara - Trst; Zofka Supinc, Praprotn - Nabrežina; Franc Peternelj, Cerklje; Karol Žerjal, Trst.

Žreb je določil gđc. M. S. v Trstu. (Nekateri se sramujejo, da bi priobčevali njih polna imena. Čemu? Reševanje ugank je poštena zabava, ki bistri um. Pri drugih narodih se odedujejo te zabave visoko stoječe osebe brez sramu in stalno).

TO IN ONO.

GUSTAV FLAUBERT

je znan po svojih romanih »Madame Bovary,« »Salambo« itd. Zanimivo je, kako je sodil o sodobnih pisateljih.

— Kaj mislite o Georges Sandu? — je bil prašan nekega dne.

= Žena, ki je umorila Kotzebuea je bila oboževaljica Sanda in malo, da ni umorila še ubogega Musseta.

— Aleksander Dumas oče je bil Vaš prijatelj?

= Nekoliko, ampak jaz mu nisem sledil, ko je obiskaval podzemeljske prostore in vlekkel dve sto tisoč čitateljev za seboj.

— Arsen Houssaye?

= Kavalir brez pogreška. V svojih knjigah je obdeloval s korobačem svoje lepe gospe, prej pa je pel pod njihovimi balkoni pesem od Fortunija.

— Kaj pravite o Emilu Zola?

= Vidim človeka, ki prihaja v naglici iz predmestja.

— Poznate brata de Goncourt?

= Da, dva pridna dečka, skrita v žitnici, ker nista vžgala svetilke Diogenove.

— Victor Huges?

= Grom.

— Villemessant?

= Dober tovariš, ki je pogostoma vračal usluge, a bil poplačan z nehvaležnostjo. Saint-Beuve je rekel: »Ni treba vedno posojati ubogim!«

Flaubert je odklanjal pisatelje, ki so ga prosili za uvodne članke. Mladim je rekel: »Imel sem sedemindeset let, ko sem objavil »Madame Bovary.« Starejšim pa: »Založiti roman tega in tega gospoda je podjetje trgovca. Jaz pa se s takim poslom ne pečam.« D.

Umetniki ob zadnji uri. Humorilst Du v a l je imel veliko družino; bil je dvakrat poročen in dvakrat vdovec; zraven tega še dve tašči. Dogajalo se je, da je imel mnogo posetov tudi od prijateljev; tako ni imel nikdar miru v družini. Ko je umrl, so odprli testament; v njem si je želel naj mu napišejo na grob: »Vendar enkrat sam«. — R a b e l a i s je zaželel na smrtni postelji igrati s spovednikom »domino«. Spovednik se je branil, češ, v takem trenutku ni to spodobno. Rabelais pa mu odvrne mirno »Saj je pisano: — beati, qui in Domina moriuntur«. (Blagor njim, ki umrjejo v Gospodu). — B e e t h o v e n se je menda ločil od tega sveta z besedami: »Spustite zastor! Komedija je končana«. — F o n t e n e l l e je jedel rad jagode. Pred smrtjo je prišel k njemu učenjak Laplace in ga poprašal po zdravju. Ta odgovori: »Zelo slabo; če bi včakal časa, ko bodo jagode zrele, se mi zdi, da bi živel še eno leto naprej.« Bilo je še le v začetku zime, in Fontenelle ni včakal pomladi. D.

Gustav Doré je znan po svojih izvrstnih ilustracijah »Dante-jeve Commedia« in Cervantesovega »Don Quijote«: Po značaju je bil priprost, pošten, dobrosrčen in poln veselosti. Ljubil je šale in nedolžne prevare in vsakovrstne norčije. Nekega dne improvizira sredi ceste neko norčavo igro. Po igri vzame krožnik in nabere toliko denarja, da ponudi svojim prijateljem prvovrstno kosilo. Gostil jih je vsako nedeljo; gostijam je predsedovala njegova mati, katero je tako ljubil, da radi nje ni stopil v zakon. Izmed gostov so bili: Rossini, Liszt, Dumas, Sardou in drugi. Ob takih priložnostih jih je Doré kratkočasih z raznimi burkami. Tako povabi nekdanj glavnega poštnega direktorja; jedilno sobo spremeni za poštni urad, prtiče na mizi upogne kakor kuverte, da pecivu obliko posetnic, tortam obliko telegramov, sladoledu pa obliko pisem. Veliko je tudi anekdot o njem. Tukaj le eno: Doré gre nekdanj na Holandsko. Na meji pogreši potni list. Holandski finančni uradnik bi ga rad rešil iz zadrege in mu da sledečo ponudbo: »Napravite mi risbo, da vem, ali ste Vi res Gustav Doré.« Umetnik vzame iz žepa listnico, napravi hitro malo škico in uradnik mu z velikim spoštovanjem poskrbi drug potni list. Uradnik je pozneje prav ošabno kazal to škico vsem znancem. D.

RABINDRANATH TAGORE

je izmed najboljših pisateljev pravlic. Pobudo za to mu je dal njegov ožji prijatelj in rojak naravoslovec Bose; tega zanimive študije o animaličnem življenju rastlin so pred letom vzbudile v znanstvenih krogih opravičeno zanimanje. Ko je nekdanj Tagore povabil svojega prijatelja k sebi na letovišče ob Reki Padina, je Bose sprejel povabilo z zahvalo pa tudi s pogojem da mu mora gostitelj vsaki dan napisati eno zgodbo, katero naj mu zvečer v znak pravega gostoljubia prebere. Tako so nekatera najlepša dela Tagoreva prišla med svet. D.

PRVI CVETI.

Naslov pove: »prvi cveti« so to, ki naj tu pa tam zagleda kateri beli dan v šolo in v izpodbudo.

OD JUGA ...

Od juga topli k nam drvé vetrovi,
vrte se v strastnem plesu v vroč poldán,
drhti njih diš v pomladni pesmi novi
mehak, kot drage roke mehka dlan.

Zelene, polne prsi si razgalja
po kraških dolih radostna pomlad.
Nad mano žvrgoli vsa sinja dalja,
iž nje dragulje siplje kelih zlat.

Nikova Jana.

KRATKOČASNICE.

Kritika.

Oče (ko je hči odpela pesem): »Ta glas ima po svoji ranjki materi.« — Gospod: »Ampak, slišite: O umrlih moramo le dobre reči govoriti.«

Pri zdravniku.

»Jeclja ta vaš otrok vedno?« —
»Ne, samo takrat, ko začne govoriti.«

Nadomestilo.

Soseda: »Kaj počenjate z otrokom?«
Mati: »Zdravnik je zavkazal grgranje, a otrok ne more tega. Zato sem mu ukazala spiti in ga sedaj tresem.«

Žuganje.

Mati: »In to ti še rečem, Marička, gospoda učitelja izbij si iz glave — sicer storim to jaz!«

Tudi tolažba.

Pesnik: »Povejte mi svoje mnenje: imam li prihodnost?«
Ravnatelj: »Čeravno zdaj še ne, morda pozneje.«

Dobrodošel.

»Ali ste me naznanili gospej?«
Dekla: »Da, gospod.«
»Ali sem dobrodošel?«
Dekla: »Gotovo. Milostljiva je dejala: Ravno tega mi je bilo še treba!«

Kaj je paradokсно?

Ura, ki visi, a vendar stoji.

Moderno.

Zelo lepo reč mi je nevesta darovala. Samo škoda, da ne vem, ali je to cvetlična vaza ali pljuvalnik.

Prozaično.

Učitelj: »Vaš otrok ima talent; to se mu že na obrazu vidi.«

Kmet: »Meni se pa zdi, da ima — gliste.«

Vojno posojilo.

A: »Podpisal sem vojno posojilo; misliš, da je denar varen?«

B: »Dokler ti ga država ne izplača, — gotovo.«

Nikdar zadovoljen.

Gost: »V juhi plava muha.«

Krčmar: »Zadnjič ste se pa pritožili, da ni ničesar notri.«

Orgljice.

»Oče, kupite mi orgljice!«

»Prav rad, moj sinko, samo obljubiti mi moraš, da jih ne boš rabil.«

Pomoč.

Teta: »Tu pri vas je tako mrzlo, da moram z zobmi šklepetati.«

Nečakinja: »Teta, vzemite jih iz ust!«

Odbit.

Jutri torej smem govoriti z Vašo materjo, gospodična Cilka?

»Kakor želite, gospod; ampak ne verjamem, da bi se drugič poročila.«

Med gavnerji.

Pri urarju Kamenščku se je to noč izvršila tatvina.

— No, hvala Bogu, imam mirno vest; jaz sem vlomil drugod.

Pravičnik.

Na Dunaju stopim v električno in izročim kondukterju bankovec za 100 K.

»Kaj nimate drobiža?« vzdihne. »Vse me preganja le z debelim! Toda nič ne de — se bo že spotoma kaj nabralo, če ne izstopite tako hitro.«

»Ne, do Ringa grem.«

Na četrti ali peti postaji mi mož res prinese 40 kron. »Ostane še 40 kron. Saj vidite, kako se mučim, da bi nabral!«

Na Ringu vstanem. — Eh, kar obdržite, če nimate! V denarju moje države je to itak malenkost.

»Ne smem, gospod. Toda peljite se no še malo, če vam ni preveč nerodno, saj bom gotovo že do prihodnje postaje imel!«

Tak sem, da mu nisem mogel odreči, čeprav sem bil že mimo svojega namena. Toda na naslednji postaji le spet vstanem.

»Samo še do tam, lepo prosim!« pokaže mož pred se, kjer se je res že videla prihodnja postaja.

Tam pa stopi on k meni in pravi: »Zdaj pa že lahko greste, zdaj sva kvit!«

Kako kvit?

»I, v tretjo zono smo pravkar dospeli, in to stane ravno še tistih 40 kron.«

SLOVARČEK TUJK.

E

- edikt**, razglas;
efekt, učinek;
egalizacija, izenačenje; **egalizirati**, izenačiti;
egoizem, sebičnost, samoljubje, samoljubnost;
eklatanten, bleščeč, sijajen, blesteč;
eklezijastik, cerkvenik;
ekonom, gospodar, kmetovalec; **ekonomija**, gospodarstvo, varčevanje;
eks, bivši;
eksakten, točen, določen, natančen;
eksaminatoren, preizkuševalen;
ekscelenca, vzvišenost;
eksegeza, razlaganje;
eksekutiven, izvršilen;
eksekutor, izvrševalec;
eksemplar, izvod, iztis; **eksemplaričen**, zgleden
ekscetričen, izsreden, raznosreden; **ekscen-**
tričnost, izsrednost, prenapet, prenapetost;
ekscerpirati, izpisati; **ekscerpt**, izpisek;
eksistenca, bivanje, bitje, bitnost, obstoj; **eksi-**
stirati, biti, bivati;
eksotičen, tuj;
ekspedirati, odpraviti;
eksperiment, poskus, poizkus, izkus; **eksperi-**
mentiranje, preizkuševanje;
eksplicite, izrečno, izrekoma, razvito;
eksploatirati, izrabiti, izrabljati, izkoristiti;
eksplozirati, počiti, razleteti se; **eksplozija**,
 razpok, razlet; **eksploziven**, razpočen, raz-
 leten;
eksport, izvoz; eksporten;
ekspozicija, osnutek;
ekspropriirati, razsvojiti, razlastiti;
ekstaza, zašos, navdušenje, vzhičenost;
ekstemporirati, z mesta, nepripravljen govoriti
eksteritorialen, izdeželen;
ekstremen, skrajn;
ekvator, ravnik, polutnik;
ekvinokcij, enakonočje;
ekvivalenten, istoveljaven;
ekvivokacija, enakorečje, istorečje;
ekvipaža, oprava, oprema, prtljaga, kočija;
ekvipolemija, enakoveljavnost; **ekvipolenten**,
 enakoveljaven;
elan, ognjevitost, pogum;
elastičen; prožen; **elastičnost**, prožnost;
elefant, slon;
eleganca, ličnost; **eleganten**, zal, okusen, odli-
 čen, gosposki;
elegičen, milotožen; **elegija**, milotožna pesem;
element, prvina; **elementarni pouk**, začetni,
 osnovni pouk;
eliminirati, izločiti;
eliptičen, izpusten, pakrožen; **elipsa**, **izpust**,
pakrog;
elizija, izpah;
emancipacija, osamosvoja, osamosvojitve; —
emancipirati se, osamosvojiti se;
- emblem**, znamenje, podoba, znak;
emigrant, izselnik, izseljenec;
eminenca, prevzvišenost;
eminenten, izvrsten, odličen, izreden;
emisar, ogleduh, oglednik;
emocija, razburjenost, vznemirjenost;
empiričen, izkustven; **empirija**, izkustvo;
emporij, skladišče, tržišče;
enciklika, papeževa okrožnica;
enciklopedija, jedroznanstvo; **enciklopedijski**
 vseučni;
eneagon, deveterokotnik;
energija, krepkost, krepkovoljnost, moč; **ener-**
gičen, krepak, odločen;
engažirati se, se uslužiti;
enklava, osredek;
enketa, razgovor, pretres, posvet;
enorm, ogromen, neizmeren;
ensemble, skupnost, celota;
ententa, sporazum;
entologija, nauk o bistvu;
entuzijazem, navdušenje, navdušenost, odu-
 ševljenost;
epidemičen, nalezljiv, kužen; **epidemija**, kužna
 bolezen, nalezljiva bolezen, kuga;
epigraf, napis; **epigrafika**, napisoznanstvo;
epigram, puščica, pesniški napis;
epika, pripovedno pesništvo;
epilepsija, božjast, padavica; **epileptičen**, bo-
 žjasten, padavičen;
epilog, sklep, doslov;
episkup, škof;
epistola, poslanica, pismo, list;
epitaf, nagrobnica, nagrobni napis;
epitom, vsebina, posnetek;
epizoda, dogodek;
epoha, doba, razdobje;
epoleta, naramnik, naramnica;
epopeja, junaška pesem;
era, doba;
erarij, državni zaklad, država;
eremit, puščavnik, samotar;
ergo, torej;
erotematski, vpraševalen, izpiten;
erotika, ljubezen (spolna); **erotski**, ljubezenski;
esej, razprava, leposloven članek;
ekskluziven, izključen;
eskomptirati, odbitovati;
eskorta, spremstvo, straža;
estetičen, krasosloven; **estetika**, krasoslovje;
etika, pravoslovje;
etiketa, napis, običaj;
etimolog, besedoslovec; **etimologija**, besedo-
 slovje;
etnografičen, narodopisen; **etnografija**, narodo-
 pis, narodopisje;
etnologija, narodoslovje;
evangelij, blagovest;
eventualen, morebiten;
evfemija, ublaženje; **evfemisten**, ublaževalen;
evfonija, lepoglasje, blagoglasje; **evfoničen**,
 lepoglasen;
Evharistija, sv. Rešnje Telo;
evidenca, razvid, uvidevanje, uvidevnost; **evi-**
denten, razviden, uvideven;

evolucija, razvoj, razvitek.

F

fabrika, tvornica, tovarna;
fabrika, tvornica, tovarna; **fabrikant**, tvorničar
fabula, basen;
fakín, težak, postrešček;
faksimile, snitek;
fakt, dejanje, delo, čin, dogodek, zadeva, dejstvo; **faktičen**, dejanski; **faktor**, činitelj;
faktotum, glavni činitelj;
faktura, račun;
fakulteta, vseučiliški oddelek;
falanga, bojni red, množica;
faliti, manjkati, nedostajati, napačno storiti, ponesrečiti se, končati se, pogrešiti;
falsificirati, ponarediti;
familija, družina, obitelj; **familjaren**, domač, vljuden, zaupen;
famozen, slaven, sloveč glasovit, znamenit;
fanatičen, sanjarsko, prenapet, strastno navdušen; **fanatik**, prenapetnež; **fanatizem**, prenapetost;
fantast, sanjar, sanjač; **fantastičen**, sanjarski;
fantazija, domiselnost, izmišljivost;
farba, barva;
farina, moka;
farmacija, lekarna; **farmacevt**, lekoslavec, lekarnar;
farsa, gluma, burka, šaloigra;
fasija, napoved;
fascikel, zvezek, snopič;
fascinirati, očarati, omamiti;
fasonirati, oblikovati, obraziti, ličiti;
fatalen, usoden, nesrečen, smrtonosen; **fatalizem**, usodnost, vera v usodo;
favna, živalstvo;
faza, premena;
februar, svečan;
fedel, zvest, pošten;
federacija, zveza, zaveza; **federalist**, zaveznik;
federativen, zavezen;
feljton, listek, podlistek; **feljtonist**, listkar;
fenomen, prikaz, pojav;
ferija, počitnice; **ferijalen**, počitniški, delaven;
fideikomis, neprodajno dedno posestvo;
figura, podoba, slika, obraz, postava, prilika, lik;
fides, vera;
fiksirati, motriti, zoriti;
fila, vrsta;
filantrop, človekoljub; **filantropija**, človekoljubje;
filialka, podružnica;
filister, hinavec, svetohlinec;
filolog, jezikoslovec; **filologičen**, jezikosloven, jezikoznanski; **filologija**, jezikoslovje;
filozof, modroslovec, modroljubeč, modrijan;
filozofija, modroslovje;
filtrirati, precediti, presejati, ocediti;
fin, tenek, droben, rahel, nežen;
finalen, končen, zaključen, završen;
financa, denarstvo; **finančen**, denarstven;
finesa, tenkoča, tenkost, nežnost;
fingirati, izmisliti, pretvarjati se;
finis, konec;

ZDRAVSTVO.

ŠKRLATINKA.

Škrlatinka, ošpice, koze, norice, pegavica spadajo med one bolezni, ki jim pravimo »akutni izpuščaji« (eksantemi). Vsaka teh bolezni se pojavlja s posebnim kožnim izpuščajem, ki je značilen zanjo.

Provzročitelja škrlatinke še ne poznamo natančno; toliko pa je ugotovljeno, da je zelo infekciозна naravi in da jako dolgo časa, mesece in mesece, ohrani svojo infekciöznost (okuževalno svojstvo). Okužitev se izvrši skoro gotovo vselej skozi usta. Okužimo se lahko z vsemi predmeti, s katerimi je prišel bolnik v dotiko; z obleko, perilom, celo s pismom iz okužene hiše se lahko prenese kal bolezni v druge kraje. Bolnik je vir okuževanja takoj od pričetka škrlatinke do takrat, ko se popolnoma olušči.

Za škrlatinko obolevajo v prvi vrsti otroci med 3. in 15. letom; pa tudi starejših se pogostoma loti ta bolezen. Dojenčki in ljudje nad 40 leti malokdaj zbole za to boleznijo. V večjih mestih se pojavlja škrlatinka skoraj stalno; odtod pa se potem prenaša na deželo.

Incubacija pri škrlatinki traja do 10 dni. Med tem časom čutijo bolniki edinole splošno slabost.

Škrlatinka se skoro vedno pojavlja z bljuvanjem. To bljuvanje se ponovi enkrat do dvakrat. Obenem dobi bolnik kolikor toliko močne bolečine v grlu, ki so posledica nastale angine. Drugi dan boleznijo se že pojavi za škrlatinko značilni izpuščaj. Najprej se pokaže ta izpuščaj nad ključnicami in deloma tudi v dimljah. Odtod se razproste po vsem životu; samo na dlani in na podplatu in okoli uš ga ni videti. V početku sestoji izpuščaj iz drobnih rdečih zrn, ki se združijo in tvorijo tipično škrlatnordeči izpuščaj. Jezik je zelo obložen in ob njegovem robu je barva podobna barvi malinovca. Ves čas ima bolnik visoko vročino, do 40°. Pri navadnem poteku škrlatinke poblede izpuščaj koncem prvega tedna in bolnik se prične luščiti po vsem telesu, kar lahko traja tudi po 6 tednov. Za škrlatinko je to luščjenje značilno zato, ker se koža lušči v velikih krpah. Luskine so zelo infekciözne. Škrlatinka je posebno nevarna zaradi komplikacij, ki se pridružijo tekom bolezni, ki pa jih ne provzročata neznana bakterija te bolezni, nego infekcija po drugih bakterijah. Zlasti je treba imenovati angino škrlatinke, ki se lahko razvije tako močno, da ima oblike obširne davice. To vnetje bezgavk se lahko razširi proti nosni duplini; le v požiralnik in vnetje skozi Evstahijevo trombo v srednje ušapnik ne dospe nikoli. Iz nosne dupline preide ho, kjer se razvije gnojno vnetje z vsemi po-

sledicami: predor bobniča, predor gnoja skozi kosti v možgansko duplino itd.

Nadaljnja komplikacija pri škrlatinki je vnetje ledvic, ki se pojavi v 3. tednu bolezni. To vnetje je dostikrat zelo dolgotrajno.

Tudi vnetje prsne mreže, pljučnica, vnetje členkov itd. se lahko pojavi kot posledica škrlatinke.

Zoper škrlatinko imamo serum, o katerega vrednosti pa so mnenja jako različna. Kdor je prebolel škrlatinko, je postal imun za zoper njo.

Domača lekarna. Vsaka skrbna gospodinja bi si morala nabaviti domača zdravila za pomoč v prvi sili in za slučaje navadne bolezni. Zlasti v današnjih dneh, ko so zdravniki dragi, in je cena zdravilom poskočila 100% in še več, bi si morala gospodinja pripraviti škrinjico, v kateri zbere vsa čudodelna zelišča.

Rastlinska veda je starejša od sedanje kemične vede. Že naši pradedje so iskali pomoči in leka v zeliščih, treba je le spoznati bolezen in zbrati pravo zdravilo. Ni treba, da si nabaviš cele žaklje nepotrebne trave, ki ti jemlje samo prostor. Toda malo gomilic, brinjevih jagod, borovnic, bezga, lipovega cveta, sladkega janeža, tropotca, vijolic, starega sala, starega platna, kakega mazila, gabezovega prahu, medu, tega si pripravi lahko niaubožnejša gospodinja. Ona, ki zamore, pa si lahko napravi bolj bogato lekarno in deli v potrebi tudi drugim. — Imela bo doma različne kaplje in mezge, karbolizirano vato za rane in obveze.

Mnogo denaria zavrže ženstvo za nepotrebna in neokusna lepčila, a da bi si ohranilo zdravo kri, zato tudi sveža lica potom navadnih zdravil, vode in zelišč, zato ni časa, ni denaria. In koliko bolezni, in koliko smrti bi se preprečilo, ako se ima takoj pri rokah pripravo in potrebno pomoč. Preskrbi si torej, draga gospodinja in mati potrebne pripomočke sedaj na spomlad, ko je čas zato. Prihraniš sebi in drugim zdravje in denar.

Sušenje zelišč. Nekatero rastline si nabaviš na spomladi, druge v jeseni. Sušiti pa ne smemo vse enako: ena mora v senco, druga na sonce n. pr. lepuh, tretja med papir ali v neč. Čaj, ki se je posušil na soncu, je precej bolj okusen in deluje močnejše, kakor v senci sušen, ki zaplesni rad. Sonce ne vzame moči, pač pa jo verno deli. Korenine se navadno spravljajo na spomladi ali v jeseni, listje preden požene cvet, in cvet, ko je najbolj poln. Korenine se razrežejo, stebelca se zavežejo in obesijo, cvet se suši na papirju ali med papirjem. Posušene rastline spravljaj na suh, zračen prostor; plesniva zelišča so bolj škodljiva, kot koristna.

Uporaba. Zelišč, ki ne poznaš, ne rabi nikdar, ker je mnogo strupenih med njimi. Sicer se uporabljajo tudi strupena zelišča za zdravilo, a prepustiti moramo to večšim zdravnikom. Pa tudi nedolžne zeli morajo imeti svojo mero in svoj čas, sicer ti ne koristijo. Vsa zdravila

GOSPODINJSTVO.

Jetrna juha.

Če imaš košček jeter poskusi sledečo juho: Na razbeljeni masti zarumeni sesekljano čebulo. V tem opraži na drobno zrezana jetrca in malo zelenega petršilja. Ko niso jetrca več krvava odlij mast in sok, ki se je natekel od jeter v drugo posodo ter zarumeni v tem malo moke, jetrca pa zalij z juho in pusti, da se pokuhajo. Končno pretlači jetrca k zarumeneli moki, zalij še z juho ter pusti da juha počasi vre v pokriti posodi. Predno daš juho na mizo jo skisaj z limonovim sokom, ter jo vlij na opečene kruhove kočke. Juha ne sme biti prekisla, ampak le prijetno kislata.

Špinačno praženje.

Naredi testo, ki se da vlivati iz moke, mleka, jajca, soli. K temu primešaj pest kuhane in drobno sesekane špinače. To zmes vlij na razbeljeno mast in speci tako kakor jajčino praženje (fortalio) na obeh straneh rumeno. Ko zvrneš praženje na krožnik potresi s parmežanskim sirom.

Fižol v prežganju.

Čez noč namočen fižol kuhaj nekaj časa. Potem mu odlij prvo vodo ter ga zalij s krompom. Ko je mehak, dodaj mu bledorjavo prežganje lavorjev listič, strok strtega češnja, sesekan petršilj in soli. To naj se kuha še nekaj časa. Da je fižol lažje prebaven ga nazadnje še okisaj s vinskim kisom.

Kuhan zdrobov štrukelj.

Umešaj kos surovega masla in 2 rumenjaka z 2 žlicama sladkorja. K temu primešaj sneg 2 beljakov in na mleku kuhan in ohlajen zdrob. Ta nađev namaži na razvlečeno testo, potresi pest rozin in če hočeš, da bo štrukelj slašji, še nekoliko sladkorja. Štrukelj zvij v prtič in deni ga skuhati v slani vodi. Kuhanega zreži na koščke ter zabeli s razbeljenim maslom in potrosi s sladkorjem. Zraven daj kompot.

Krompirjeve nastete. Skuhaj par krompirjev ter jih stlači skozi sito. Prideni krompirju sesekljane peteršila, čebule, sesekljane mesa (uporabi se navadno skuhano meso od poldan ki itak malo zeleže) malo popra, soli, stepeno celo jajce; dodaj tudi prašek moke. Iz te zmesi napravi majhne nastete, okrogle ali ploščate ter jih ocvri na oliu ali masti. K nastetam dai solate ali kako drugo prikuho.

in mazila se morajo kuhati v glinasti posodi. Čaj kuhaj tako, da deneš korenine, listje ali cvetje v krop. Listi se kuhajo 2 do 10 minut, cvetje pa manj časa. Čaj pijemo navadno na tešče a le malo čašico.

KNJIGE.

Dr. Lah Ivan; Češka antologija. I. Izdala Sloveńska Matica, 1922. Izredno izdanje. Str. 322.

Fran Erjavec: Srbske pripovedke. V Ljubljani 1922. Tiskala, izdala in založila Učiteljska tiskarna. Str. 198. Cena vezani knjigi 18 Din. —

Nove šmarnice za leto 1922 pod naslovom »Znamenje na nebu.« Šmarnice. Spisal dr. Josip Jerše, profesor v Ljubljani, so ravnokar izšle in se dobe v okusni vezavi za ceno 30 Din.

Ribičič Josip — Ivan Vouk: Šest mladinskih iger. Trst, 1922. Tržaška »Prosveta« je začela izdajati mladinsko knjižnico in v 1. zvezku so sledeče igre Ribičičeve: Vraže, vesela igra v 3. dej. Škrat, vesela igra v 2. dej. Čudodelna košulja, igra v 1. dej., Mladje, slika v 1. dej. in Pri sv. Petru, slika v 1. dej. — Ivan Vouk pa je dodal še veseloigro v 3 slikah. »Trije snubci.«

— Izdaja je prav lepa in razkošna v papirju. Naslovno risbo je narisal Bucik. Str. 111. —

Slovenska Šolska Matica je izdala svoje knjige: Posebno ukoslovje pouka v elementarnem razredu osnovnih šol. Za učiteljska pridelil Fr. Fink. Str. 76. — Telovadba. Razlaga telovadne teorije in navodilo k vodstvu telesnih vaj po Tyrševem sestavu 1. stroka. Proste vaje, redovne vaje, hoja in tek, rajalne vaje. (2. zvezek.) Od 97. 200. str. Sestavila dr. Lj. Pivko in Adolf Schaub. — XIX. zvezek: Pedagoški zbornik za leto 1921. Uredil dr. K. Ozvald Obsega razprave dr. S. Dolarja, dr. Rih. Župančiča, dr. J. Beziaka, dr. K. Ozvalda in Fr. Žgeča, dalje poročila in ocene novih učbenikov (Jos. Brinar, Pav. Flere, Sil. Kranjec, S. Dolar.)

France Bevč: Faraon. (Novele in črtice.) Izdala in založila Naša založba v Trstu. Cena L. 5.20.

Kralji zlate reke. (Črna brata.) Angleško spisal John Ruskin. Iz angleščine preložil Lj. Furlani. Založila Zvezna tiskarna v Ljubljani.

Rabindranat Tagore: Vrtnar. Preložil Al. Gradnik. Založila Zvezna tiskarna v Ljubljani.

Josip Ribičič: V kraljestvu palčkov. Izdala in založila založbe Jug. v Ljubljani. Opremil A. Černigoj.

Stribrav Dominik: Simon Gregorčič. V Ljubljani 1922. Izdala in založila Tiskovna druga. 152 str. (Pota in cilij 10 zvezek.) Knjiga je slovenski prevod češkega spisa mladega, zalibog že pokojnega učenjaka. Po kratki biografiji Gregorčiča podaja podrobno, z vso znanstveno metodo a vendar poljudno napisano analizo Gregorčičevega pesniškega dela. Iz vsakega dela odseva ne samo temeljito znanje predmete, ki ga je pisatelj vseskozi preštudiral, ampak tudi velika pisateljeva ljubezen do Gregorčiča in njegovega naroda. Odkar je Čelakovski pred devetdesetimi leti pisal o Prešer-

LISTI.

Socialna Misel. št. 4, april. — Vsebina: Iv. Bukovnik: Nasprotstvo med krščanstvom in marksizmom. — Franc Terseglav: Odgovor. — Dr. Anton Breclj: Socialno vprašanje z družinskega vidika. — H. Vodopivec: Socialna načela v davčni zakonodaji. — Dr. A. Korošec: Razred, stan, stroka. — Dr. A. Gosar: Kolektivizem—sindikalizem—cehovski socializem. — Pregled: Genovska konferenca in rusko-nemška pogodba. — Konferenca treh socialističnih internacional. — Načela italijanske ljudske stranke glede šolstva. — Stavbne gilde v Nemčiji. — Prebivalstvena statistika Francije. — Revije (L'Europa orientale — Rivista internazionale di scienze sociali — Rivista romana — Revue de deux mondes — La Revue de France — Socialni preporodjaj — Jugoslavenska Njiva — Njiva — knjige) — Marksizem in vera — Ženska v občinski upravi — Problem socialnega skrbstva v Nemčiji.

Mentor 3—4: Papež Benedikt XV. P. Evstahij: Sv. Očetu zvoni. Dr. Ivan Pregelj: Iz moderne. Fr. Omerza: Ajshilova: Orestija. — Ivan Dolenc: Skozi Dordan v Negotin. Dr. Fr. Trdan: Stara telegrafija. Fr. Omerza: Homerjeva Ilijada. Fr. Pengov: Kako nastane šivanika. Dr. Iv. Pregelj: Naša pesem. Anton Vodnik: Kralju moja pesem. T. J. Jeretina: Materina ljubezen. Drobiz.

»**Ljubljanskega Zvona**« je izšla 3. številka s sledečo vsebino: J. Kelemina: Pogledi na sodobno pesništvo. — Mirko Pretnar: Samoten. — Juš Kozak: Tehtnica. — Ivan Lah: Angelin Hidar. — Alojzij Gradnik: Tolminski punt. — Fran Tratnik: Aforizmi o umetnosti. — F. S. Copeland: O Župančičevih prevodih Shakespeara. — Marija Kmetova: Zima. — Fran Linah: Cvetje balam. — Književna poročila. — Kronika. — Nove knjige.

»**Ljubljanski Zvon**«, aprilova številka prinaša to-le vsebino: J. Kelemina: Pogled na sodobno pesništvo. — Juš Kozak: Tehtnica. — Ivan Lah: Angelin Hidar. — Igo Gruden: Kdo sliši moj krik? — Vida Jerajeva: Sapho. — Dr. Ivo Šorli: Vprašanje. — Dr. Joža Glonar: Nestor Memnonovič Petrovskij. — Ivan Albrecht: Novela. — Tone Gaspari: Pesmi splavariev. — Milan Fabiančič: Pod Kamnom. — Književna poročila. — Kronika. — Nove knjige.

nu, nismo dobili iz češkega peresa s takim znanjem in tako ljubeznijo pisane knjige o kakem slovenskem pesniku. Saj se skoro lahko reče, da niti mi sami nimamo tako podrobno pisane razprave, kakor je ta češka. Tako je knjiga znamenit pojav tudi na polju naše znanstvene književnosti, prekrasen spomenik češkoslovenske vzajemnosti, ljubiteljem Gregorčičeve pesmi, posebno nam pa najlepši velikonočni dar.